

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VEŠTNIK

1
2021

TEMA MESECA

S psom v gore

Z NAMI NA POT

**Turnosmučarsko območje
doline Val Pesarina**

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

SLOVENSKO PLANINSTVO, Peter Mikša in Kornelija Ajlec

Monografija skozi oči zgodovinarjev ponuja pregled zgodovine planinstva na Slovenskem. Kronološko sledi prvim zabeleženim pristopom v naše gore, številnim alpinističnim uspehom v svetovnih gorstvih, odprtju Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani in dogodkom do leta 2014. Vsebinsko je poudarjeno predvsem organizirano planinstvo, saj je knjiga med drugim namenjena domači in tuji promociji največje krovne planinske organizacije pri nas - Planinske zveze Slovenije, zaradi česar je besedilo v objavljeno dvojezično.

Format: 230 x 300 mm; 194 strani, trda vezava

CENA: V času od 15. 1. 2021 do 15. 2. 2021 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,95 €* (redna cena: 29,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

PREDNAROČILA - 25 % popust

NOVE DOGODIVŠČINE V PRAVLJIČARIJI, Kristina Menih

Goram in pravljicam je skupno to, da nas lahko popeljejo na lepše. V svet, kjer za hip pozabimo na vsakodnevno rutino in se prepustimo brezčasnosti trenutka. Prijazna psička Dixie se v zadnji dolini pod Triglavom ne nosi nič kaj meščansko in se navdušena pridružuje dogodivščinam živali in bajeslovnih bitij, ki tam živijo. Gospodični, njeni gospodarici, največkrat ni povsem jasno, kaj se dogaja, a se tudi sama predaja čarobnemu vzdušju, ki ga uganjajo junaki Pravljičarje. Bralec bo znal drobec njune pravljíčnosti odkriti tudi na svojih potepanjih po planinskih poteh.

Format: 165 x 240 mm, 156 strani, trda vezava

V redni prodaji bo cena knjige 19,90 €.

Do 15. 2. 2021 lahko knjigo kupite po prednaročniški ceni 14,93 €.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 121. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

S psom v gorah

Foto Otton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

S psom v gore

Precej vode je preteklo od takrat, ko sva s sestro v triglavskem kraljestvu zimovali s taborniki. Sredi tedna se je v zimsko idilo prikazal najin oče v družbi našega psa. Prišel je pogledat, kako se imava (beri: preverit stanje), in ker bi bilo prenočevanje v naši koči le prevelik poseg v zasebnost dveh najstnic, je prespal v dobre četrte ure oddaljenem planinskem domu. Oba s psom sta uživala gostoljubje oskrbnikov, ki so bili v tistih časih, ko so bili zimski obiskovalci gora še bele vrane, verjetno veseli slehernega, ki jim je malce popestril dolge dni. Tako je bilo tudi našemu psu dovoljeno, da se čez noč greje pod odejo v postelji poleg očetove. Nepojmljivo razkošje minulih časov.

Na dogodek sem se spomnila ob pripravljanju tokratne teme meseca, ki je posvečena 'čudežem s tačkami', kot je pse poimenovala ameriška pisateljica in ilustratorica Susan Ariel Rainbow Kennedy. Danes so gore tudi pozimi polne ljubiteljev nekoristnega sveta in vedno več jih tja zahaja v družbi človekovega najboljšega prijatelja. Gore vse bolj postajajo stičišče različnih hribovskih "plemen": pohodnikov, plezalcev, kolesarjev, tekačev, smučarjev, in kar je še podobnih patronov; na terene, ki so bili nekoč rezervirani bolj ali manj za odrasle, zdaj zahajajo tudi družine z majhnimi otroki, pa tudi vse več naših štirinožnih spremljevalcev. Pisana množica torej, vsak njen del pa s svojimi razlogi in motivi za obisk gora, s svojimi pogledi, prepričanji, navadami in različno mero strpnosti do souporabnikov gorskega prostora. V gostem prometu se med udeleženci kdaj tudi zaiskri, zato se slej ko prej pokaže potreba po pravilih igre. Medtem ko imajo mnogi pse za svoje planinske družabnike, so drugi prepričani, da psi v gore ne sodijo, in razprave na spletnih forumih so temu primerno živahne. Kako urediti obiskovanje gora s psom, da bo volk sit in koza cela?

Naša želja je bila zbrati nekaj izkušenj in nasvetov, ki bi pripomogli, da bi bila hoja v gore tako za lastnike kot za njihove ljubljence varnejša, prijetnejša – in bolj zdrava. O zdravstvenih nevarnostih, ki lahko doletijo pse planince, je spregovoril doktor veterinarske medicine Roman Burja. Nekaj planincev nam je zaupalo svoje izkušnje z obiskovanjem koč v družbi psa – ponekod so jih sprejeli odprtih rok, drugod pač ne. Trenutni hišni red v planinskih postojankah namreč ne dovoljuje prisotnosti živali v kočah – z nekaj izjemami, a kot boste lahko prebrali, se je z oskrbniki mogoče dogovoriti tudi drugače. Svoj pogled je predstavilo tudi nekaj oskrbnikov koč in morda bi veljalo poudariti mnenje enega od njih: tako za planince kot za njihove pse velja, da v koči ne morejo pričakovati enakega udobja in reda, kot so ga vajeni doma. Verjetno ni odveč omeniti, da v gore sodijo le dobro socializirani in vzgojeni, poslušni psi, saj – kot pravi vodnik PZS Žiga Macedoni – na videz nedolžna situacija v dolini lahko v hribih kaj hitro postane resna. Pes lahko v gorah spravi v nesrečo bodisi sebe, lastnika ali pa oba. V knjigi Franceta Malešiča *Spomin in opomin gora* sicer ni zabeleženih smrtnih nesreč, ki bi jih v gorah povzročili psi – z izjemo ene, ko je pes od veselja skočil na gospodarja in ga pahnul v prepad. V večini primerov so bili psi ob nesrečah tisti, ki so ostali pri ponesrečenih gospodarjih in reševalcem z oglašanjem pomagali odkriti ponesrečenca, ga izkoptati izpod plazov ali pa so celo stekli po pomoč. Gorski reševalci imajo občasno opraviti z reševanjem psov, ki zaidejo na kakšno polico ali zdrsejo po pobočju, zgodilo pa se je tudi že, da so lastniki hoteli pomagati psu, pa je zdrsnilo njim, in so potrebovali pomoč reševalcev. V medijih smo lahko zasledili tudi nesreče s smrtnim izidom, ko je pes potegnil lastnika v globino. Zato terja obisk gora s psom tudi nekaj šolanja in izkušenj.

"Psi so naša vez z rajem," je nekoč dejal češki pisatelj Milan Kundera. Biti s psom v planinskem raju je torej paradiz na kvadrat, ki vam ga od srca privoščim v novem letu.

Pa srečno vsem, če boste v družbi kosmatincev ali brez njih!

Mateja Pate

UVODNIK
1 **S psom v gore**

Mateja Pate

S PSOM V GORE
4 **Za brezskrbna potepanja s psom**

Roman Burja

S PSOM V GORE
8 **Pogovor z Žigom Macedonijem**

Zdenka Mihelič

S PSOM V GORE
12 **S psom v kočē – da ali ne?**

Zdenka Mihelič

INTERUJU
18 **Pogovor z Janezom Ruparjem**

Miro Štebe

DOMAČE GORE
22 **Projekt korona 2.0**

Štefan Šmigoc

SPOMINI
30 **Konec dober, vse dobro**

Tone Mohorič

DOGODIVŠČINA
32 **Nepozabna izkušnja**

Saša Jazbec

Z NAMI NA POT
34 **O tebi sanjam zopet, o, Karnija!**

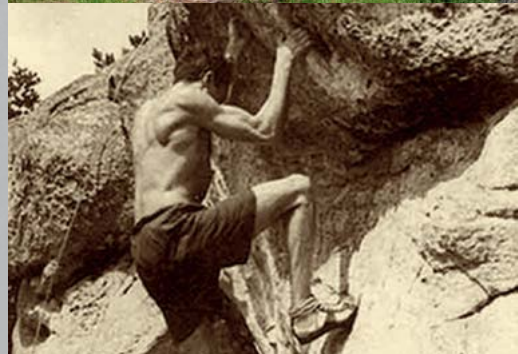
Tomaž Hrovat

Z NAJSTNIKI V GORE
43 **Uztrajati ali (s)pustiti?**

Mateja Pate

KOLUMNA
46 **Gore z moje najstniške perspektive**

Mateja Pate

Z NAJSTNIKI V GORE

48 Moja planinska pot odraščanja

Roman Ponebšek

Z NAJSTNIKI V GORE

49 Kako smo z najstniki hodili v hribe

Andrej Stritar

ZGODOVINA PLEZANJA

51 Začet(ni)ki balvanskega plezanja

Jurij Ravnik

VEZNE POTI

56 Bohinjska planinska pot

Martin Šolar

U DEŽELI TROLOV

58 Najdaljši jezik na svetu

Vid Legradič

LJUDSKO IZROČILO

60 Pripovedke s štajerskih hribov

Zbrala in priredila
Dušica Kunaver

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

NA POT

61 Po logaškem svetu

Mihaela Rus

KOLUMNNA

64 Deset (ne le) turnosmučarskih zapovedi

Klemen Belhar

TURNO SMUČANJE

66 Deset priporočil CAA za varnejše turno smučanje

Po spletni objavi
pripravila Zdenka Mihelič

RAZMIŠLJANJE

68 Samoumevnost

Zdenka Mihelič

69 NOVICE IZ VERTIKALE

72 ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

72 LITERATURA

76 PLANINSKA ORGANIZACIJA

78 NOVICE

78 U SPOMIN

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**POŠLJITE SPOROČILO
SMS S KLJUČNO BESEDO GRS5
NA ŠTEVILKO 1919 IN PRISPEVALI
BOSTE 5 € ZA GRADNJO NOVIH
PROSTOROV DGRS KAMNIK.**

V raju

Foto Oton Naglost

Za brezskrbna potepanja s psom

Nasveti veterinarja

Odnos do psov in njihova vloga v človeški družbi sta se skozi stoletja močno spremenila. Od čuvaja in pomočnika pri lovu je pes vse bolj postajal človekov spremljevalec in nemalokrat družinski član. Psi nam izkazujejo svojo vdanost in nas spremljajo na naših poteh. Zato ni presenetljivo, da se veliko lastnikov s svojimi štirinožnimi prijatelji odpravi ne le na običajne sprehode v naravo v okolici svojih bivališč, ampak na resnejše dnevne in tudi večdnevne ture po niže ali višje ležečih hribih. Medtem ko je pri nas pohodništvo s psi še v razvoju, je v tujini, zlasti v zahodni Evropi in v Združenih državah Amerike, to uveljavljena dejavnost. Na voljo je kar nekaj literature, vodnikov, pa tudi veliko namenske opreme.

Pred odhodom

Preden se odločimo, da se bomo s psom odpravili v hribe, je prav, da se zavedamo nekaterih omejitev in težav, na katere lahko naletimo. S pametnim načrtovanjem in ravnanjem se jim v veliki meri lahko izognemo.

Realno moramo oceniti, v kakšni kondiciji je naš pes. Kot pri ljudeh se kondicija in izkušnje pridobivajo najprej na krajših, lažjih pohodih, ki jih postopoma podaljšujemo in izbiramo zahtevnejše terene. Zelo mladi psi, ki še intenzivno rastejo, kot tudi starejši psi s gibalnimi težavami, niso primeren sopotnik na

dolгих in zahtevnih pohodih. Prav tako naporji niso primerni za visoko breje psičke, pse s slabo kontrolirano sladkorno boleznijo ali napredovalim srčnim popuščanjem. Za te so primernejši krajši sprehodi v bližini našega doma.

Zelo majhni psi seveda nimajo nobenih težav pri premagovanju ovir na poti, jim pa moramo dolžino poti in vmesne postanke prilagoditi. Po drugi strani veliki in težki psi lahko postanejo resna težava v primeru nezgode, ko je treba žival prenesti do našega vozila. Zelo pomembna je ustrezna socializacija psa in njegova ubogljivost, saj na poti srečujemo druge

¹ Roman Burja,
dr. vet. med.,
Veterinarska
klinika Lesce.

pohodnike in tudi njihove pse. Niso vsi ljudje navdušeni, ko jih, čeprav skrajno prijateljsko, ovoha in polize tuj pes, nekateri pa se psov tudi močno ali celo panično bojijo. Tudi pasja srečanja se žal ne končajo vedno prijateljsko.

Pri izboru ustrezne ture moramo upoštevati dolžino poti, višinsko razliko, podlago, po kateri bomo hodili – gre za makadam, gozdne poti, skalnato podlago, dostopnost vode; če gre za daljšo večdnevno pot (denimo Juliana Trail), tudi možnost prenočevanja za psa. Pri oceni zahtevnosti nam je lahko v pomoč naslednje vodilo – če gre za pot, ki jo lahko sami prehodimo ob uporabi pohodnih palic, ne da bi jih morali odložiti, je taka pot praviloma primerna tudi za psa. Izogibamo se zahtevnim planinskim potem, kjer je za napredovanje potrebna uporaba varoval, in brezpotjem, ki jih ne poznamo. Ne odpravljamo se na območja, za katera vemo, da se na njih pojavljajo velike zveri. Še zlasti v času, ko imajo medvedke mladiče, je lahko tako srečanje usodno. Vedno bodimo dovolj glasni, da nas živali slišijo in se lahko v miru umaknejo.

Pred odhodom poskrbimo, da je pes zdrav, zaščitno cepljen – ne le proti steklini, kar je obvezno, ampak tudi proti drugim nalezljivim boleznim. Naj bo redno tretiran proti notranjim zajedavcem, saj so lahko njegovi iztrebki vir okužbe za druge živali in tudi ljudi.

Oprema

Od opreme je pomembna udobna in zadosti močna oprsnica. Ta mora biti prave velikosti in podložena na mestih, kjer prihaja do trenja. Za razliko od ovratnice psa ne duši, ko ga povlečemo k sebi, in ga ne ovira pri gibanju. Nekatere oprsnice so kombinirane s popotno torbo oz. nahrbtnikom, v katerega lahko spravimo kakšno drobnarjivo, vrečko za odpadke, zložljivo posodo, rezervno vrstico ali kakšne priboljške, ki jih lahko pes nosi in nas nekoliko razbremeni. Na oprsnici naj bosta navedena naša telefonska številka in naslov, za primer, če se pes izgubi.

Pomemben je tudi povodec. Ta je neločljiva vez med nami in psom. Praviloma mora biti pes ves čas pod nadzorom – pri še tako ubogljivem in šolanem psu se lahko zgodi, da ob nepredvidljivi situaciji odregira nagonsko, bodisi z begom ali z agresijo. V takem primeru je prav povodec tisti, ki pomeni razliko med rahlo zadrego in resnimi težavami (zdrs ali padec po pobočju ali poškodba človeka). Povodec mora biti zadosti dolg, da psu omogoča hojo pred nami ali za nami, kot tudi nekaj svobode pri gibanju, po drugi strani pa nas ne sme ovirati pri gibanju tako, da bi se vlekel po tleh ali se nam zapletal med nogami.

Nevarnosti na poti

Kljub vsem pripravam in načrtovanju se lahko zgodi, da pride na pohodu do poškodb in težav. Teh sicer ne moremo predvideti, s pravilnim ukrepanjem pa njihove posledice omilimo in preprečimo težje zaplete, ki so lahko tudi življenjsko ogrožajoči.

Poškodbe

Najpogostejše so poškodbe blazinic, še zlasti če je podlaga, po kateri se gibamo, groba, pohod pa daljši. Ureznine, vbodi, piki in tudi žulji niso redkost. Mnogokrat pride do poškodb krempljev – od manjših pok do dobesednih "sezutij", ko – največkrat zaradi skalne špranje na poti – žival naenkrat izgubi cel kremplj. Pogoste so poškodbe gibalnega aparata – vezi, tetiv, mišic in sklepov, redkeje kosti. Predvsem izvini in preobremenitve, ki nastanejo kot posledica skokov in nenadnih gibov, včasih tudi zaradi dolgotrajne hoje po trši podlagi. Lahko so posledica padcev, zdrsov in udarcev. Opravka imamo lahko s preprosto preobremenitvijo, ki zahteva nekajdnevno mirovanje in počitek, ali z obsežnejšimi raztrganinami mišic in tudi zlomi kosti, pri katerih je okrevanje daljše.

Vsako zimo je kar nekaj primerov ureznin zaradi smučarskih robnikov. Pozimi lahko pride do ozeblin. Posebej občutljivi so izpostavljeni, slabše prekravljeni deli telesa, kot so uhlji, konica repa in pri samcih mošnja. Tudi sneg, ki se med prsti blazinic zbije v trde kepe, ne ovira le hoje, ampak lahko močno poškoduje šape. Znak, da je prišlo do poškodbe gibal, je šepanje. Včasih ob poškodbi psi tudi močno zacvilijo, pokažejo bolečino in prizadeto mesto poskušajo lizati. V takem primeru se ustavimo in natančno pregledamo poškodbo. Kadar je prisotna močna bolečina ali je žival zelo vznemirjena, ji zaradi lastne varnosti namestimo

*S psom se izogibajmo zahtevnim planinskim potem, kjer je za napredovanje potrebna uporaba varoval.
Foto Oton Naglost*

nagobčnik ali na kakšen drug način preprečimo, da bi nas ugriznila. Osnovni principi prve pomoči so podobni kot pri ljudeh. Najprej je treba poskrbeti za močnejše krvavitve, nato se lotimo manj nevarnih poškodb.

Pri močnejših krvavitvah moramo čim prej preprečiti preveliko izgubo krvi. To dosežemo z ustrezno kompresijsko obvezo, ki pritiska na rano, če to ni zadosti, pa opravimo prevezo nad rano, in tako preprečimo dotok krvi. Vse močnejše krvavitve seveda zahtevajo čimprejšnjo veterinarsko oskrbo. Ko se krvavitev zaustavi, rano pregledamo, odstranimo morebitno nesnago v njej in v njeni okolici, jo razkužimo (pri tem uporabimo razkužilo za rane, ki ne peče!) in sterilno povijemo (sterilna gaza na rano, nato ustrezen povoj). Kadar imamo opraviti z izpahi sklepov ali zlomi okončin, moramo prizadeto mesto ustrezno imobilizirati, se pravi preprečiti nenadzorovano gibanje ter s tem dodatne poškodbe in bolečino. Za oporo uporabimo primerno dolgo vejo ali del pohodnih palic, kar imamo v danem trenutku na voljo. Opornico namestimo tako, da sta imobilizirana sosednja sklepa poškodbe – se pravi pri zlomih goleni imobiliziramo tako kolenski kot skočni sklep.

Pri poškodbah blazinic in krempljev lahko pot največkrat v prilagojenem tempu nadaljujemo, medtem ko vsaka resnejša poškodba, močna bolečina ali zlomi zahtevajo takojšnjo vrnitev in čimprejšnjo veterinarsko oskrbo živali.

Če se gibamo s psom po visoki travi, grmovju, se prebijamo skozi robidovje ali rušje, lahko pride do poškodb oči (največkrat površinskih prask na roženici), ušes (raztrganin uhljev) in zlasti pojava tujkov v sluhovodu. Takim poškodbam se izognemo, če se držimo dobro uhojenih poti. Na vsak način je potrebno redno pregledovanje oči in uhljev živali, najpozneje ob koncu dneva.

Sonce, veter, vročina

Ultravijolična svetloba lahko povzroči kronični keratitis – obolenje oči, ki se najpogosteje pojavlja pri nemških ovčarjih, mejnih (*border collie*) in avstralskih ovčarjih ter lahko sčasoma privede do oslepitve živali. V vetrovnih dnevih in tudi zaradi prepaha ali pretirane uporabe klimatske naprave v avtu se pogosto pojavijo vnetje očesnih veznic. Z ustreznim načrtovanjem poti, preprečevanjem izpostavljenosti močni sončni svetlobi, vetru oz. prepihu se lahko tem težavam v veliki meri izognemo; če do njih pride, pa je potrebna ustrezna veterinarska obravnava.

V poletnem času ob visokih temperaturah lahko pride do toplotnega udara. Najpogosteje, če je pes zaprt v avtu brez ustreznega zračenja, lahko pa tudi med pohodom zaradi pregretja. Zadnjemu so podvrženi zlasti temno obarvani psi z gostejšimi kožuh. Zato je še posebej pomembno, da poskrbimo za zadostno količino vode na poti, izbiramo poti, ki so manj izpostavljene soncu, delamo ustrezne premore na poti in še zlasti nikoli ne puščamo psa samega v pregretem zaprtem

vozilu! Že deset do petnajst minut je lahko usodnih.

Če se pri psu pojavijo znaki toplotnega udara (močno pospešeno in oteženo dihanje, izrazito rdeče obarvan jezik, slinjenje, pohitreno bitje srca, pozneje omotica, bruhanje, krči in izguba zavesti), je nujno takojšnje ukrepanje. Prenesimo psa na senčno, zračno mesto in mu poskusimo čim prej znižati telesno temperaturo – s polaganjem mokrih brisač, majic na območje trebuha in šap. Prehitro ohlajevanje, denimo polivanje s hladno vodo, je zaradi prehitrega padca telesne temperature prav tako nevarno. Nujen je takojšen obisk pri najbližjem veterinarju.

Piki, ugrizi, zastrupitve

V toplem delu leta že pred odhodom na turo poskrbimo za ustrezno zaščito pred klopi. Ti prenašajo vrsto nevarnih bolezni npr. lymsko boreliozo in anaplazmozo, pri katerih zdravljenje žal ni vedno uspešno. V obmorskih krajih poskrbimo tudi za zaščito pred komarji, ki lahko s svojim pikom prenesejo t. i. pljučno-srčno glisto (dirofilarijo). Obstaja cela paleta različnih pripravkov v obliki kožnih nanosov, ovratnic ali tablet.

Piki čebel, os ali sršenov so lahko ne le neprijetni, ampak precej nevarni, če je pes nanje občutljiv in se pojavi huda alergijska reakcija. Ko pride do pika, pregledamo prizadeto mesto, odstranimo želo, če je še zapičeno v koži, mesto ohladimo ali namažemo s kremo po piku. Če vemo, da je naš pes na pik preobčutljiv, vzamemo s seboj ustrezna protialergijska zdravila.

Ugrizi kač so ravno tako potencialno usodni, zlasti če gre za pik v območje glave, ko zaradi obsežne oteklina, ki se hitro razvije, lahko pride do resnih težav

z dihanjem. Če pride do ugriza, ne poskušajmo izsesavati strupa niti prevézovati mesta nad ugrizom. Po najkrajši poti se vrnimo do prevoza, po potrebi psa nesemo, da se strup po telesu ne širi prehitro. Če to zaradi velikosti živali ni mogoče, pa poskrbimo, da je hoja čim bolj umirjena. Seveda se takoj, ko se vrnemo k vozilu, odpeljemo k veterinarju.

V jesenskem času nam pot mnogokrat prečkajo močeradi. Njihova opozorilna barva nekaterih psov prav nič ne odvrta. Če ga pes ugrizne ali samo pobere z gobcem, zelo hitro pride do močne zastrupitve, ki je pogosto usodna, kljub takojšnji intenzivni veterinarski oskrbi. Ravno tako lahko pride do zastrupitve po zaužitju strupenih rastlin, zlasti gob in nekaterih jagod (volčina, volčje češnje, orlica, preobjeda idr.).

V okolici planinskih koč bodimo pozorni, da naš pes ne poje česa neprimernega, kot so ostanki hrane in njene embalaže, ki se žal še vedno vse prepogosto znajdejo na tleh, deli oblačil (nogavice), odpadki v kompostnikih pri kočah, kot tudi sredstva proti glodavcem, ki so včasih premalo zavarovana. Zaužitje takih stvari lahko povzroči prebavne težave (bruhanje, drisko), resne zastrupitve ali tudi zapore prebavil, ki zahtevajo operativni poseg. Najpomembnejše je zaužitje preprečiti, če pa do tega že pride, nikar ne segajte psu v gobec z željo, da bi izžvali bruhanje. Pokličite dežurnega veterinarja, natančno si zapomnite, kaj je žival pojedla, in upoštevajte dana navodila.

Domače in divje živali

Kadar prečkamo pašnike, kjer se pase živina, poskrbimo, da naš pes ne bo nadlegoval živali ali jih celo

poškodoval. Krave so precej zaščitniške do svojih telet, zato imejmo psa na vrvici in se jim izognimo. Ovni, kozli in zlasti odrasli biki lahko s svojimi rogovi povzročijo hude poškodbe, ne le psu, ampak tudi nam.

Napajalna korita za živino niso namenjena kopanju našega psa ali hlajenju njegovih šap. Ne dovolimo, da pes pije iz mlak, ker obstaja večja verjetnost za okužbo s povzročitelji nekaterih obolenj (npr. leptospiroze, različnih parazitov).

Če je pašnik ograjen z električnim pastirjem, pazimo, da ob prehodu ograje ne pride do električnega udara. Sunek je praviloma samo dokaj neprijeten, vendar se psu običajno globoko vtisne v podzavest, kar lahko povzroča težave v podobnih situacijah v prihodnje. Lahko se zgodi, da se žival spusti v brezglavi beg, ki lahko vodi v težave – od izgube in daljšega iskanja do resnejših poškodb zaradi padcev po pobočju.

Preganjanje divjih živali – srn, gamsov, jelenjadi ali svizcev – ni sprejemljivo in se ravno tako lahko konča z nepredvidljivimi posledicami.

Po prihodu domov

Po koncu ture psa temeljito pregledamo, odstranimo morebitne zajedavce – klope, druge tujke, ki so se morda zapletli v dlako, ter ocenimo stanje in obseg morebitnih poškodb, ki so se pojavile. Nekatere težave se lahko pokažejo šele naslednji dan. To zlasti velja za bolečine v mišicah – da, tudi psi niso imuni na *muskel*fiber –, ki so izrazitejše, ko je žival neogreta. Če je težava prehuda in mirovanje ne zaleže, je potreben pregled. Tudi večina prebavnih težav se največkrat pokaže v naslednjem dnevu. ●

Veterinarji vsako zimo obravnavajo nekaj primerov ureznin pri psih zaradi smučarskih robnikov.

Foto Tomaž Marolt

Svojemu psu moramo zaupati

Pogovor z Žigom Macedonijem

Njegovo razmišljanje in ljubezen do psičke sta pritegnila mojo pozornost. Pripoveduje sproščeno, iskreno ter odgovorno do sebe in psa. Žiga Macedoni, vodnik PZS iz Ljubljane, preživi kar se da veliko časa v naravi, v gorah. "Obožujem naravo v vseh oblikah, nadmorskih višinah in letnih časih. Z gorami sem povezan že od ranega otroštva in v vseh letih se je skozi lepo število vzponov nabralo tudi precej raznovrstnih izkušenj, ki jih kot vodnik PZS zelo rad delim z drugimi," je ob začetku pogovora dejal Žiga, ki zadnja leta izkušnje doživlja tudi s psičko Eli ob sebi. O pasmi ni veliko razmišljal, želel pa si je bernskega planšarskega psa. "Začetnih korakov sem se naučil v pasji šoli, vse ostalo sva se z Eli skozi uživanje v naravi naučila drug od drugega." Psička je mešanka med bernskim planšarskim psom in velikim švicarskim planšarskim psom. "Gre za zelo miroljubno pasmo, ki ne potrebuje veliko gibanja, ampak zelo veliko človeške bližine. Kmalu bo dopolnila deset let, kar je velik uspeh za tovrstno pasmo, ki v povprečju doseže starost okoli osem let."

*Pes naj se poslušnosti in socializacije nauči že v dolini.
Arhiv Žige Macedonija*

Tudi za pse je pri hoji v hribe pomembna postopnost, kajne.

Absolutno. Tako kot pri vsem. Pogosto slišim tisto nepisano pravilo, naj pes, dokler ni star vsaj pol leta, ne hodi po stopnicah. In kaj potem, ko je star pol leta in en dan? Svojega psa moramo od prvega dneva opazovati, ga usmerjati in pustiti, da se sam uči. Za mladička, ki se bolj kobaca, kot hodi, je lahko že ježa za hišo konkreten vzpon. Naša naloga je, da mu že v rani mladosti predstavimo raznovrstne terene in podlage, kot so travnik, gozd, asfalt, makadam, blato, sneg itd., da se kosti, sklepi, mišice in blazinice na tačkah postopno navadijo na vse vrste podlag.

Ali pes potrebuje poseben trening, da se navadi na planinske ture, dolžino poti, hojo po planinski poti, večji napor, srečevanje ljudi na ozki poti?

Po mojem mnenju poseben ali specifičen trening psa za hojo v gore ni potreben. Držimo se le načela postopnosti, začnimo s krajšimi in lažjimi vzponi po bolj uhojenih ter utrjenih poteh in nato postopoma podaljšujemo čas hoje in izbiramo zahtevnejše poti. Srečevanje drugih ljudi in živali je stvar socializacije in vzgoje psa, ki je seveda pogoj za dober odnos lastnik – pes že v dolini. Brez zadnjega nikar ne hodimo s psom v gore.

Kaj je dobro vedeti, preden se s psom odpravimo v gore? Kaj je najpomembnejša stvar?

Zame najpomembnejša stvar ni materialna in se je ne da kupiti. Pridobimo si jo postopno, in ko si jo, nas bo vedno spremljala. Pravimo ji zaupanje. Svojemu psu moramo zaupati in pes mora zaupati nam. Če rečemo "Skoči", mora imeti pes občutek, da je po naši oceni skok varen. Hkrati pa moramo mi zaupati vanj oz.

v vzgojo – da pes ne bo podivjal, ko bo zagledal npr. gamsa. Lastniki najbolje poznamo svojega psa. Z njim se spoznajmo v dolini; ugotovimo, kakšna hrana mu ustreza, koliko tekočine potrebuje, kako se odziva na druge ljudi in živali, saj na videz nedolžna situacija v dolini v hribih kaj hitro postane resna.

Še preden si bomo omislili psa, je dobro premisliti, ali bomo s psom hodili tudi v hribe, in ustrezno temu izbrati primerno pasmo. Drži?

Drži in ne drži. Kot bodoči lastniki psa moramo premisliti, kakšna pasma nam na splošno ustreza – ne samo glede hoje v hribe. Na velikost pasme se bomo verjetno ozirali glede na naše stalno bivališče (hiša, blok), svoj značaj in odločenost ter zahtevnost vzgoje pasme. Čeprav so nekatere pasme (predvsem večje in velike) bolj nagnjene k poškodbam ter obolenju sklepov in kosti, ki so pri hoji v hribe najbolj obremenjeni, ključno vlogo odigra kilometrina. Na papirju primerne pasma za hojo v hribe bo z ležanjem na kavču zagotovo nerodnejša in okornejša pri hoji po skalovju kot večji in na videz neroden pes, ki se redno giba v naravi.

Katere pasme so najprimernejše in najpogostejše v hribih?

Za hojo in gibanje v gorskem svetu bi rekel, da so najprimernejše srednje velike pasme. Večji psi so že v osnovi nagnjeni k prekomerni teži, kar pri hoji po razčlenjenem terenu še poveča možnost obrabe sklepov, zelo majhne pasme pa imajo večje težave pri premagovanju naravnih ovir in morajo na splošno narediti več korakov; posledično se hitreje upehajo. A še vedno, kilometrina je pomembnejša kot genske zasnove pasme. Na splošno boste na planinskih poteh v večini naleteli na pasme, kot so border collie,

labradorec, zlati prinašalec, nemški ovčar, avstralski ovčar, in redkeje na kakšnega bernca, novofundlandca, čivavo, francoskega buldoga in podobne.

Kakšen teren je še posebej težak za pse?

Izredno neprijetna so melišča, saj pes ne razume, zakaj se mu vse kotali pod nogami, hkrati pa ostrimi kamni lahko poškodujejo blazinice. S psom se tudi ni zabavno "utapljati" v ruševju ali prečkati neočiščeno območje žledoloma ali vetroloma. Zelo zabavno je sicer gledati psa v globokem novozapadlem snegu, ampak takrat se spomnimo, kako naporno je lahko gaženje, in pomislimo, da je že deset centimetrov debela snežna odeja, ki se udira, za psa lahko zelo naporna. Pozimi na poledenelih pobočjih tudi ne pozabimo, da psi ne nosijo derez.

Pes mora biti socializiran in poslušen. Kako naj se obnaša na planinskih poteh, pri srečanjih z ljudmi, na pašnikih? Imata z Eli kakšne izkušnje?

Kakšnih hudo neprijetnih izkušenj na srečo nimava. Pristojni organi (čuvaj TNP, nadzornik smučišča) so me nekajkrat opozorili, da moram imeti psa na povodcu, čeprav ni šlo za pašnik ali kaj podobnega in sva bila na tistem območju sama. Šlo je za prijazno opozorilo, ki sem ga seveda upošteval. Če imamo psa spuščenega, mora brezpogojno obvladati odpoklic. V bližini planinskih koč, predvsem na obljudenih poteh in pašnikih, mora biti obvezno na povodcu. Naj še omenim, da psa nikoli ne smemo imeti fiksno privezanega oz. pripetega nase ali na nahrbtnik. Povodec moramo držati čvrsto, vendar tako, da ga lahko v vsakem trenutku izpustimo. Predvsem na ozkih in prepadnih poteh je to še posebej nevarno, saj nas pes lahko potegne za seboj v prepad.

*Na izpostavljenih mestih bodimo psu blizu, nikakor pa ne opravljajmo dela namesto njega.
Arhiv Žige Macedonija*

Če je psu dovoljeno v kočo, kako naj se obnaša oz. kako naj se obnaša lastnik s psom?

Že ko se približujemo planinski koči, dajmo psa na povodec ali pa vsaj zahtevajmo, da hodi poleg nas, če seveda to zna. V neposredni bližini koč se igrajo otroci, pase se živina, ljudje malicajo, zato ne smemo dopustiti, da se pes sprehaja brez nadzora. Če v koči še nismo "domači", v notranjost vstopimo najprej sami in vprašamo, ali sme pes noter; če dovolijo, vstopimo s psom, ki mora biti na povodcu. V jedilnici imejmo psa ob sebi, najbolje pod klopjo ali pod mizo. In pozanimajmo se, kje je kuhinja. V primeru, da nam pobegne, bomo takoj vedeli, kje začeti iskati. (Smeh.)

Kakšne izkušnje imata vidva z Eli v planinskih kočah?

Do zdaj so bili do naju vsi oskrbniki prijazni. Pogosto se mi je zgodilo, da sem v kočo vstopil samo na kratko, da popijem čaj in grem dalje, a je oskrbnik opazil zunaj psa in ga sam poklical noter. Oskrbniki štirinožnim prijateljem tudi radi odstopijo kakšno kost iz kuhinje in nemalokrat sem moral ustaviti gostijo, drugače bi težko prišla v dolino. (Smeh.)

*Simbioza psa in človeka v gorah
Arhiv Žige Macdonija*

Sta z Eli že kdaj prespala v koči ali bivaku? Kako naj se pes obnaša oz. za kaj vse naj poskrbi lastnik, da bo pes lepo prespal, obiskovalci mirni, oskrbniki pa zadovoljni?

Z Eli sva prespala v planinski koči in v bivaku. Na splošno velja, da preden se odpravimo spat, peljimo psa na potrebo, da ponoči ne bo težav. Pes naj spi na tleh ob našem ležišču in nikakor ne na postelji. Če spimo v sobi, kjer je več oseb (skupna ležišča, bivaki), si izberimo ležišče, ki je kar se da blizu vratom in tlom, da bomo imeli psa na doseg roke in bomo prostor lahko brez večjega hrupa zapustili, če bi bilo to potrebno.

Kako s psom v hribe pozimi?

Ko se odpravimo s psom na zasnežena pobočja, se zavedajmo nekaterih preprostih stvari. Svojemu štirinožnemu prijatelju bomo težko nataknili dereze. Resda njegovi kremplji služijo bolje od narebrenega podplata naših čevljev, a na poledenelem snegu lahko hitro pride do zdrsa in takrat lahko samo upamo, da ima pobočje varen iztek. Upoštevati moramo tudi dolžino pasjih tačk, ki je seveda krajša od naših nog, kar pomeni, če se nam "zanemarljivo" udara, je lahko to za psa zelo naporno in utrudljivo. Pri kratkodlakih pasmah upoštevajmo tudi mraz in s seboj vzemimo pasji plašč, da ga lahko ogrnemo, predvsem kadar bomo mirovali (npr. pri planinski koči ali na vrhu hriba).

Včasih si preprosto ne predstavljam, da nežne tačke psov stopajo na ostre skale. Ali imajo za pse tudi gojzarčke ali pa se tačke navadijo na ostre skale?

Za pse obstajajo pasji čevlji in celo ne bi verjeli, kakšen pester izbor imajo. (Smeh.) Sam jih za Eli ne uporabljam, na splošno menim, da se z redno hojo pasje tačke in blazinice na njih dovolj utrdijo za hojo tudi po razčlenjenem skalovju. Če ima občutljive blazinice in redno prihaja do odrgnin, raje izberimo bolj travnate ali gozdne poti, kot da mu natikamo čevlje. Saj veste, kakšen je občutek, ko si nataknete rokavice? Debelejše kot so, manj občutka imate in enako velja za psa, s tem da on ne razume, kaj ima na nogah, in bo veliko bolj negotov pri hoji. Večja težava kot ostre skale je nabiranje snega med blazinicami. Sneg hitro primrzne na dlacice med blazinicami in ga celo mi težko spravimo ven, kaj šele psi sami. Sprva nedolžna stvar se lahko razvije v trdo kepo ledu, ki reže v kožo, in tako hitro pride do krvavitve med blazinicami; zagotovo bomo kdaj opazili krvavo sled za psom ali pa bo kar naenkrat upočasnil korak in šepal. Pogosto je zmotno mišljenje, da je pes na nekaj stopil. Neprijetnost lahko preprečimo s posebnimi mazili, ki preprečujejo nabiranje snega, in jih preventivno utremo med pasje blazinice na tačkah, ali pa z rednim čiščenjem snega med hojo. Sam delam zadnje. Morda ne bo odveč omeniti sol, s katero pozimi posipajo ceste, – ta prav tako ne vpliva najbolje na pasje blazinice.

Kako v hribe v poletni vročini?

Obiskovanja gora v zares vročih dnevih sebi načeloma ne privoščimo in enako velja za pse. Če se v takem vendarle s psom odpravimo v gore, storimo to zgodaj zjutraj, tako da smo do okoli ene ure, ko sonce doseže največjo moč, že nazaj v dolini. V vročih dneh izberimo poti, ki potekajo v senci dreves, če pa se podajamo nad gozdno mejo, pa se izogibajmo južnih pobočij, kjer sonce najbolj pripeka. Sam daljših tur z Eli v takih dneh ne delam, te so pogostejše v hladnejših mesecih.

Tudi psi morajo jesti in piti. Kako načrtovati hrano in pijačo za psa?

Za psa je priporočljiv prehranjevalni red. Določi ga vsak lastnik sam. Eli dobi pol dnevnega obroka zjutraj, drugo polovico zvečer, vmes pa kak priboljšek,

kar pa je bolj izjema kot pravilo. Če grem na enodnevno turo, vzamem s seboj kak priboljšek, na večdnevno turo pa toliko obrokov, kolikor dni bom na poti. Zavedajmo se, da imajo psi običajno prej višek zaloge kot obratno in da predvsem na enodnevnih turah ni treba posebej načrtovati prehrane. Pri pijači je malce drugače in spet odvisno od psa samega. Na začetku sem imel precej težav, ker Eli med potjo preprosto ni hotela piti, ampak je pila šele na vrhu, med "glavno pavzo". Ščasoma sem se temu privadil in ji med vzponom ne dajem piti. Psi s pridom izkoriščajo tudi naravne izvire in gorske potoke, zato lahko to upoštevamo pri količini pijače, ki jo nosimo samo za psa. Naj še omenim, da je dobro psa v mladosti naučiti piti brez posodice, npr. iz roke ali tako, da mu iz steklenice vlivamo v gobček. Tega sami po sebi ne znajo, lahko pa nam pride zelo prav, če doma pozabimo posodico ali jo med potjo izgubimo.

Kdaj načrtovati počitke v gorah?

Načrtovanje počitkov je preprosto. Pes bo počival takrat kot mi. Če se bomo ravnali po psu in se ustavili vsakič, ko se uleže, bomo težko kdaj prišli na cilj. (Smeh.) Prvo stopnjo utrujenosti bo pes pokazal tako, da bo nehal delati odvečne kilometre, se pravi tekati od nas naprej in nazaj, in bo lepo hodil za nami. Ampak to še zdaleč ni rdeči alarm. Sam bi za psa odredil počitek ali morda celo prekinil z vzponom samo, kadar bi pes začel zaostajati brez motečih dejavnikov (v praksi to pomeni brez ovohavanja stvari ob poti in na njej).

Prebrala sem, da imajo lahko tudi psi vrtoglavico. Kako prepoznamo to težavo in kako jo rešujemo?

Da, tudi psi imajo vrtoglavico. Tukaj nastopi zaznava. Ker so psi manjši od nas, so bolj pri tleh, kar pomeni, da skalni prag višine enega metra za psa lahko pomeni enako, kot če bi mi gledali z vrha nekaj metrov visokega skalnega skoka. Vrtoglavico pri psu prepoznamo po tem, da bomo mi z neke višje skale stopili dol, pes pa se bo ustavil in nas po vsej verjetnosti s cviljenjem opozoril na težavo. Takrat po navadi lastniki psov zadevo nevede rešijo po liniji najmanjšega upora, tako da psa preprosto dvignejo in postavijo na tla, kar je narobe in nikakor ni dolgoročno rešitev. Namesto tega mu raje pomagajmo čez oviro tako, da smo ob njem in ga spodbujamo, vendar naj skok ali sestop opravi sam. Tako gradimo zaupanje, hkrati pa se bo pes navadil skakanja čez podobne zapreke.

Prva pomoč, ko se pes poškoduje. Imaš za Eli s seboj posebno prvo pomoč?

Psi imajo tako kot ljudje kosti, mišice in žile, po katerih se pretaka kri. Tako bomo brez težav s prvo pomočjo za ljudi tudi psu lahko povili rano, ustavili krvavitev ali imobilizirali poškodovan oz. zlomljen ud. Priporočljiva posebnost so morda ostre škarje ali navadna britvica, s katero bomo predvsem dolgodelakim psom postrigli oz. porezali dlako okoli rane, da bomo lažje prišli do nje. Vsekakor pa za psa ne potrebujemo posebne prve pomoči.

Ali sta z Eli doživela kakšno nesrečo v gorah? Kako sta postopala?

Da bi bila udeležena v nesreči, se hvala bogu še ni zgodilo, sva pa bila priča nezgodam drugih. Če ne moremo ali ne znamo pomagati ali če naša pomoč ni potrebna, se varno umaknimo, v nasprotnem primeru pa psa, če je mogoče, dajmo na povodec in nekemu v roke ali pa povodec nekam privežimo. Enako storimo, kadar je v naši neposredni bližini helikopter, ki je že za človeka zelo glasen, kaj šele za psa. Kadar psa nekam privežemo, pazimo, da dolžina povodca onemogoča zdrs. Vsekakor naj nas v nobenem primeru ne zagrabi panika, postopajmo odločno in preudarno. Vedno imam s seboj dve vponki in dve pomožni vrvi dolžine pet metrov, s tem lahko rešim marsikatero zagato. Če se poškoduje naš (ali kateri koli drug) pes, se zavedajmo, da bo nemiren in da mu ne moremo preprosto reči: "Umiri se, pomagal ti bom." Takrat je včasih treba uporabiti tudi silo in na to moramo biti pripravljeni, da bomo odločno ukrepali in ne bomo brez potrebe predolgo mučili psa.

Kaj bi lahko za konec povedal našim bralkam in bralcem, lastnikom psov? In kaj planincem, ki se na poteh srečujejo s psi?

Naj bomo v gorah sami ali v družbi štirinožcev, zavedajmo se, da smo na vrhu šele na pol poti in da je na prvem mestu varnost, ki jo bomo lahko zagotovili le z dobro pripravo na turo že v dolini. Za druge ljudi smo lastniki psov, za pse smo njihovi vodje. Le odločno in dosledno voden pes bo srečen pes, s katerim bomo lahko vzajemno uživali v čudovitem svetu gora. Ne ozirajmo se preveč, kakšna je pot in kakšno je vreme, temveč jim dajmo čim več svoje bližine. In seveda pustimo, da nas tudi oni kaj naučijo. (Nasmeh.) Pa srečno. ○

Pes mora obvladati hojo po vseh podlagah. Arhiv Žige Macedonija

S psom v kočē – da ali ne?

Mnenja obiskovalcev gora in oskrbnikov koč

"Kakršen lastnik, takšen pes," pravi pregovor. Sama nimam psa, jih pa srečujem in opazila sem, da je obnašanje psa res odvisno od lastnika, še posebej v hribih. Zanimale so me izkušnje planincev, ali so psi dobrodošli v planinskih kočah, zato sem jih zbrala med hribovci, ki so se prostovoljno javili na moj poziv na družabnem omrežju.

Prejela sem številne obširne odgovore. Vsega, kar so sogovorniki povedali, zaradi omejenega prostora v reviji žal ni bilo mogoče uporabiti v članku, zato bomo daljši prispevek objavili na spletni strani *Planinskega vestnika*. V splošnem se lastniki psov zavedajo odgovornosti do psa, njegove varnosti in vzgoje, odgovornosti do ljudi v hribih in v kočah, hkrati pa si želijo več razumevanja Planinske zveze Slovenije (PZS) in oskrbnikov koč.

Stališče PZS in nekaj mnenj oskrbnikov

V trenutno veljavnem hišnem redu planinskih koč pri PZS iz leta 2016 je zapisano, da psov in drugih živali ni dovoljeno spuščati v planinske kočē. Uradno stališče PZS glede vstopa psov v kočē, ki smo ga pridobili pred nastankom članka, je naslednje: "Psov in

drugih živali ni dovoljeno spuščati v planinske kočē. Dovoljeni so psi vodniki (slepih) in psi reševalci. Hkrati PZS dopušča možnost izjeme za gostinski del kočē, a zgolj v dogovoru z oskrbnikom ali najemnikom. V tem primeru se mora lastnik psa zavedati, da nosi polno odgovornost, če pride do konflikta."

Razveseljivo je, da stališče PZS dopušča izjeme. Tudi oskrbniki nekaterih koč¹ so psom naklonjeni in jim

¹ Erjavčeva kočā na Vršiču, Dom na Komni, Kosijev dom na Vogarju, Čojzova kočā na Kokrskem sedlu, Triglavski dom na Kredarici, Kočā na Doliču, Kočā pod Bogatinom, Mihov dom, Kočā na Gozdu, Kočā pri Triglavskih jezerih, kočā Zelene rob na Veliki planini, Planinski dom na Zelelnici, Pogačnikov dom na Kriških podih, Vodnikov dom na Velem polju, Planinska kočā na Krimu, Kovinarska kočā v Krmi, Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti, Kamniška kočā na Kamniškem sedlu, kočā na Veliki Polani.

Če se bomo ravnali po psu in se ustavili vsakič, ko se uleže, bomo težko kdaj prišli na cilj.

Foto Oton Naglost

dovolijo v kočo, česar so psi in njihovi lastniki v mraznih dneh še posebej veseli. Ob tem se morajo lastniki psov zavedati, da se le dobro vzgojen pes z odgovornim ravnanjem lastnika lahko dobro počuti, prav tako pa vsi ostali obiskovalci v koči. Poglejmo, kako so izkušnje s psi in njihovimi lastniki opisali nekateri oskrbniki koč.

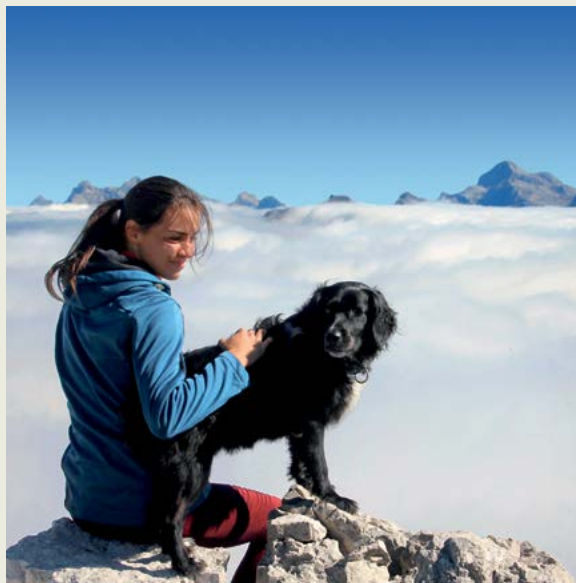
Damjana in Goran Markuš, lansko planinsko sezono oskrbnika v **Kovinarski koči v Krmi**, pravi: "Tudi midva imava kužka, zato sva *pasjeljubcem* naklonjena. O pasjih prijateljih v kočah večinoma ne odločamo samo oskrbniki, ampak vodstvo društva, v katerem so velikokrat starejši, ki pogosto menijo, da je pes za zunaj in ne za v kočo. Pri tem jih podpira tudi trenutno veljavni hišni red planinskih koč. Na Krimu, kjer sva bila najemnika, sva lahko dovolila kužkom v kočo, česar so bili v zimskem času, ko je zunaj mraz, lastniki zelo veseli. Včasih sva imela v jedilnici tudi pet kužkov hkrati in nikoli ni bilo nikakršnih težav ne glede gostov ne glede kužkov. Lastniki kužkov smo po navadi za sprejem svojega kosmatinca zelo hvaležni in poskrbimo za lepo obnašanje. Na Črni prsti, kjer sva tudi delala, in v Krmi je vodstvo društev naklonjeno kužkom, tako da so tudi tu smeli v jedilnico. Kar se spanja tiče, pa je že malo težje. Na Črni prsti sva to rešila z zimsko sobo, v Krmi pa so kužki prespali v avtu ali v drvarnici.

Franci Beguš, Orožnova koča, ima pse rad, a kot oskrbnik gleda na lastnike psov drugače in pravi, da se mu zdi tokratna tema meseca zelo primerna. "Skrajni čas je, da ozavestimo večino lastnikov psov. Nihče namreč ne razume težav, s katerimi se ubadamo oskrbniki. Težave so z lastniki psov, ne s psi. Koče niso prilagojene psom, da bi ti lahko v njih spali. Večini ni jasno, da takšnega reda, kot ga imajo doma, v kočah preprosto ne more biti. Moti me, da mi lastniki vsiljujejo svoj pogled. V letošnjem letu pri Orožnovi koči nisem videl psa z nagobčnikom, na povodcu sta bila le dva od desetih, vodo so imeli trije od desetih, pasjih kakcev pa je v vrečkah pod grmovjem žal precej. Tudi sam imam izkušnje s psom, ampak nikomur v hribih nisem vsiljeval svojih pogledov. Če ni šlo s psom, sem ga pustil doma, ali pa sva spala zunaj."

Miha Teran, Taborniški dom Šija: "V taborniškem domu so psi dovoljeni, za prenočevanje pa je obvezno, da se najavijo, saj se le tako lahko dogovorimo o psu in opremi, ki jo lastniki potrebujejo. Lastniki morajo vnaprej zagotoviti, da pes ni problematičen glede laježa, s seboj pa morajo imeti tudi blazino ali kaj podobnega, kjer lahko pes leži. Seveda psom na postelje ni dovoljeno. Do zdaj ni bilo nikoli težav z upoštevanjem dogovora. V času silvestrovanja smo že imeli v naši družbi v jedilnici kužka, s tem da smo povprašali ostale goste, ali se s tem strinjajo. Večina planincev, ki pride k nam s psom, ni problematičnih in se zavedajo, kaj je glede obnašanja psa pravilno in kaj narobe," je zaključil Miha. Z ženo Simono imata psa Jerryja, ki je pri njunih gostih, še posebej otrocih, zelo priljubljen.

Izkušnje in želje lastnikov psov

Ajda Kankaraš iz Domžal se s šestinpolletno mešanko Lili, ki jo je rešila pred smrtjo, največkrat poda v visokogorje poleti, pozimi pa pohajata po nižjih hribih. "Kjer se le da, gre Lili z mano, saj je izredno energičen pes, obe pa iskreno uživava v gorski naravi.

Ajda Kankaraš z mešanko Lili
Arhiv Ajde Kankaraš

Ker se v gore podajam bolj v poletnih mesecih, težnje po vstopu v kočo nimam prav pogosto, nisem pa še doživela, da bi bil vstop psom v kočo dovoljen. Čeprav je Lili pridna in vzgojena psička, ki v koči zagotovo ne bi delala problemov, razumem, da morajo biti pravila enaka za vse. Vendar pa v visokogorje pohodniki redko vzamejo psa, ki ni vzgojen, saj ta predstavlja dodatno breme za pohodnika."

Brane Zupan iz Lancova pri Radovljici ima dva psa pasme borderski ovčar (*border collie*), samičko Oxy in rešenčka, samčka Mortyja. "V kočeh ne zahajamo pogosto, saj v veliki večini naših koč kužkom ne dovolijo vstopa. Oskrbniki so sicer prijazni in predvsem pozimi nas kdaj povabijo tudi v kočo, a ju zaradi obzirnosti do ostalih gostov raje pustim zunaj. Ni jima težko počakati zunaj, ker sta dolgodlake in ju pozimi ne zebe, za kratkodlake pse in kužke brez podlake pa bi znalo to predstavljati veliko težavo. V tujini v nekatere kočeh psi z lastniki lahko vstopajo, pred skoraj vsemi kočami, tako pri nas kot tudi v tujini, pa so posodice z vodo, kar je zelo pozitivno." Brane, ki ima kužka vedno na povodcu, le kjer so sami in daleč naokrog nikogar, ju spusti, da se zdvijata. Pravi, da bi morali dovoliti kužkom v kočeh, "saj ko so enkrat na toplem in so bolj ali manj utrujeni od prehojene poti, preprosto ležejo in počivajo in tudi zato ne motijo ostalih gostov."

Črt Lipovšek iz Laškega: "Decembra 2019 se nam je v družini pridružil borderski ovčar Marvi. Zavedamo se, da je v hribih treba biti odgovoren – najprej do sebe, do drugih, do narave, do živali, ki tam živijo, in če imaš poleg sebe psa, mora biti ta odgovornost še večja. Zato je Marvi v hribih vedno na povodcu." Črt se kot lastnik psa velikokrat srečuje s situacijami,

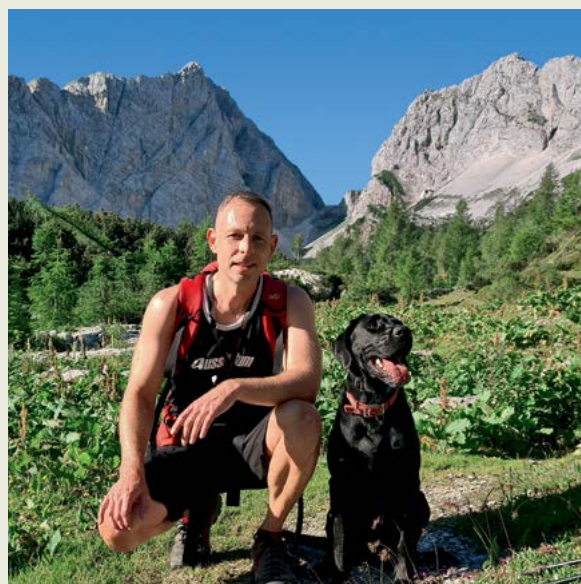
Črt Lipovšek in
borderski ovčar
Marvi
Arhiv Črta Lipovška

ko psi niso zaželeni. Želi si, da bi PZS in društva, še posebej ko prenavljajo kočice ali gradijo novo, razmišljali o prostoru za pse in lastnike. "Lani smo prespali samo na Korošici v kontejnerju. Sicer v nobeno kočico, ki smo jo do zdaj obiskali, psi niso smeli, kar je žalostno ob slabem vremenu."

Ksenja Končina iz Ljubljane: "Uživam v družbi svojih dveh najboljših spremljevalk mešank, posvojenih iz zavetišča, šestletne Gaje in štiriletne Kane. V veliko kočah psi niso zaželeni, bi si pa želela, da bi bilo drugače. Z mano nista smeli v kočico na Planini Loka, v Kranjsko kočico na Ledinah, Češko kočico, v kočico na Blegošu, dobrodošli pa sta bili na Krimu in Zelenici. Je pa zelo moteče, če pes laja v koči; za mir mora poskrbeti lastnik psa."

Luka Vižintin z mešancem Hobbsom
Arhiv Luke Vižintina

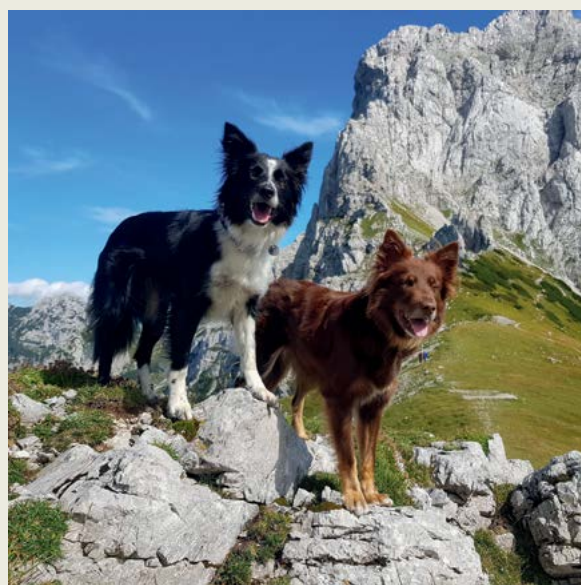
nekaterih kočah na Pohorju. V koči pri Krnskem jezeru smo pred leti s psom lahko spali v zimski sobi, lani pa nam tega niso več dovolili. V domu na Kofcah psa v kočico niso pustili niti čez dan, čeprav je bila kočica skoraj prazna, zunaj pa zelo mrzlo. Psi bi morali biti v hribih dobrodošli, kar velja tudi za kočice. Psi so postali naši družinski člani in gredo z nami v hribe. Seveda to na drugi strani pomeni tudi veliko odgovornost za lastnike psov za vzgojo psa."

Maša Šlebir iz Stahovice ima psički pasme borderski ovčar, starejšo Zee in mlajšo Kiwi. "Koče so v večini psom prijazne, ni problem dobiti skodelice vode

Ksenja Končina
v družbi mešank
Gaje in Kane
Arhiv Ksenje
Končina

Luka Vižintin iz Ljubljane pravi, da mu zadnja leta dela družbo tri leta in pol star Hobbs, mešanec med labradorcem in lovskim psom, posvojenec iz zavetišča. "Glede koč imam različne izkušnje, marsikje se da z oskrbnikom dogovoriti, da pes lahko prespi v koči. Najboljše izkušnje sem imel na Komni in v

Psički pasme borderski ovčar Kiwi in Zee
Arhiv Maše Šlebir

za pse, v nekaterih celo pustijo, da se psi v primeru dežja umaknejo v vežo," pravi Maša, ki ima zelo dobre izkušnje na Kamniškem sedlu in Veliki planini, zelo

slabo pa v koči na Ratitovcu. Prenočitve v koči, pravi, s psom ni najlažje dobiti, zato se te možnosti izogiba. Zelo prijetno presenečeni so bili, ko so jih na Veliki planini z večjim številom psov spustili v kočo, kjer so naleteli na zelo dober odziv tako ostalih gostov kot gostiteljev. "Impresivno je videti cel trop lepo vzgojenih, mirnih in poslušnih psov, ki čisto nemoteče ležijo pod mizami."

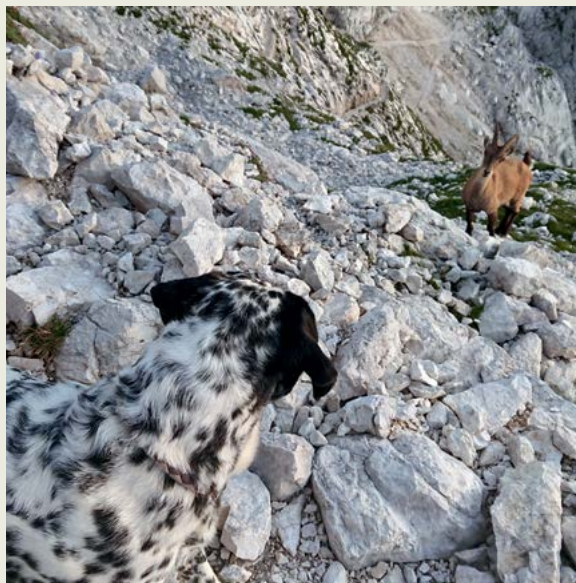
Petra Novak, lastnica dveh maltežanov, osemletne Ajše in sedemletnega Bučka, obiskuje gore z družino in psička gresta vedno z njimi, izbirajo pa poti, ki so primerne zanju. "Kjer so kakšne jeklenice, naša dva kosmatinca vzdignemo, saj sta lahka. Koč se izogibamo, ker smo imeli slabo izkušnjo v koči pod Mrzlico, tam kužki niso dobrodošli niti pred kočo. Med potjo

Maltežana Ajša in Bučko
Arhiv Petre Novak

srečujemo ogromno lastnikov psov in kužkov, ti se le povohajo in gredo dalje. Nikoli z nikomer nismo imeli slabih izkušenj, očitno hodimo v gore s psi tisti, ki imamo dobro vzgojene pse. Enako dobre izkušnje na poteh imamo iz Italije in slovaških Tater."

Polona Pegan iz Šenčurja ima enajstletno mešanico med labradorcem in dalmatincem Missy, ki gre le še na nenaporne ture, in njeno hčerko, šestletno Nessy, redno spremljevalko v gorah. "V kočah, kjer smo spale s psičkama, imam zelo dobre izkušnje. Če koč ne poznam, prej pokličem, ali so psi dobrodošli, razložim tudi, da sta moji navajeni spati kjerkoli pod streho. Dobrodošle smo bile v Domu na Komni, Koči pod Bogatinom, Koči pri Triglavskih jezerih, Vodnikovem domu na Velem polju, Triglavskemu domu na Kredarici, Koči na Doliču, Pogačnikovem domu na Kriških podih, Erjavčevi koči na Vršiču, kjer imajo posebno lopo z boksi, in v Domu na Zelenici. Psički nista spali v sobi, saj je to tudi zame moteče (doma spita v pesjaku), ampak sta spali v drvarnici, posebni sobi, preddverju, sušilnici, torej nikoli tam, kjer spijo tudi ljudje."

Nessy in kozarog
Arhiv Polone Pegan

Roman Skuk iz Mežice se z družinskim psom Arčijem, štiriletnim jezerskim terierjem (*lakeland terrier*), večinoma podaja v gore čez teden. "Lastniki psov se moramo v hribih predvsem zavedati, da tu nismo sami. Po prihodu h koči psa pustim pred kočo. Psa je treba že v osnovi naučiti, da te počaka na mestu. Če se bomo lastniki psov v gorah obnašali, kot se moramo, ne bo nobenih težav z upravniki koč in obiskovalci gora."

Sašo Dreven iz Borovnice pri Vrhniki: "Trenutno sobivam s sedemletnim Kingom pasme aljaški malamut, ki je redni spremljevalec na turah slepih in slabovidnih planincev. Z oskrbniki in obiskovalci koč do zdaj nisva imela kakšnih nevšečnosti. Če naju na pohodu ujame slabo vreme, poprosim oskrbnika, ali je pes lahko z mano v koči. Kot lastnik psa moram poskrbeti zanj, za čistočo prostora v koči in za varnost obiskovalcev, osebja. Ni se nama še zgodilo, da bi King ostal zunaj, jaz pa v koči. Držim se namreč reka, da lepa beseda lepo mesto najde. Imava tudi izjemno prijetno izkušnjo iz Italije, ko sva obiskala Svete Višarje."

Aljaški malamut King na Kumu
Arhiv Saša Drevna

*Simon Skalar
in beli švicarski
ovčar Blisk
Arhiv Simona
Skalarja*

Simon Skalar iz Kamnika pravi: "Moj beli švicarski ovčar Blisk je star dvanajst let in zadnja leta greva v hribe vedno manj, saj ima težave s kolki. Ko sva prišla h kočam, sva se ustavljala pred njimi, oskrbniki v veliki večini niso imeli težav s psom. Ker je tako lep, je veliko ljudi in tudi oskrbnikov hotelo izvedeti še kaj o psu." Meni, da je pes za zunaj, in "če ga tako naučiš, tudi nimaš težav z njim, mene je vedno počakal pred kočo."

*Špela Magister z mešančkom Ashem
Arhiv Špele Magister*

Glede koč ima zelo različne izkušnje: "Kadar se poleti odpravim z Ashem na dnevne ture, vedno sediva pred kočo. Drugače je pozimi, ko je mrz ali sneg in se želim s psom notri pogreti ob kakšni enolončnici ali čaju, a je to kdaj nemogoče, ker mora pes počakati zunaj. Zadnje čase imam več pozitivnih izkušenj, ko mi dovolijo, da je pes z menoj v jedilnici pod mizo. Se mi je pa celo že zgodilo, da so oskrbniki psu dali kakšen kos klobase ali salame kot priboljšek, res lepo. Z drugimi obiskovalci v koči še nisem imela slabih izkušenj. Psa imam vedno ob sebi na povodcu, tako da ne moti drugih."

Tatjana Cvetko ima skoraj dveletno psičko Iro, tibetansko terierko: "Z Iro nisva bili dobrodošli na Zavsavski koči na Prehodavcih in na Ratitovcu. Za spanje niso komplicirali na Kredarici, na Komni in pod Bogatinom. Na planini Razor so me prijazno pustili v zimsko sobo, na planini Dolga njiva sva lahko spali na seniku in tudi v taborniškem domu na planini Šija so psi vedno dobrodošli."

Urška Krek iz Pirana: "Naša kosmatinka, štiriletna borderska ovčarka Roxy, je zelo spretna in ubogljiva. Izjemno dobre izkušnje imava v domu na Zelenici, na Kokrskem sedlu in na Vogarju; v jedilnico sva lahko šli tudi v koči na Črni prsti, na Sviščakih in v Erjavčevi koči, večinoma so ji ponudili tudi vodo. Tam, kjer je že na vratih znak, da pes ni dobrodošel, to spoštujeva. Bi bilo pa lepo, da bi za pse pred kočami postavili kakšna zavetja, kjer lahko pes počaka v slabših razmerah, ali da se jim dovoli vstop."

Vesna Stanič je Gorenjka, ki jo spremlja osemletni irski seter Ben. "Ben je naučen, da pri planinskih pohodih hodi pred menoj ali za menoj. V avstrijskih in italijanskih hribih in gorah so psi skorajda povsod dovoljeni, kočice so bolj opremljene, spalni prostori so za manj oseb in posledično lahko na več koncih prespiš tudi s psom, a je tudi odgovornost skrbnikov psov večja: psi

*Simona Česen s
psičko Ajo
Arhiv Simone
Česen*

Simona Česen iz okolice Kranja: "Moja štiriletna psička Aja je mešanica med ameriškim staffordshirskim terierjem in labradorcem, v hribih še nisva imeli slabih izkušenj, prav tako ne v kočah, spoštujem pa tudi njihove želje – če rečejo, da pes ni zaželen v koči, takrat Aja počaka zunaj. Prav tako nisva imeli težav z drugimi planinci, kvečjemu so bili navdušeni nad psom in so ji želeli dati priboljške in jo počohati."

Špela Magister iz Ljubljane se v hribe podaja s petletnim posvojenim mešančkom srednje rasti Ashem.

so na povodcih, ljudje ne silijo v pse, ne da bi prej vprašali, ali lahko psa pobožajo ipd. Slabih izkušenj v kočah praktično nimam, se jim pa pogosto kar izognem. Benu kakšen oskrbnik pogosto da pasji priboljšek in prinese posodo s svežo vodo. Življenje s psom zahteva od tebe, da prilagodiš življenjski slog in da ne pričakuješ na dva tisoč metrov enake storitve kot v dolini – tako kot z njim ne bi šla na primer na križarjenje, si ne predstavljam, da bi spal na skupnih ležiščih v koči. Ker so pasji čuti precej boljši kot človeški, bi bila njegova reakcija na nevajen zvok ali gib nespoštljiva do drugih, spanje v zunanjem prostoru, razen če bi bilo ogrevano, pa za mojega psa ne pride v poštev."

Tina Horvat iz Trziča ima enajstletno bordersko ovčarko Lolo. "Zelo dobre izkušnje imamo na Zelenici, kjer je osebje zelo prijazno in Loli dovoli tudi v kočo. Pohvalila bi tudi kočo na Kriški gori, kjer imajo zunaj vedno posode za vodo. Nikjer nisem imela občutka, da pes ne bi bil dobrodošel. Prav nasprotno. Glede na to, da je vedno več obiska v gorah, tako ljudi kot psov, bi se morali tudi lastniki psov zavedati, da vsi niso ljubitelji psov, nekateri se jih celo bojijo, zato bi morali paziti, da naši ljubljenci niso moteči za druge. Čeprav imam psa, ne podpiram, da bi psi lahko spali v koči. Če imaš psa, ki ni zmožen počakati pred kočo tudi pozimi, ga ne pelji s seboj. Kot niso vsi ljudje za v hribe, tako niso tudi vsi psi," je bila kritična Tina.

Nova stran prihodnosti?

Lastniki psov si s psom želijo vstopati v več planinskih koč. Iz večine oskrbniških mnenj je čutiti, da temu ne

nasprotujejo – zavedajo se, da je čedalje več obiskovalcev gora, ki se podajajo na pohode in izlete z družinami in štiročnožnimi prijatelji, ki so jim kot družinski člani, le koče trenutno (še) niso prilagojene temu. Če je želja dovolj močna, jo je mogoče uresničiti z iskanjem rešitev, ne izgovorov, s sodelovanjem, primernim pristopom, potrpežljivostjo in z delom vseh strani, z odgovornim ravnanjem lastnikov psov, PZS, planinskih društev in njihovih planinskih koč. Časi se spreminjajo, če to hočemo videti ali ne, lahko pa skupaj stopimo korak naprej. Morda je celo čas za uvedbo certifikata *Psom prijazna planinska kočica*, kdo ve.

Z Lolo na snegu, veselje zagotovljeno
Arhiv Tine Horvat

Razgled z vrha v družbi človekovega najboljšega prijatelja
Foto Franci Horvat

Pod neznane stene me je vlekla radovednost

Pogovor z Janezom Ruparjem

Naložil si je osmi križ,¹ a kotički ust se mu še vedno radi raztegnejo v šegav nasmeh, iskrive oči pa izdajajo njegovo radoživo naravo. Zdi se, da se rade zazrejo tudi v preteklost, ki za Janeza Ruparja – Jančija, kot ga imenujejo prijatelji, nikakor ni bila pusta. Je alpinist druge, mogoče celo tretje povojne generacije, ki je gradila temelje za poznejši prodor slovenskega alpinizma v svetovni vrh. To je bila generacija, ki je še lahko okušala čar pionirskega odkrivanja deviških sten v slovenskih gorah.

Janez se ni rad rinil v ospredje, pri odkrivanju "novih" sten pa mu je to šlo kar dobro. Najraje je zahajal v primorski konec, čeprav mu niso bile neznane tudi Kamniške Alpe, Martuljkova skupina, stene nad Krmo in sploh Julijci. Bil je med prvimi, ki so odkrili Osp, Paklenico ... Bil je na petih alpinističnih odpravah; postal je tudi gorski reševalec in gorski vodnik. Njegovo ime je kar nekajkrat zapisano na straneh zgodovine slovenskega alpinizma.

Ko sva ob njegovem življenjskem jubileju začela pogovor, nisva mogla mimo začetkov njegovega gorništv.

V gore me je pot zanesla leta 1955 po zaslugi prijatelja Miloša Križaja. Njegov oče je bil kot gradbeni tehnik eden od aktivnih graditeljev Nove Gorice in je včasih sina Miloša vzel s seboj na teren. Po službi sta si vzela kak dan za gore. Tako mi je nekoč z navdušenjem pripovedoval o Krnskem pogorju, kjer je takrat ležalo še precej ostankov iz prve svetovne vojne. Kaj lepšega! Naslednje leto smo šli v primorske gore že v troje. Na Mangart. Do Mosta na Soči z vlakom, naprej do Bovca z avtobusom, do Loga pod Mangartom pa peš. Prespali smo v gostilni na Logu, zgodaj zjutraj pa smo šli na vrh. Z Mangarta smo sestopili v Zgornjo Koritnico preko majhne planine, viseče na južnem pobočju Mangarta. Tam smo prespali na senu. Imena gospodarja se žal ne spomnim več, vem pa še, da je bilo psu ime Bolka. Prijazen kuža. Tretjega dne v dno doline in po nasprotnem pobočju preko Škrbine za Gradom na Vršič. Nato je sledil tek na zadnji vlak (*ših*tar) v Kranjsko Goro. Zdaj, po dobrih 60 letih sem prepričan, da so me ravno primorske gore s svojo posebno lepoto tako prevzele, da nisem imel več kaj izbirati.

Sledile so druge gore in potem alpinizem.

Naslednje leto sva že samozavestna in "izkušena" za prvomajske praznike na skrivaj ušla od doma na Planjavo. Takrat so bile zime še polne snega, ki se je v gorah obdržal tja do srede junija. Na Kamniškem sedlu

Janez Rupar

Foto Vladimir Habjan

sva srečala še dva taka *mojstra*, kot sva bila midva, in družno smo drugo jutro *naskočili* Planjavo. Štirje možje in en cepin! V strminah Sukavnika smo si ga v trdnem srencu podajali – in ostali živi! Večno vprašanje – zakaj imajo nekateri srečo, drugi pa ne, je ostalo še naprej brez odgovora.

Po uspešnem prečenju Kamniško-Savinjskih Alp (zimsko prečenje je bilo takrat rezervirano za uveljavljene alpiniste kot vstopnica za poznejšo Himalajo) so naju začarale še stene. Leta 1957 sva se znašla na Planinskem društvu Univerza z vprašanjem, kako postaneš alpinist in koliko to stane. Odgovor je bil nepričakovano dober – nič, le kladivo morata imeti.

Tisto pomlad smo večino prostega časa preživeli na Turncu in julija zaključili alpinistično šolo. Postal sem alpinist.

¹ Janez Rupar bo 19. 1. 2021 star 81 let.

Tisti časi so se precej razlikovali od sedanjih. Kakšne so bile takrat razmere v alpinizmu?

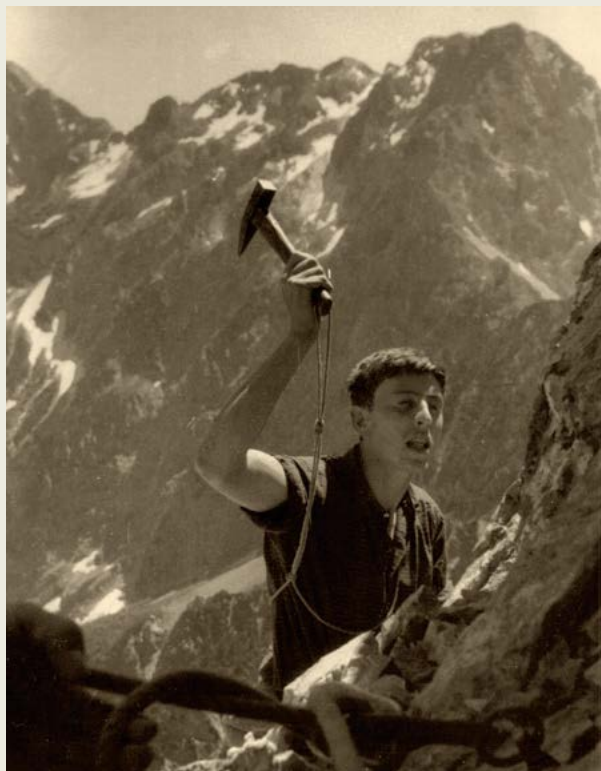
Takrat so bile razmere v slovenskem alpinizmu bolj uboge. Opreme ni bilo. Svojo vrv so imeli le redki posamezniki, drugi smo si jo izposojali na odseku. Večkrat si ostal brez nje, če si je nisi pravočasno rezerviral. Od varoval smo poznali le kline in vponke – oboje iz železa. Za vzpone v Travniku (Aschenbrenner) je takrat veljal "standard" 30 klinov in 30 vponk, dve vrvi (po 30 metrov) in kladivo. Ni bilo še čelad in plezalnih pasov niti plezalnih copatk. Vse smo plezali v težkih *gojzarjih*. Alpinistov nas je bilo še malo (najbrž ne več kot sto) in vsi, ki smo bili malo aktivnejši, smo se poznali med sabo. Za vsako navezo smo vedeli, kje je bila tisto nedeljo. Ja, nedeljo, ker takrat še ni bilo prostih sobot. Zato so bile gore na primorski strani Vršiča za nas dostopne tako, kot je danes Himalaja.

Kdo pa so bili tvoji soplezalci in kam si najraje hodil plezat?

Soplezalcev nisem imel prav veliko. Miloš je vzel življenje bolj resno kot jaz in se je posvetil karieri, tako da sem se takrat našel z Lojzom Šteblajem, s katerim sva preplezala kar nekaj solidnih vzponov. Pozneje sem se bolj družil s prijatelji iz *ferajna*: Miloš, Vako (Vlado Schlamberger), Frene (Franc Jeromen) so ostali moji sopotniki do danes. Tine Mihelič je bil naš mentor za Dolomite in Zahodne Julijce in nam je odprl pot v svet. Sicer pa nimam kake posebej izbrane gore ali gorske skupine. Vse so po svoje lepe in zanimive. Vedno me je vleklo tja, kjer še nisem bil. Pod vsako neznano steno me je vlekla radovednost, neka odkriteljska sla (gremo šnofat), tako da se je v letih od 1957 do 2013 v moji knjigi vzponov nabralo 630 plezalnih smeri. Začel in končal sem s Triglavom (Slovenska smer). Kot se spodobi! V tem času sem dobro spoznal slovenske gore in njihove stene. Je pa res, da se mi spomini največkrat vračajo na primorsko stran. Tam smo s prijatelji kot prvi pozimi preplezali Loško steno, steno Vršaca in prečili grebene Kanceljnov (od Čukle do Planje) ter greben od Ušja do Bavškega Grintovca.

Med svojo alpinistično kariero pa si doživel tudi več tragičnih izgub soplezalcev ali si bil priča hudih nesreč. Lahko kaj poveš o tem in kako so ti dogodki vplivali nate in tvoje nadaljnje plezanje?

V grebenu Kanceljnov sem spoznal tudi trenutek končnosti – en sam trenutek, ki se ga ne da zavrte nazaj. Pred zadnjim težkim raztežajem sva se hotela malo odpočiti. Poldać je stopil nekaj korakov po grebenu, da si ogleda nadaljevanje v Prevcvem stolpu. Naenkrat zaslišim krik: "Drži! Drži!" in oblije me vročina. Poldaća nikjer več, le krik iz globine. Pograbil kup vrvi in se vržem na drugo stran grebena, ne vedoč, kam bom priletel. Na svojo srečo sem hitro pristal med podrtimi skalami in brž ovil vrv okrog nekega roglja. V tem trenutku se je vrv že zategnila in ustavila padec ... In jaz sem se ponovno rodil, Poldać pa ni imel te sreče. In spet isto vprašanje: Zakaj nekdo ja in zakaj nekdo drug ne?

Kladivo je, sedaj pa akcija! Arhiv Janeza Ruparja

Janez na varovališču Arhiv Francija Savenca

Večer pred vzponom
Arhiv Janeza Rugarja

To si se pozneje še večkrat spraševal in verjetno te je to pripeljalo med gorske reševalce?

S smrtjo v gorah sem se srečal že osem let prej na precej krut način. Dva prijatelja s *ferajna* sta padla v Koglu in vsi, ki smo bili takrat v bližnjih stenah, smo odhiteli na pomoč. To je bilo leta 1961 in ta datum zame velja kot moj vstop v GRS. Dejansko sem bil sprejet v ljubljansko ekipo GRS kako leto pozneje. V letih aktivnega reševalnega obdobja se je nabralo kar precej tragičnih dogodkov. Na društveni odpravi v Ande je naveza dveh mlajših članov zgrmela z opastjo vred v globino. Eden je preživel.

Tudi na nekaterih drugih od tvojih petih alpinističnih odprav je prihajalo do precej dramatičnih izkušenj.

Na odpravi v Pamir (Pik Komunizma) je naveza dveh Rusov, ki sta se vračala z vrha, padla z grebena. Ustavila sta se sto metrov pod mano in ker sem bil najbližji (vrha tako ali tako ne bi dosegel), sem se stopil do njiju. Bilo je na višini okrog 7200 metrov in tu ni treba veliko, da nehaš dihati. Pokopali so ju kar tam. Tudi na Kavkazu ni šlo brez tragedij. Na srečo ne v naši ekipi. Smo pa doživeli in preživeli kar solidno slabo vreme, ko ruske reševalne ekipe niso mogle na pomoč. Saj v bistvu nismo potrebovali pomoči, le tura je zaradi vremenskih težav trajala enajst dni. To je bilo le preveč, z vsebino enega nahrbtnika nisi mogel preživeti. Če ne drugega, je zmanjkalo hrane. Bili smo na grebenskem prečenju Bezengijske stene na višini okrog 5400 metrov. Z grebena smo se izvili sami, s spustom preko ledene stene Džangi Tau (5151 m).

So bile tvoje druge odprave srečnejše?

V Himalajo sem šel samo vreme gledat, kot eden od inštruktorjev na šoli za nepalske gorske vodnike v Manangu (Sherpa Training). Tistega leta (2000) je bilo toliko novega snega, da nismo šli izzivat plazov. Davo Karničar je takrat ugodne snežne razmere izkoristil in uspelo mu je v enem zamahu presmučati z vrha Everesta do dna. Vsaj eden! Kljub temu pa je bila to zame lepa in koristna izkušnja. Preostali dve odpravi Sahara (Hoggar) in Lofoti sta minili srečno, v naše splošno zadovoljstvo. *Naklepáli* smo nekaj novih smeri in se imeli dobro.

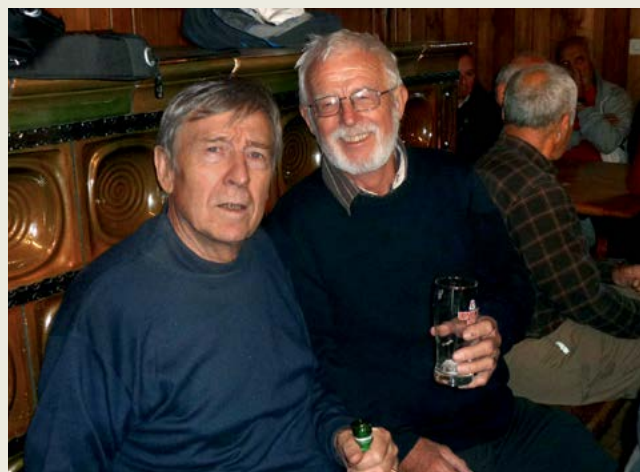
Si tudi gorski vodnik.

Moja vodniška kariera traja od leta 1965 (eno leto prej sem bil še pripravnik). V *Jugi* smo bili čisti amaterji. Vodili smo v glavnem v okviru planinskih društev. Po osamosvojitvi smo se priključili mednarodni vodniški zvezi in ob stalnih preverjanjih naših mentorjev (Južni Tiroinci) smo pridobili profesionalni status. Moja generacija je komajda še lahko malo izkoristila nove razmere. Leta so nas prehitela. Se je pa treba zavedati, da je to naporen in nevaren poklic. Pozabi romantiko! Po uspešni turi je največja nagrada, če vidiš zadovoljstvo na gostovem obrazu. Pred leti sem peljal ameriškega gosta na turno smuko pod Kriško steno. Bil je krasen pomladni dan, sneg rahlo odtajan srevec. Skratka, nebesa. Ko sva spodaj na tratah čistila smuči, je gost rekel: "Zdaj pa ne vem, kako bom še lahko smučal ob žičnicah!" Zadovoljstvo je bilo popolno za oba.

Bil si med prvimi slovenskimi alpinisti, ki ste odkrivali Paklenico na Hrvaškem kot meko za plezanje.

V Paklenico smo šli prvič leta 1965. Stena Aniča kuka je bila do takrat preplezana le kakih trikrat. Za nove, težke smeri je bilo še veliko prostora. To so uredili poznejši rodovi. Slovenci pri tem nismo zaostajali. Jaz se v to steno, pomladno nevezan in s skromno opremo, nisem upal. Preplezal sem le nekaj klasičnih smeri. Sva pa z Marjanom Ostermanom leta 1976 odkrila Malo Paklenico. Vse stene deviške! Na mah sva preplezala štiri nove smeri. In še eno v Koti 670 metrov

Na srečanju alpinistov veteranov, Janez Rugar in Miloš Križaj Arhiv Janeza Rugarja

V Slovenski s prijatelji (3 x 70 let)
Arhiv Janeza Ruparja

z Vahom in Frenetom naslednje leto. Leto pozneje (1978) bi me mama jastrebovka skoraj snela iz stene. S Frenetom sva plezala novo smer v Koti 645 metrov. Čez vso steno se vleče dolg zasigan kamin in prav tja me je vleklo, tako da sem se mu preveč približal. Nenadoma me je zagrnila vreščeca temna senca – mati jastrebovka je prešla v napad. V kaminu sta v gnezdu ležala dva mladiča. Puhasta in mehka kot laboda. Mati pa – čudovita ptica, dobre tri metre čez krila in kremplji kot noži, se me je hotela znebiti. Seveda sem ji izdatno pomagal in plezal, kot sem mogel hitro stran od gnezda. Pticom sva se že takrat opravičila, zdaj se pa še vsem ostalim prizadetim. Kmalu potem so oblasti zaprle dolino za obiskovalce in zagotovile pticam mir.

Tudi v Ospu si plezal med prvimi.

Za Osp sem prvič slišal od Tineta Miheliča, ko me je povabil, da preplezava Osapsko steno. Bilo je marca 1979. Opisal mi je strmo steno, prekinjeno s *strehami*, kar je že dober znak za težavnost. Če bo pretežko, sem računal, bo že Tine potegnil čez. In res je najtežji raztežaj pripadel njemu. Slovenci takrat še nismo vedeli za Osp, pa vendar nisva bila sama pod steno. Milan Vošank s soplezalcem je prav tako razvijal vrvi in med nami se je razvilo tiho tekmovanje, kdo bo prej vstopil v smer. Nama je šlo na roko to, da sem svojo vrv pozabil v avtu in s to prednostjo sem prvi vstopil v smer, v kateri je prehitevanje nemogoče. Tako sva tudi prva izstopila iz stene. Ona dva sta bivakirala na izstopni polici, za kar sva bila deležna očitkov, da sva ju zaradi počasnosti ovirala. Očitkov ne sprejemem, ker je bila razdalja med nami dva raztežaja.

Tvoja alpinistična kariera je bila očitno kar pestra!

Ja, takih in podobnih dogodkov je bilo res kar nekaj. Na srečo ne usodnih! V Mojstrovki je plezalka zgornje naveze padla name in me skoraj izbila iz stene. V Montažu mi je kamen razbil čelado (in malo tudi glavo), da o številnih strelah, ki so nas *rukale*, ne govorim. Ko so rušilni potresi mučili Furlanijo, sva bila z Marjanom Ostermanom v stenah nad Zadnjo Trento. Pritegnilo naju je ostenje Vratice, in ko sva bila že v zadnjem raztežaju, se je začel svet okoli naju majati. Z vseh polic je letelo kamenje in pokalo in škripalo je vse okrog naju. Snežno bel prah je zajel vso steno. Marjan je v zadnjem raztežaju precej zabil, a sem kot drugi vse kline izruval z roko. Kar se je dalo hitro, sva izplezala in se podala stran od roba stene v varno zavetje travnikov južne strani Veeverice.

Kako zdaj gledaš na svoje alpinistično delovanje in tudi na sedanje dogajanje v stenah?

Bili so težki in lepi trenutki, ampak na koncu – imeli smo se lepo! O športnem plezanju pa vem toliko, kot vsi drugi, ki skupaj spremljamo to novo in zanimivo športno zvrst. Je varno in omogoča objektivno merjenje rezultatov. Za zdravo tekmovalnost je priporočljivo, da v to vključijo čim večje število mladih ljudi. Z alpinizmom pa to nima nobene zveze. Na vprašanje o razliki med športnim plezanjem in alpinizmom je Janja Garnbert odgovorila: "Mi plezamo pet minut, oni pa cel dan." Naj mi bo dovoljena še moja definicija: "Vi se v steni lahko spustite, mi pa ne." Se je pa ne dolgo nazaj o trenutnih razmerah v slovenskem alpinizmu izrekel tudi Tone Škarja: "Plezanja je še veliko, alpinizma pa bolj malo." Kdo zna tu potegniti črto?

Projekt korona 2.0

Raziskovanje gora znotraj občinskih meja

V predkoronskih časih so si z občinskimi mejami v gorah glavo belili le tisti, ki so bili za to pristojni in poklicani, zdaj pa se zdi, da mora za tovrstna vprašanja biti vsakdo sam svoj ekspert. Vsakič, ko se poda iz (ne)varnega zavetja lastnega doma, se mora vprašati, ali je njegov domači hrib res še domač ali pa je morda že sosedov, prepovedan. Če se pri tem ušteje in ga hkrati zalotijo ustrezni organi, lahko hitro spozna, da latinski izrek o škodljivosti nepoznavanja prava še kako drži, saj so, kot bi rekel Cankar, "grehi številni, kazni pa hude."

Po razglasitvi epidemije in po prvem splošnem omejevanju gibanja ljudi vse od druge svetovne vojne smo hribovci vseh vrst hitro začeli preštevati karte, ki so nam bile razdeljene. Z zavistjo smo gledali tiste, ki so potegnili same jokerje in ase – tiste, ki so se znašli v Bohinju, Bovcu, Kranjski Gori, na Jezerskem ali v Kamniku –, in malo sočustvovali, malo pa se na tihem prav po slovenceljsko naslajali nad situacijo, v kateri so se znašli "nekoristni raziskovalci" v številnih, še bolj ravninskih občinah od naše.

Če se po zaslugi prijavljenega začasnega prebivališča, tako kot jaz, ob razglasitvi vladnih ukrepov znajdeš v Kranju, pogledaš skozi okno, pa na karto, pa v kataster občin, pa spet nazaj skozi okno, potem hitro ugotoviš, da so skoraj vse omembe vredne vzpetine obtičale v drugih občinah in bo pravo hribolazenje do razglasitve svobode (beri sprostitve ukrepov) precejšen problem.

Ujeti znotraj občinskih meja

Poštenemu in bogaboječemu Kranjčanu je tako kar naenkrat od gora ostal dosegljiv le še Storžič, za mnoge nekakšna Šmarna gora med dvatisočaki. Pa morda še eno nadstropje nižji Tolsti vrh. Obeh se moraš seveda lotiti še s pravega parkirišča, saj običajne planske poti pogosto rade "kršijo" občinske meje. Tako je Golnik recimo še v naši občini, vas Gozd neposredno nad njim, sicer najobičajnejše izhodišče za Kriško goro in Tolsti vrh, pa ne več. Prav tako je Storžič kranjski samo v dokaj ozkem klinu med jugozahodnim grebenom in Psico, preostanek pa si ga že nekaj časa nesebično delimo še s tremi gorenjskimi občinami.

Do Storžiča imam, podobno kot številni drugi Vzhočni Gorenjci, nekoliko ambivalenten odnos. Res je, da je od vsepovsod lep in prepoznavno piramidast in da je bil za večino naš prvi hrib nad dva kilometra.

Hkrati pa tudi trdno drži ljudski rek Dlje ko greš, dlje ti kažejo. In res, ko so se nam gorniška obzorja začela počasi širiti na Zahodne Julijce, Karnijce, Dolomite, Tatre in podobno, je domači Storžič počasi izgubljal svoj nekdanji lesk. Bilo ga je lepo videti na osrednjem mestu znotraj domače gorske vedute, to pa je bilo tudi vse. V letni sezoni nas vrh zato ni pogosto zvalil k sebi. Še posebej, ker se je zdelo, da si ga vse bolj prilajšajo ovce za svoj javni WC. A gora nas ni pozabila, le modro je čakala, da hribovsko malo odrastemo, in se nam nato z obrestmi odkupila, ko smo se začeli vračati na resnejše ture tudi pozimi. Cankarjeva, Kramarjeva in Mladinska smer v severni steni gore so več kot dovolj, da ti ob njeni omembi spet zasijejo oči.

Projekt korona

Psihologi, vladni govorci in drugi strokovnjaki za glavo so nam ob prvem valu priporočali, da si moramo ob karanteni in čakanju na delo strukturirati dan, da moramo nujno imeti kak projekt, da ostanemo v teh časih preizkušnje telesno čili in duševno zdravi. Ko smo čez dan ali dva ugotovili, da po vojaško zaukazana parola "ostani doma" ne pomeni dobesedno, da ne smeš več iz hiše, smo nekateri začeli s prevladnimi ekskurzijami na sprehajalne površine po obrobjih mesta. Seveda so imeli podobno zamisel tudi številni drugi in televizijske postaje so zvečer senzacionalistično poročale o nediscipliniranih množicah, ki so zavzele hišne gričke in popularne sprehajalne poti. Z boljšo polovico sva si zato ogledala potencialno še legalne cilje in izhodišča za rekreacijo malo dlje

iz mesta. A podobno idejo so imeli spet mnogi drugi. Povlje, lepa in mirna vasica nad Trstenikom, ki služi kot eno od izhodišč za Veliko in Malo Poljano, s tem pa posredno tudi za Tolsti vrh in Storžič, je naenkrat postala središče kranjskega pohodniškega sveta. Vsepovsod parkirani avtomobili in premalo obzirni obiskovalci so pri domačinih, navajenih podgorskega miru, povzročili nemalo negotovanja, pa tudi kakšna huda beseda je padla.

Zaradi vsega naštetega bi se verjetno teh krajev raje začasno v širokem loku izogibal, če ne bi že na prvem sprehodu do Velike Poljane (prej sem jo poznal le s severne strani, od Doma pod Storžičem) opazil, da je Tolsti vrh s te strani precej manj zarasel in monoliten, kot je videti od daleč. Še več, jugovzhodna stranica gore je bila od bliže videti strma, prav lepo razčlenjena in bogato okrašena z nekakšnimi skalnimi grebeni in pregradami. To me je spodbudilo, da sem doma pregledal zemljevide in literaturo, češ saj verjetno obstajajo kje kakšni opisi ali vrisane poti. Pa nisem razen opisov markiranih poti našel skoraj ničesar. Tanji sem omenil, da bi bilo morda to vseeno zanimivo raziskati, saj je videti res lepo, in menda nisem jaz prvi, ki mu je prišlo na misel, da bi se šel potikati tja gor. Ob uporabi besede raziskovanje mi po navadi nameni enega "tistih" pogledov – in tudi tokrat je bilo tako. Pa je naslednji dan vendarle šla z mano – in tako se je začelo. Bolj za hec kot pa s kakšnim resnim namenom sem vklopil še sledenje poti na telefonu. Po začetnem prebijanju čez grdo zbuldožirane vlake in skozi ponekod precej nadležno gosto podrast sva kmalu našla prvo

Prizor s prečenja Štajnerce nekaj minut pred sončnim zahodom. Lovska steza je ponekod mojstrsko speljana preko izjemnih razgledišč.

Foto Tanja Kozina

Včasih lepota trenutka človeka kar malo ponese. Navzgor, daleč nad pritlehne zadeve in vsakodnevne skrbi.
Foto Tanja Kozina

lovsko stezico, ki se je vzpenjala na vse izrazitejši gozdni greben, ki so ga občasno začinili manjši skalni skoki in z mahovjem poraščeni balvani. Bilo je lepo in osvežujoče samotno, a sva bila že pozna, zato sva obrnila, da sva prehitela temo. Vaja se je kmalu ponovila, po navadi v dvoje, včasih pa sem šel tudi sam. Količina občinskih sledi na zaslonu pametnega telefona se je hitro kopičila, in ko sem doma z užitkom opazoval, kako se te poti in "poti" na digitalnem zemljevidu lepo zarisujejo v prazen prostor med tistimi markiranimi, me je prešinilo: "Hej, kaj pa če bi bil tole moj projekt?" Sam pri sebi sem to čedalje pogostejše raziskovalno klatenje po zgornjih nadstropjih kranjske občine poimenoval Projekt korona.

Potem pa je prišlo poletje, zdelo se je, da smo epidemijo ukrotili, in počasi smo se začeli navajati na prejšnjo gibalno svobodo. S pomočjo vavčerjev smo odkrili še kak neznan košček naše male domovine, pa tudi izven meja se je lahko na kratko šlo. Hribi so sicer res nekaj najlepšega, a morskim počitnicam se lahko pri nas poleti le redkokdo prostovoljno odpove.

Novembra smo bili kar naenkrat globoko v drugem valu epidemije. Hujši je kot prvi, spet nas je ujel na levi nogi in spet smo vsak v svoji občini. Naravi ni dosti mar za človeške skrbi, jesen je bila lani kot nalašč še posebej lepa. Zato sva se po vnovični razglasitvi omejevalnih ukrepov spet začela ozirati tja gor proti severni občinski meji. Čas je bil za Projekt korona 2.0, razširjen še na skrite steze in brezpotja kranjskega dela Storžiča in Psice.

Tudi tokrat se nisem zvečer nikoli razočaran vrnil domov. Če namreč te nebodijetrebna epidemije ne bi bilo, jaz teh svojih krajev ne bi nikoli tako dobro spoznal in nikoli ne bi videl vsega bogastva, ki ga ta mali

košček kranjske občine ljubosumno skriva za tiste, ki si upajo kdaj, tudi za ceno kakšne praske ali modrice, zaiti z udobno uhojenih poti.

Rad bi vam na kratko prestavil tri zanimive možnosti za brezplačno raziskovanje kranjske občine. Namenoma pravim možnosti, ker ta zapis nikakor ni mišljen kot natančen vodnik od točke A do točke B niti ne nameravam objaviti ur hoje, koordinat in sledi GPS. Pri odkrivanju meni še neznane pestrosti in lepote tega območja sem namreč šodrovsko čisto preveč užival – in vse to privoščim tudi vam.

Naj opozorim, da so južna pobočja Tolstega vrha in Storžiča zvečine zelo strma, obrasla z – tudi v suhem vremenu – nevarno drsečimi planinskimi travami, skala pa je s plezalskega vidika tudi precej slabe kakovosti in je treba vsak oprimek ali stop dvakrat preveriti. Nekateri pristopi so zato prav trentarsko delikatni, pa tudi čisto PP-jevskih naravnih prehodov ne manjka. Pravim šodrovcem ni treba razlagati, kaj to pomeni, za ostale pa le dobronameren nasvet: minimalni pogoj, da nam bo stvar v užitek in bo vse v redu potekalo, so dobra gorniška obutev, solidna splošna kondicija ter splošne izkušnje z načrtovanjem ture in gibanjem po brezpotnem terenu (ponekod pa ne bo odveč tudi čelada, mogoče krajša vrv za vsak primer). Pa še nekaj: vse predlagane ture so priporočljive le za "nekladne" čase, torej hladnejše jesenske dni, mogoče še zgodnjo pomlad ali toplo zimo brez snega – v nasprotnem primeru nam bodo bujno rastje, predvsem pa mrčes, klopi in višje gori mogoče tudi kače precej zagrenili potep. Ob pomrznjeni ali razmočeni zemlji pa se je temu terenu nasploh dobro na daleč izogniti – takrat je tu prostor in čas za druga, bolj prilagojena bitja od človeka.

Kraljestvo Štajnerce

Na Veliki Poljani sem bil prej le dvakrat s severa, od Doma pod Storžičem, pa še to enkrat z gorskim koleksom, zato si tokrat kaj več od prijetnega sprehoda nisem obetal. Ko pa sva s Tanjo po prvem pomladnem zaprtju občinskih meja prvič sopihala iz Povelj navzgor in se mi je pogled stalno lepil na tiste simpatične grebene na vzhodnem robu Tolstega vrha, sem doma takoj preveril, ali gre tam čez kakšna pot. Na zemljevidih 1 : 25.000 ni vrisanih poti, je pa povsod zapisano poimenovanje opazovanega dela gore. Nekje piše Stajnar, drugje Štajner ali Štajnar, od domačina na Veliki Poljani pa sem izvedel, da temu terenu pravijo Štajnerca (izvora imena nisem našel, morda izhaja iz nemške besede *Stein*, kar pomeni kamen). Ko me je s pogledom nekoliko premeril, je nekako mimogrede omenil tudi, da čeznje vodijo ponekod precej izpostavljene lovske poti. Seveda sem si ta podatek takoj naložil v delovni spomin in ideja za naslednji dan je bila rojena.

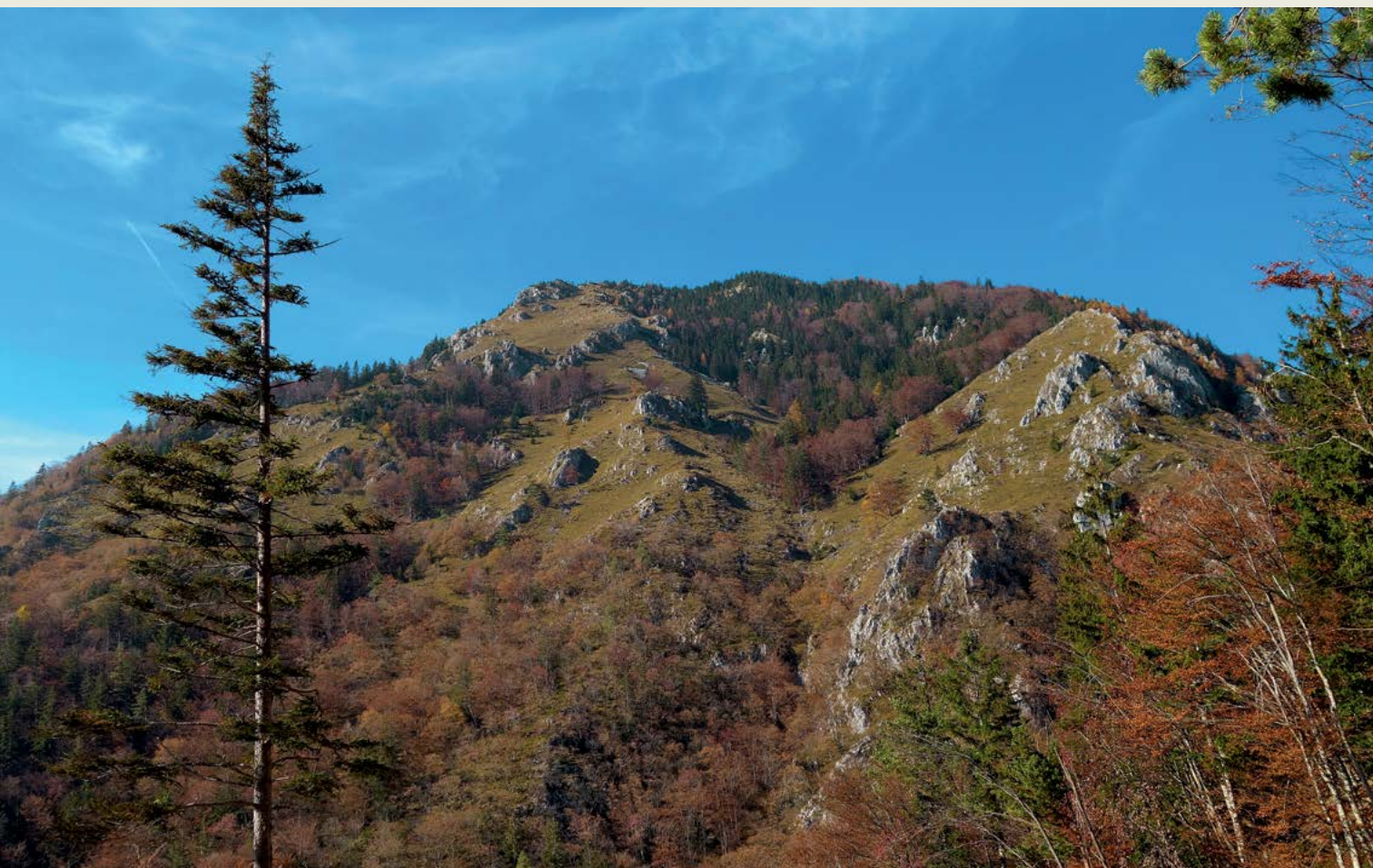
Po približno petnajstih obiskih Štajnerce od konca marca do konca novembra lahko mirno rečem, da je zanimivost tega dela Tolstega vrha preseglala vsa moja pričakovanja. Prvotni namen je bil, da se vsaj malo izognem gneči na markiranih poteh, dobil pa sem mnogo več.

Dva namiga za raziskovanje: če nam je cilj Tolsti vrh, nam Štajnerca ponuja izvrstno brezpotno turo od tal do vrha po jugovzhodnem grebenu, ki je pravzaprav preplet več manjših, bolj ali manj poraščenih, gozdnatih in skalnih grebenov. Ti vmesni grebenčki se znotraj glavne linije razcepljajo in združujejo, zato si

vzpon vsakič lahko zamislimo malo drugače. Nekateri deli grebena se v gozdu zadržijo dlje, drugi se drevese otresejo prej, zato so precej bolj razgledni. In videti imamo kaj, lepi so že sami pogledi na Štajnerco; Storžič s Psico in jugozahodnim žlebom je tudi vedno kot na dlani, z malo sreče pa lahko srečamo tudi izjemno plašne muflone, ki so jih lovci tja naselili v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja.

Najprimernejše izhodišče za to turo je nad vasjo Zalogo, pri spomeniku predvojnemu komunistu. Sam greben se še kar nekaj časa skriva v gozdu, zato si je njegov potek dobro prej ogledati od daleč in na zemljevidu, sicer se zna zgoditi, da nas na pobočjih, kjer so posledice žledolomov in vetrolomov še dobro občutne, mine vsa volja do raziskovanja, še preden najdemo naravnost navzgor usmerjeno lovsko stezo in začnemo uživati. Ta pristop sicer ponuja skoraj 1200 višinskih metrov strmega brezpotnega vzpona, kar je zelo spodobno za komaj nekaj več kot 1700 m visok hrib, ki ga večina pozna le kot podaljšek izleta od koč na Kriški gori ali pa z Male Poljane. Kot orientacijske točke nam služijo lovske oznake, občasne solnice in višje gori na zelo fotogeničnih mestih postavljene klopce, ki imajo tudi vsaka svoje ime. Ko prvič prilezemo iz gozda na okoli 900 m nad morjem, se je nad eno od lovskih prečnic za začetek morda priporočljivo držati leve strani poseke, kar nas mimo klopice privede do prečkane markirane poti, ki pa jo le prestopimo in se nad njo spet priključimo na greben. Ta se tik pod vrhom pridruži eni od označenih poti. Tak vzpon je strm, precej naporen, sicer pa tehnično od nas ne zahteva preveč, le občasno moramo kje poleg nog uporabiti še zgornje

*Pogled na Štajnerco od spodaj. Najbolj direkten pristop na Tolsti vrh gre po levih grebenih.
Foto Štefan Šmigoc*

okončine. Se pa radovednim očem vmes že odpirajo nove možnosti in samo od nas, našega hotenja in sposobnosti je odvisno, koliko si bomo turo dodatno začeli. Verjamem pa, da si bo po takem pristopu vsakdo na vrhu vsaj malo čestital, morda pa se celo pridušal: "Huh, tale Tolsti hrib pa ni kar tako!"

Seveda pa to ni vse, kar Štajnerca ponudi, pri tem najbolj direktnem vzponu pogosto prečkamo ali vsaj opazimo bolj ali manj uhojene lovske stezice (ali živalske stečine) ter številne, po celotnem pobočju posejane manjše grebene – in to naj služi kot drugi namig za raziskovanje. Možnosti za kombiniranje in sestavljanje krožnih tur je tu nešteto, ena lepša od druge, in ob vse krajših dnevih sva se midva le malokrat pred nočjo vrnila domov. Tu pa potem ključno vlogo odigrajo dobra priprava in predhodne izkušnje: dober podplat, rezervna oblačila, napolnjena čelka in kakšna sledilna aplikacija na telefonu. Poleg tega pa še najbolj zadostna previdnost in vsaj povprečen občutek za orientacijo. Vse to in še nekaj trme je potrebno, da se na koncu do avtomobila na parkirišču vsakič znova "pritipaš" z nasmehom na licu.

Lov na Psico

Psica (zanimivo bi bilo kaj več vedeti o izvoru toponima) je zahodni podaljšek grebena Storžiča, ki se začne na sedlu nad Veliko Poljano. Na svoji najvišji točki doseže približno 1800 m. Čeprav nas do vrha matične gore loči še konkretnih tristo višinskih metrov, pa ta del "prvaka štirih občin" tudi sam po sebi ne razočara. Od osrednje piramide Storžiča je toliko odmaknjen, pa tudi geološko dovolj različen, da je pravzaprav nekakšna samostojna gora. Delno prav po grebenu je speljana zelo zahtevna označena pot, ki nas pripelje na škrbino, kjer izstopi še ena zavarovana pot, pot skozi Žrelo. Pot po grebenu so pred kratkim dodatno zavarovali z novimi skobami in obnovili jeklenice. S tem je pot postala varnejša, za ljubitelje zahtevnejših poti pa tudi izgubila precej svoje privlačnosti in prvinskosti. A o tem tukaj ni smiselno razpravljati, za ta prispevek precej bolj tehtno vprašanje je, ali ta "zobata zverinica" poleg markirane poti brezpotnemu raziskovalcu lahko ponudi še kaj. In odgovor je: da, seveda, samo malo se moramo znati orientirati v prostoru, se ustrezno pripraviti – in iti pogledat.

Pri iskanju idej za izvedbo krožne ture po neoznačenih poteh ali brezpotjih se večkrat izkaže, da najprej najdeš sestop, nato šele začneš razmišljati o možnem vzponu z druge strani. In tako, od zadaj naprej, je bilo tudi tokrat.

Z nemarkirane poti po jugozahodnem grebenu Storžiča se pozornemu očesu proti Žrelu odkrije komaj vidna, poševno speljana stezica, ki se spodaj izteče v jugozahodni žleb. Ko sva to linijo, ki jo od drugod težko vidiš, prvič uzrla, sva se spraševala, ali gre res za pravo stezo ali pa je nemara samo živalska stečina oziroma celo samo s stene nanesen pesek na dolgi travnati gredini. Odgovor sva dobila že na eni od naslednjih tur.

Po lovskih pristopih sva se povzpela do Velike Poljane, "markirano" prečila greben in nad izstopom poti iz Žrela z malo truda in šcepцем intuicije poiskala začetek omenjene steze. Doma me je nekoliko skrbelo, kako bo šlo, če se izkaže, da "pot" v resnici ni to – in se bo treba nekje na sredi obrniti nazaj. Zato sem vzel še 30 m vrvi in nekaj opreme. Ko pa sva v brezhibno jasnem in toplem jesenskem dnevu z udobnega travnatega pomola za ovinkom zagledala lepo nadaljevanje steze, se nama je kar samo smejalo. Steza tehnično ni zahtevna, razen nekaj metrov na koncu, kjer je potrebno nekaj lažjega poplezavanja navzdol za sestop v žleb. Je pa pod zahodnim grebenom speljana po poševni polici, porasli s travo, in zato že v suhem lahko precej nevarna za zdrs.

Eleganten sestop je bil torej že "v malhi", zdaj pa si je bilo treba zamisliti še alternativen pristop. Ker sem si turo zamislil kot nekaj krajšega, za takrat, ko ni časa ali volje za vzpon do vrha Storžiča, in da bi bil tudi dostop zanimiv in odmaknjen od preobljudenih poti, sem iskal varianto, ki se gore ne bi lotila z začetka grebena. Stolpi Psice so namreč z vseh strani videti precej nepristopni, ponekod pa še prav nesramno porasčeni, zato je bilo treba poiskati drugačen način. Med pogostimi obiski tega terena sem opazil, da je obzidje Psice na več mestih presekano z bolj ali manj izrazitimi grapami – in prav tu je tudi njegova šibka točka. Od daleč je bilo videti, da so odseki strmih trav in

skrotja med pokončnimi grebeni in stolpi ponekod zvezni, torej bi se teoretično dalo brez večjih plezalnih težav priti do grebena. Potem pa to, po prečenju zadnjega dela grebena po markirani stezi, začiniti z direktnim, že preverjenim sestopom v jugozahodni žleb.

Naslednjič sem se odkrivanja lotil sam, Tanja je imela "nizkoenergijski" dan in me je raje počakala na že znani, od sonca obsijani klopci pod Psico. Do tja po zaslugi že preverjenih lovskih stezic navkljub (pre)natrpanemu parkirišču v Povljah nisva srečala nikogar in po kratki pavzi sem se sam odpravil naprej. Na primernem mestu sem kmalu zavil s poti navzgor, poiskal prehod skozi ozek pas dreves in ruševja v eno izmed grap, ki se mi je zdela za prvi poskus najprimernejša. Vznemirjen od prijetnega pričakovanja sem se kar zaprašil po skrotju navzgor in kmalu videl, da sem na pravi poti. Široka grapa se namreč izkaže kot lep in udoben prehod na greben, med dvema slikovitima in pokončnima grebenoma pa se počutiš zelo majhnega – in kot da stopaš 'v' in ne 'na' goro. Poleg tega pa trave niso bile tako zelo strme, kot sem se bal, pa tudi dolgočasne ne, saj je celotna "trasa" prepredena s številnimi skalnimi osamelci in miniaturnimi grebeni nenavadnih oblik. Od vsega sopihanja v klanec, fotografiranja in čudenja sem povsem pozabil piti, spomnil sem se šele, ko sem kar naenkrat prilezel na greben. Od tam sem se z markirane poti

povzpел samo še na najvišji skalni vrh grebena in tam nekoliko nadgradil že tako postavnega možica, ki kot stražar bdi visoko nad Žrelom. Poslikal sem še prvi pramen megle, ki se je ravno takrat izpod nižinskega meglene pokrova čez greben neslišno pretihotopil iz kranjske občine v Trzič, nato pa si na travnatem podestu nad jugozahodnim žlebom privoščil odmor z malico. Občutek je bil prav kraljevski. Tako blizu ljudi, pa tako poživljajoče daleč od vsega.

Opisana tura je meni zelo ljuba, ni pa nikakor edina možna. Pristopov na greben z nekaj lažjega plezanja ali brez njega je očitno še več in vredno bi bilo poskusiti še vsaj katerega od njih.

Po južnih grebenih na občinskega prvaka

Ker je Storžič s svojimi dva tisoč in še sto dvaintridesetimi metri z naskokom najvišja gora občine, se mu ob daljši hribovski karanteni seveda ni mogoče v nedogled izogibati. Pa čeprav si bil "že stokrat" gori, pa čeprav se poskušaš karseda izogibati gneči, pa čeprav ti morda stilska izvedba nove ograje na vrhu ni pretirano všeč.

Ko goro pozorneje pogledaš z južne strani, vidiš, da je zgornja polovica piramide izjemno strma, travnata, vmes pa razbrazdana s številnimi grebeni, ki se ponekod združijo v pravcato "južno ostenje". Jugozahodni greben ironično predstavlja skrajno vzhodno mejo občine Kranj z iztekom na vrhu Storžiča in je

*Na vrhu najvišjega stolpa v grebenu Psice
Foto Tanja Kozina*

Vršni del vzpona po južnem grebenu Storžiča
Foto Štefan Šmigoc

bil letošnjo jesen precej obiskan iz obeh občin: naše in preddvorske. Greben je lepo prehoden in zelo razgleden, predstavlja pa le zgornji del "vertikalnega kilometra" do vrha, spodnji del običajno poteka po markirani poti, od Lovrenca, ki pa že tako ali tako ostane izven občine Kranj.

Zato me je že nekaj časa "žrl" še bolj direkten južni pristop na Storžič. Ta bi šel v prvem delu neposredno iz Bašlja, po grebenih nad Gradiščem, ki jih že poznam, na koncu katerih bi se priključil uhojeni stezi do jugozahodnega grebena. Drugi del ture pa bi bilo prečenje od tam na najizrazitejši južni greben nad Široko dolino in po njem na vrh.

A Bašelj je seveda v občini Preddvor in je do nadaljnjega uradno nedostopen, zato je treba turo zastaviti drugače. Edini logični start je zato že spet v Poveljah.

Na srečo pa peljeta iz Povelj proti Storžiču vsaj dva precej direktna lovska pristopa, in še novejša steza "PS" (da to pomeni Povelje–Storžič, sem mimogrede izvedel, ko sem med svojimi potepanji tam gori naključno srečal avtorja te poti). Ena teh *direttissim* nas pripelje do markirane prečnice Kališče–Planina Javornik, druga pa še precej više, do manjšega vrha na jugozahodnem grebenu (kota 1715 m). Od tega imenitnega razgledišča (verjetno ima kakšno lokalno ime, na planinskih kartah ga nisem zasledil) se lahko v nekaj minutah spustimo do že znane steze, ki vodi naprej na jugozahodni greben.

Mene takšno nadaljevanje naravnost navzgor ni pretirano zanimalo, saj ga kot mnogi drugi že dobro poznam. Precej bolj pa me je mučila možnost prečenja po strmalih do južnega grebena in od tam nekako

na vrh. Pri tem tehnično nekoliko prečkaš občinsko mejo, a sem sam sebi to že vnaprej oprostil – v skladu z znano maksimo o vertikalnem nadmorskem kilometru in nad njim prisotni odsotnosti vsakega greha. Tako sem se tokrat prvič lotil prečke proti Široki dolini in se ob prvem stiku z južnim grebenom (ali bolje rečeno grebeni) začel počasi vzpenjati navzgor. Vseskozi sem bil izredno previden, saj so tu trave res neprijetno strme, prehodi med travnatimi rebri pa izdatno *poškodrani*. Dodatno sta me "plašila" še dva samohodca, ki sta imela kakšnih sto metrov pod mano očitno podobno idejo. Vendar pa sta se po daljšem mencanju na mestu in precej glasnem medsebojnem pregovarjanju očitno ustrašila strmine (ki je ponekod res kar strašljiva) in se zelo počasi odpravila po prečnici nazaj do uhojenega in varnejšega jugozahodnega grebena.

Sam sem še malo nadaljeval, pripravljen, da kadarkoli obrnem, če se bo preveč zakompliciralo. Vztrajnost se mi je nepričakovano kmalu obrestovala, saj sem že po vzponu na prvi vmesni raz na drugi strani bolj zaslužil kot zagledal ostanke zatravljene steze. Ta preči južna pobočja prav nad ostenjem, ki se pne nad Široko dolino. Na določenih mestih je zelo prepadna, včasih skoraj izgine, vendar te nad izteki čedalje više segajočih skalnih jezikov počasi pripelje na najvišjo skalno teraso v tem delu Storžiča. Ta je v kontrastu s ponekod tudi previsno padajočo steno spodaj bogato obložena z mehкими zaplatami gorskih trav. Tu sem si prvič malo oddahnil, vrh je bil že na dosegu roke in nova ograja se je že bleščala v jesenskem soncu. Za njo pa vse črno pikasto korona planincev. Videti je

bilo, kot bi bila ograja tam zato, da drži planince noter, ne pa ovce ven. Privoščil sem si kratko malico – in nebesedljivo užival. Dan brez napake, ob vseh ljudeh na gori sem bil tu spet čisto sam. V dolinah je zaradi inverzije nastalo morje megle, ki je kot Atlantido požrla mesta, vasi in vsakdanje skrbi. Pa tudi večino nižjih hribov, le nekateri so kot vulkanski otoki štrleli navzven. Tu zgoraj pa vse sveže oprano in čisto kot solza. Take so bile tudi moje misli, v nekem trenutku sem se zavedel, da na tem mestu razen lokalnih poznavalcev, najverjetneje lovcev in njihovega plena (ki so oboji pustili tu svoje sledi), v vsej zgodovini te sicer zelo obljudene gore ni takole sedelo prav mnogo ljudi. Ne ker bi bilo tako zelo težko, ampak ker je ravno prav težko, da "običajnih" pohodnikov sem gor ne bo zaneslo, za alpiniste pa ta odročni del gore s travami in krušljivo skalo tudi ni pretirano privlačen. Malo me je skrbelo le, ali je greben, ki se od te točke vzpenja naravnost navzgor proti Malemu Storžiču, povsod lepo prehoden. Strah je bil čisto odveč, saj je greben naprej ena sama razgledna hoja z zelo kratkimi mesti lažjega poplezavanja. Na izstopu na jugozahodni greben sem bil deležen nekaj precej sumničavih pogledov. Prvi, ki sem ga srečal in pozdravil, me je pogledal, nato pogledal dol v smer, iz katere se je v njegovem vidnem polju prikazala moja čelada, zmajal z glavo in urno odhitel naprej. Najbrž si je mislil svoje – jaz pa tudi. Z Malega Storžiča sem nato samo poslikal gnečo na Velikem, si nekaj niže privoščil še en daljši uživaški predah, malo pomeditiral in se globoko pomirjen počasi spustil nazaj v meglo. Seveda po še eni nemarkirani varianti, ampak to je že druga zgodba.

Naslednjič sem po tej poti peljal na vrh še Tanjo, bil je prav tako prekrasen dan, a je zanimivo, kako je drugič vendarle že vse drugače. Ne slabše ne boljše, preprosto drugače. Ni več tistega raziskovalnega adrenalina, kot ko se prvič sam podajaš v neznano. Osredotočaš se lahko na čisto druge in drugačne reči. Vidiš stvari, ki jih prvič nisi, pa tudi obratno je res: Tanja pravi, da sem jo pred turo kar preveč strašil, potem pa da sploh ni bilo tako hudo. Pa tudi, da bo z mano kljub temu še kdaj kam šla.

Rezime in epilog

"Kaj mi nuca planinca, če ne morem do nje?"

Težko priborjeni svobodi se nikomur ni lahko odpovedati, pa četudi le začasno. Na dolgi rok pa se ji tudi pametno ni, saj sama od sebe ne bo nikoli prišla nazaj. A vse ni povsem črno in nekaj svetlih biserov novega spoznanja nam bo, upajmo, Zemljanom prinesel tudi ta težavni čas. Med drugim smo ljubitelji gora hitro ugotovili, da je sicer nepravilna pravila včasih čisto opravičljivo zaobiti, da pa se vendar da dokaj solidno igrati tudi s slabimi kartami. Nekateri smo začeli odkrivati širni in do zdaj čisto spregledani svet v okviru ozkih občinskih meja. In nam morda ne bo več tako hudo, ko se nam naslednjič spet zožijo obzorja našega osebnega sveta. Vem, da bo to tako v mojem primeru, pa čeprav bom moral potem spet včasih poslušati tisto znano, izrečeno malo v šali in malo zares: "Ojoj, pa kam me že spet vlečeš! Saj sem kar vedela! Ali res ne moreva midva vsaj enkrat na eno normalno turo? Eni so že pred kosilom nazaj, pa še na fejsbuku imajo vse čas objaviti!?" Hm, težka bo ta, če kaj sebe poznam. ●

GPS-sledi raziskovanja severne meje kranjske občine
Foto Štefan Šmigoc

Konec dober, vse dobro

Nekaznovana avantura

Koliko korakov in hribov lahko prehodi človek brez najmanjše nezgode, če pa naredi le en napačen korak, je nezgoda tu. Ko pri pravkar dopoljenih osemdesetih delam različne inventure, bi rad opisal en tak dogodek, odisejado, ko sva se s hčerjo sredi oktobra 1984 odpravila na Triglav. Saša je imela tedaj slabih 12 let, pa je bil to že njen četrti pohod na očaka. Dvakrat sva se povzpela nanj s Pokljuke in enkrat po Tominškovi. Tokrat sva za začetek vzpona prvič izbrala dolino Kot.

U dež in sneg

Ko sva se navsezgodaj odpravila iz Kranja proti Mojstrani, vreme ni bilo nič kaj prijazno: oblaki, malo vetra, seveda, saj smo bili že sredi oktobra. Malo pred Mojstrano sva videla v Luknji meglo, kar ne napoveduje lepega vremena. Skozi vas in v dolini Kot je že začel pršiti droben dež, ki se ni polegel niti, ko sva parkirala v Lengarjevem rovtu. Vedel sem, da ni pravi dan za nameravano turo, toda hči, že tedaj navdušena planinka, me je nagovorila, naj

*"Ati, pojdiva gor, bova danes prva na vrhu!"
Še danes se sprašujem,
kje sem imel pamet
in razsodnost, da sem
ustregel njeni želji.
Arhiv Toneta Mohoriča*

nadaljujeva, češ, če ne bo šlo, se lahko še vedno vrneva. Kako naivni smo moški, v tem primeru jaz, oče! Pa sva se odpravila proti Peklu in Domu Valentina Staniča. Pri studencu se je dež začel spreminjati v sneg, pri Debelem kamnu ga je bilo pa že deset centimetrov. V romantičnem sneženju sva nadaljevala proti Staniču; snega je bilo že toliko, da sva težko našla markacije. Bile so že prekrite s snegom, s palicama sem čistil mesta, kjer naj bi bila Knafelčeva belo-rdeča oznaka, saj je sneg zametel tudi že uhojene steze. Na levi strani sva bolj slutila, kot videla lepo in grozečo severno steno Rjavine, na desni pa so se nejasno prikazovale Vrbanove špice. Sneg pa je kar padal in padal, vse dokler se ni pred nama pojavil Dom Valentina Staniča. Na pragu naju je pričakala oskrbnica, ki nama je izročila metlo rekoč: "Omedita si sneg, sicer mi bosta čisto zmočila pod, ki sem ga ravno pobrisala!"

V koči sva se preoblekla in pomalicala. Po kakšni uri se je začelo kazati sonce in nebo je bilo vedno lepše in svetlejšo. Namenila sva se nadaljevati po melišču proti Rži in Kredarici. Tu, na višini okoli 2400 metrov, je zapadlo blizu trideset centimetrov novega snega, tako da nikakor nisva mogla najti prehoda do Rži. Tavalasva v skalah, prehoda pa ni in ni bilo. Pa gor, pa dol, pa naprej, pa nazaj, prehoda ni bilo videti. Zato sva se vrnila do doma, se spustila do Tominškove poti iz Vrat, po kateri sva kmalu po poldnevu prispela na Kredarico. Kako lepo je bilo priti po tako naporni hoji v toplo sobo Doma na Kredarici!

Nevaren podvig

Ko sva se preoblekla in se podprla, sem bil prepričan, da je za tisti dan konec avantur. Vendar je Saša v soncu opazovala vzpon od Kredarice na Triglav, deviška snežna belina, neprehojena pot od Kredarice do začetka stene, sneg in led. Zaslišim: "Ati, pojdiva gor, bova danes prva na vrhu!" Še danes se sprašujem, kje sem imel pamet in razsodnost, da sem ustregel njeni želji. Pa sva začela gaziti proti

vstopu v steno za Mali in Veliki Triglav. Razen palic nisem imel nobene gorniške opreme, pa tudi varoval v tistem času ni bilo, tako da je postajal vzpon vedno težji in nevarnejši. S čevlji sem sekal stopinje, hči je hodila za menoj, s palicami sem čistil jeklenice, da sva si pomagala tudi z rokami. Kjer je bil potreben daljši korak, kot ga je zmogla šestošolka, sem ji pomagal z roko do naslednjega stojišča. Pa sva bila na Malem Triglavu. Mnogokrat sem jo vprašal, ali se kaj boji, saj je najin podvig silno nevaren, vendar je bil njen odgovor: "Saj bo šlo, če sva prišla do sem, bova tudi do vrha!" In res sva po uri in pol zagledala Aljažev stolp in štedilnik, šporgert na drva, ki ga je menda za stavo prinesel iz doline eden navdušenec iz Železarne Jesenice. Govorilo se je, da je stavil s kolegi za *kišto pira*, da to zmore. Pa je ta vrli možak štedilnik razstavil, ga po kosih znosil na vrh, ga sestavil in dobil stavo. V njem so bili žigi in vpisna knjiga. Prav škoda, da je Zavarovalnica Triglav, ko je prevzela skrb za vrh, to rariteto spravila z vrha. Na fotografijah se vidi dvojna sled do Aljaževega stolpa in do štedilnika, kjer sva nabrala žige v pohodno knjižico, se malo fotografirala, nato je sledila nevarna pot navzdol.

Dolg sestop

Že na vrhu me je skrbelo, kako bova varno prišla na Kredarico. Jasno, vračala se bova po lastnih stopinjah; bila je že druga polovica popoldneva, so stopinje že poledenele? Zanašala sva se na tehniko treh točk: dve nogi, roka ali obe roki, noga! Poslovala sva se od Aljaža, jaz naprej, hči za menoj. Sestop je bil nevarnejši, težji in počasnejši od vzpona, vendar je minil brez nezgod, niti najmanjšega zdrsa nisva imela do izstopa, sledilo je le še malo nevarne hoje do Kredarice. Če sva za vzpon porabila poldrugo uro, sva sestopala debeli dve uri. Že drugič ta dan naju je sprejela toplota Triglavskega doma na Kredarici, tokrat za čez noč. Naslednje jutro sva se spustila po isti poti, po kateri sva prišla, torej po daljšnici mimo Staničevega doma, pa v Kot, v Lengarjev rovt, kjer naju je čakal s snegom poprašen avto. Klasika ob povratku je bil postanek za tortice v slaščičarni na Jesenicah, potem pa v varno zavetje doma.

Precej let pozneje je hči na enem od družinskih srečanj končno priznala: "Kako me je bilo strah, ko sva v tistem snegu lezla Triglav!" No, toliko o kredibilnosti njenih izjav leta 1984 in deset let pozneje, ko je bila že izkušena planinka.

Seveda danes vem, da se ne bi smel igrati s svojim in hčerinim življenjem, da ne bi smela riniti v sneg in led. Toda – konec dober, vse dobro! Ko sedaj gledam na fotografijah sveže dvojne sledi do Aljaževega stolpa in Sašo pri šporgertu, me po eni strani jezi moja neumnost, po drugi strani sem pa vesel, da sva srečno opravila ta podvig. Z distance 36 let sem zadovoljen, da je hči ostala zvesta planinam, da je z njimi zastupila tudi moža, da je vrednote, ki si jih je

Na fotografijah se vidi dvojna sled do Aljaževega stolpa in do štedilnika, kjer sva nabrala žige v pohodno knjižico, se malo fotografirala, nato je sledila nevarna pot navzdol. Arhiv Toneta Mohoriča

In res sva po uri in pol zagledala Aljažev stolp in štedilnik, šporgert na drva, ki ga je menda za stavo prinesel iz doline eden navdušenec iz Železarne Jesenice. Arhiv Toneta Mohoriča

pridobila v hribih, prenesla v svoje sedanje življenje. Naj zaključim z mislijo, da podobnih prigod ne gre posnemati. To opozorilo je osnovno sporočilo mojega spominjanja. Le sreči se namreč lahko zahvaliva, da nisva izzvala tragedije. ●

Saša Jazbec

Daleč na vzhodu se
izza obzorja počasi
rojeva žareča krogla.
Sonce vzhaja za
Rjavino, ki je v jasnem
jutru brez oblaka
odeta v skrivnostno
megleno tančico.
Foto Saša Jazbec

Nepozabna izkušnja

U soju polne lune na Triglav

Pred leti sva z Markom kar zgodaj zjutraj lezla s Kredarice na Triglav, ko sva srečala par, ki se je že vračal z vrha. Ni mi dalo miru, morala sem vprašati: "Pa dobro, kdaj sta pa vidva štartala?" "Ob polnoči, iz Vrat, danes je bila polna luna." Ideja se mi je zdela čudovito romantična.

Lani je Marko prijavil nočni pohod na Triglav – na enega od poletnih vikendov s polno luno in jasno nočjo. Zadnji junjski soboti sva šla na Tosc in Vernar v izvidnico, da sva iz prve vrste v živo opazovala snežne razmere na Triglavu. Pot čez Plemenice sva odmisllila, saj se nama nočna varianta v relativno obilnih snežnih razmerah ni zdela dovolj varna. Na pohod sva povabila zvesto hribovsko spremljevalko in novejšo gorsko navdušenko. Ves teden smo natančno spremljali vremensko napoved, se pregovarjali glede potrebne opreme – cepin in dereze, da ali ne – in se na ameriški dan neodvisnosti ob 22.45 odpeljali iz Ljubljane proti Krmi.

Nočni vzpon pod očaka

Že v avtu smo zehali, saj se nismo uspeli prisiliti k popoldanskemu spanju. Pa tudi glede oblačil smo bili skeptični. Ko pakiraš nahrbtnik pri 30 stopinjah, se puhovka, kapa, rokavice in podobne tople zadeve zdijo čisto odveč. Na pot smo šli povsem neuskklajeni: ene kratke hlače, ene do kolen, ene tri četrt in ene dolge; ena popolna zimska oprema, dvoje mini dereze in eden brez vsega. V Mojstrani nas je pozdravila prva srna, v Krmi pa polno parkirišče avtov in nekaj podobnih zanesenjakov.

Par minut pred polnočjo smo v soju čelnih svetilk zakorakali po prodišču, prešli na kamnit kolovoz in se začeli vzpenjati skozi gozd. Izogibali smo se kravjim spominkom, ki jih je ob pribijanju na gorsko pašo za

sabo puščala goveja čreda. Ko smo dosegli pas ruševja, smo ugledali masive strmih pobočij dvatisočakov, ki se dvigajo na obeh stran doline. Po uri hoje smo pod podplati končno začutili mehko travnate ravnice (Vrtače). Še malo gruščnatega vzpona nas je pripeljalo na Malo polje, kjer smo prvič zagledali veliko svetlo luno in zelo jasno razločili vrhove nad seboj. Pri nočni paši smo zmotili kravo; stala je tam na poti in nas gledala, mi pa njo.

Po stotih minutah hoje smo si pri pastirski koči v Zgornji Krmi privoščili kratko pavzo, kakšno kalorijo, malo tekočine in dodatna oblačila. V lesenem zavetju za kočico so na prostem mirno spali planinci. Sledil je učinkovit vzpon v smeri Kurice po dobro vidni, z lunino svetlobo obsijani potki med grmičevjem in borovničevjem. Ko smo pričeli prečiti kamnito pobočje pod Konjskim sedlom, se je pred nami jasno zarisal cilj poti. Tam smo pozirali za sicer temne fotke s polno luno, ki pa je noč osvetljevala do te mere, da sem svojo čelno svetilko dala v žep. In sicer v žep puhovke – na sedlu je namreč kombinacija preseženih dva tisoč metrov višine in vetra ustvarila take razmere, da smo posegli po dodatnih plasteh oblačil. S sedla so se zelo jasno videle lučke različnih odprav, ki so se v jasni noči pomikale vsaka po svoji poti proti izbranemu cilju. Do Doma Planika se pot prečno vzpenja po kombinaciji melišča in travnikov, na neizrazitem grebenu pa se v nekaj ovinkih spretno izogne večjim površinam snega v vrtačah, ki se je letos zadržal res dolgo. V močnem

vetru se približamo koči in z olajšanjem ugotovimo, da je odprta, tako da se bomo pred zadnjim vzponom lahko malo ogreli in odpočili. Enakih misli so tudi drugi planinci, ki so z zaprtimi očmi zloženi po klopeh v jedilnici. Šepetaje se uvidevno sporazumemo, kdo počaka in kdo nadaljuje.

Rojstvo čudovitega dne

Ura kaže nekaj minut čez štiri, ko se v sramežljivi jutranji svetlobi odpravimo proti vrhu. Polna luna še vedno kraljuje na že modrem nebu, obzorje pa je zarisano s kombinacijo rumenooranžne linije. Glede na napoved naj bi sonce vzšlo osemnajst minut čez pet. Odsočnost spanca je tu najbolj izrazita; zanaša me, kot da bi popivala. V kratkem skalnem delu prečkamo edini sneg na poti – za tri korake ga je. Hitro smo pri vstopu v plezalni del, kjer se dvignemo na izjemno razgledno točko.

Tu smo že tako visoko, da se vidi vse naokrog; slikamo čudovite motive sivega skalovja, pokritega s snežno odejo, ki se v jutranji svetlobi odeva v vse barvne kombinacije. Moteči dejavnik je edino veter, ki se zaganja v nas; grebenska pot je občasno strma in izpostavljena, a vzorno varovana. Za popestritev mi iz stranskega žepa nahrbtnika odleti lonček s *smutijem*. Lahko bi odletel proti Kredarici ali proti Planiki, a na srečo pristane prav pri Markovih nogah. En sicer kvaliteten termo lonček bi bil sprejemljiv davek za današnji izlet.

Na Malem Triglavu se srečamo z nočnimi pohodniki, ki so prišli preko Kredarice. Od tu je odličen pogled na košček poti, ki je še pred nami. Grebenska pot s prepadnimi pobočji na obe strani, a s stalno prisotno jeklenico na višini, ki omogoča elegantno in varno hojo. Ljudi je veliko, upošteva je zgodnjo uro, še vedno pa je to svetlobna leta od tistih zastojev na klasično sončno avgustovsko nedeljo.

Daleč na vzhodu se izza obzorja počasi rojeva žareča krogla. Sonce vzhaja za Rjavino, ki je v jasnem jutru brez oblaka odeta v skrivnostno megleno tančico. Dobili smo, po kar smo prišli. Vsak po svoje doživljamo prelestno jutro in lovimo svoje misli, občutke, motive. Na vrhu je prenovljen Aljažev stolp, za njim pa ravno toliko snega, da bo zadeva videti bistveno bolj divja, kot je bila v resnici.

Srečna, ponosna, ganjena, zadovoljna se stisnem k možu. Uživava v trenutku. Življenje je lepo.

Nazaj v dolino

Jerca je posnela že celo foto seanso, z vseh zornih kotov je ovekovečila vrh, stolp, okolico, sebe. Slikamo se skupaj. Bližnji posnetek bo pokazal, kako zelo se je veter poigral z našimi frizurami. Proučujemo severno stran, triglavski podi so polni snega. Odločitev za Krmo je bila pravilna! Tistim, ki so vedeli za naše načrte, pošljemo zmagovalen jutranji pozdrav. Potem se spustimo. Zanimivo je, da se tisto jutro na Triglavu ni nihče pripenjal s samovarovalnim kompletom, zato je bil greben hitro prehodan. Triglavsko mravljišče je živelo svoje klasično jutro. Hitro in varno smo bili v

zavetju Planike. Neskončno sem hrepenela po toplem čaju in klopici z odejo. Ko sem se ulegla, so mi oči kar same padle skupaj in za pol ure sem izgubila stik s svetom.

Krepčilni drež je odlično opravil svoje delo. Nekaj po osmi uri smo zapustili dom Planika in se začeli spuščati po nočnih stopinjah. Sonce je kljub zgodnji uri neusmiljeno žgalo, tako da smo hitro poenotili svoj izgled – troje kratke hlače in ene do kolen, pa majice s čim krajšimi rokavi. Na pričakovani lokaciji smo naleteli na planike. Seveda so ostale tam tudi po našem odhodu, dotakniti se jih je bilo pa treba – tiste dlačice so prav zanimive. Na Konjskem sedlu so se pasle ovce, cela atrakcija! Tudi v strmem pobočju Kurice, daleč od kakšne okusne trave, smo srečali dve ovci, poleg njiju pa številne pohodnike, po večini Čehe, ki so se vzpenjali.

Pri pastirskem stanu je bilo živahno. Večje in manjše skupine na logičnem počivališču nabirajo moči in

Na vrhu je prenovljen Aljažev stolp, za njim pa ravno toliko snega, da bo zadeva videti bistveno bolj divja, kot je bila v resnici.

Foto Saša Jazbec

energijo za nadaljnji vzpon ali spust. Po devetih urah na nogah smo si želeli čim prej zbrcati gozdarje z nog in se udobno namestiti v avtomobilske sedeže, zato smo šli kar mimo. Krav je bilo po poti navzdol bistveno več, odcep proti Bohinjskim vratcem in Vodnikovemu domu si pa vsekakor zasluži nov kašipot, kajti trenutno ga nakazuje prelomljena podrta lesena tabla. Še poslovilna *foška* s širokim nasmehom na zeleni trati z mogočnim Vernarjem in sinjim nebom v ozadju, od tam naprej pa vsi tisti odvečni koraki, kot na vsaki dolgi turi.

Dobrih enajst ur po prvem koraku smo nazaj pri avtu. Gozdarji kar poletijo z nog. Popijemo še zadnje kaplje tekočine. Pokličemo domov. Z užitek popadamo v avto. S še večjim užitek nazdravimo opravljenemu izletu v najbližji turistični kmetiji, kjer z lokalno specialiteto presenetimo vedno glasnejše želodce. Za preostanek dneva posebni načrti niso potrebni.

Prvi pohod na Triglav v soju polne lune je nepozabna izkušnja. Ne morem obljubiti, da je bilo zadnjič. ●

Avtorica je tista Saša, ki nastopa v članku Nekaznovana avantura.

Z NAMI NA POT

Tomaž Hrovat

O tebi sanjam zopet, o, Karnija!

Turnosmučarsko območje doline Ual Pesarina

Motivacijska psihologija uči, da morajo biti cilji ravno prav oddaljeni in ravno prav zahtevni, da držijo človeka v tistem pozitivnem stremljenju na poti k zadanemu. Če je cilj nezahteven in takoj uresničljiv, nima nobene vrednosti. In nasprotno, ob preveč oddaljenih in že na prvi pogled neuresničljivih ciljih slehernik vnaprej obupa. Z današnjega vidika (konec oktobra 2020), ko smo zaprti v gibanje znotraj občinskih meja in ko vsesplošno zdravstveno dogajanje nakazuje na skorajda apokaliptične razsežnosti, se pisati o brezkoristnih in prostočasnih športih zdi morda nesmiselno ali celo neprimerno. Pa vendar, današnja podoba sveta ni večna.

*Dvojčka Monte
Bivera in Clapsavon
Foto Tanja Jankovič*

*Na Škrbini Tiarfin,
zadaj Bivera in
Clapsavon
Foto Tanja Jankovič*

Z vidika človeškega bivanja so večne gore, ki so predmet našega občudovanja in obiskovanja. Vztrajnost, ki jo moramo pokazati na naših gorskih pohodih, naj nam pomaga ohranjati motivacijo zanje. Pri tem so nam lahko v pomoč tudi spomini na velike alpinistične vzornike: Pavla Jesih in Joža Čop sta iz okupirane Ljubljane z Rožnika hrepeneče zrla proti Triglavu, nato pa ga, po letih potrpežljivega čakanja, v prvi vrsti z vizijo in močjo duha, v letu 1945 osvojila po osrednjem stebri. V nadaljevanju pa k našemu tokratnemu objektu hrepenenja.

*Pogled na dolino
Pesarino, nad njo
se dvigajo strmi
Pesarinski Dolomiti.
Foto Tanja Jankovič*

Ual Pesarina in Pesariis

Val Pesarina (furlansko: Cjanâl Pedarç) je ena od osmih karnijskih dolin. Dvaindvajset kilometrov

dolga in ozka dolina, ki od vzhoda proti zahodu reže Furlanske Dolomite, kaže idilično podobo neokrnjene gorske narave in nekaj tipičnih manjših furlanskih krajev, ki jo poseljujejo, kot da že stoletja spokojno biva s svojimi furlanskimi prebivalci vred. Ne bi se mogli bolj motiti! Bežno brskanje po polpretekli zgodovini pokaže, da so to območje podjarmile kozaške enote, ki so se po pobegu iz komunistične Rusije pridružile silam osi. Nepredstavljliva podoba; kozaki s konji, bojda tudi kamelami in celimi družinami v odročnih furlanskih zaselkih. Kozaska usoda se je po vojni končala tragično z deportacijami v gulage, in sicer iz vzhodnotiroškega mesta Lienz, ki pa je bil po igri usode tudi mesto slovenskega poveljnega eksodusa. Kratek in površen sprehod skozi čas kar migmogrede.

Brutalno kozaško postopanje z arhivi in dokumentacijo naj bi bilo krivo, da se je izgubilo mnogo podatkov o urarski zgodovini mesteca Pesariis, ki leži približno na sredi doline Pesarina. S 178 prebivalci mu pravzaprav težko rečemo mesto, vendar si zaselek zaradi malce aristokratskega videza, ki ga daje množica unikatnih in domiselno izvedenih ur, ki jih lahko občudujemo v mestu, naziva vas vsekakor ne zasluži. V mestecu ima urarska industrija večstoletno tradicijo, je živa in še danes oskrbuje med drugim italijanske železnice z industrijskimi urami. Proučevanja kažejo, da so ure, ki so jih izdelovali za cerkvene zvonike, zelo podobne tistim iz nemškega Schwarzwalda. Med drugim naj bi uro iz Pesariisa nosil cerkveni zvonik na Cresu. Svet je bil očitno od nekdaj zelo povezan, še preden smo začeli govoriti o njem kot o globalni vasi. Pesariis je vsekakor vreden postanka, vsaj za polurni sprehod in občudovanje iznajdljivosti in domiselnosti njegovih urarjev. Možno pa je v njem tudi dobro

jesti v lokalnem "agroturizmu" ali ga celo vzeti za bazni tabor našega turnega potovanja. Za en dan se v Val Pesarino namreč komajda izplača. Če ste med tistimi dirkači po življenju, ki se vam mudi tudi na turnosmučarskem izletu, morda tole niso pravi kraji za vas. Nekaj vizualnih vtisov o opisanih turnih smukih nad Val Pesarino si lahko pričarate tudi s spletnih povezav na kratke filme, ki jih navajamo spodaj.

Gore nad Val Pesarino

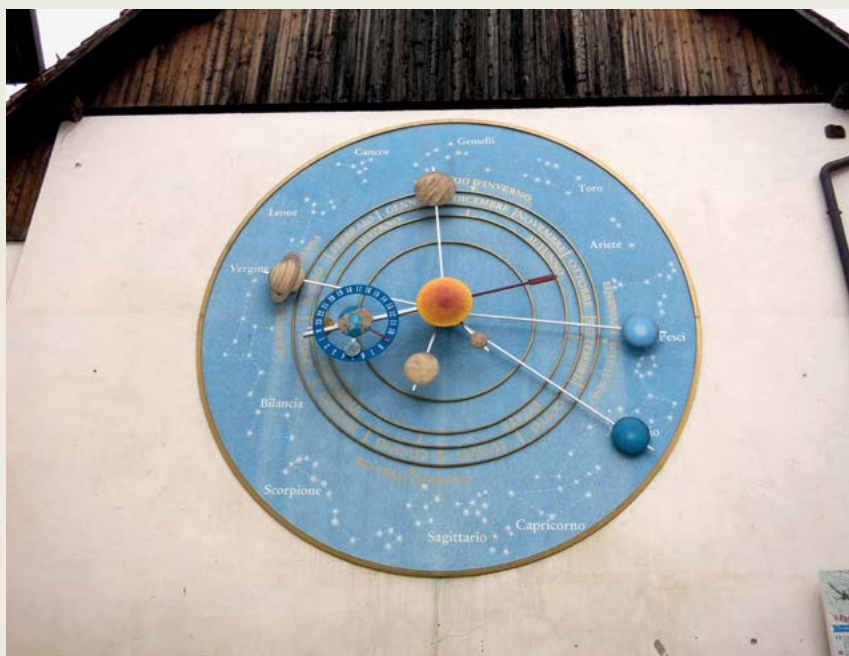
Val Pesarina je okrog in okrog obdana z gorami. Orografske je desni breg doline (ko se peljemo po dolini navzgor torej na naši levi) pretežno gozdnat in nižji. Njegov najvišji vrh Monte Pieltinis komajda preseže 2000 m, tako da je pobočje turnemu smučarju že na prvi pogled manj zanimivo. Nasprotni, orografsko levi breg, je fascinanten: visoke dolomitske špice, ki v prepadnih belih stenah vsakršnih oblik stražijo dolino. Med njimi so sedla in škrbine, kjer potekajo linije turnih smukov, vendar pretežno na osenčeno, severno stran, v dolino Sappade. Beli zakladi Pesarine se, kot se za zaklade spodobi, skrivajo čisto na koncu, to je v zatrepu doline. Dolina se namreč proti koncu strmo vzpne (načelno vse leto pluzena asfaltna cesta) in doseže obširno izravnavo Sello di Razza na 1780 metrih. Nadmorska višina in južne vremenske fronte običajno poskrbijo za obilno snežno odejo. Levo od sedla se nahaja majhna in impozantna gorska skupinica, ki ji kraljuje Monte Bivera, 2474 m, ki je obenem tudi osrednji turnosmučarski cilj. V neposredni bližini je možnosti za turno smuko sicer še več. Za podaljšan turnosmučarski konec tedna se lahko nastanimo v vse leto oskrbovani koči Tenente Fabbro. Koča leži neposredno ob glavni cesti, ni pa prav velika in je predhodna rezervacija zelo na mestu.

Komur je območje doline Pesarine popolna neznanka in morda odmahne z roko, češ, nekje daleč, nimam časa, odročno potovanje in podobno, bo morda presenečen ob dejstvu, da je bil prvopristopnik v pogorju Bivera nihče drug kot veliki slovenski alpinist Valentin Stanič, in to pred skoraj dvesto leti (okrog leta 1827!). Ne moremo si predstavljati, kakšen logističen zalogaj je takšno dejanje pomenilo takrat. Poglobljeno podatkovno rudarjenje in dokazovanje prvega vzpona je predočil pisec dr. Viktor Vovk v *Planinskem vestniku* leta 1962 (kar je tudi že častivredno daleč nazaj in priča o informativnem bogastvu Planinskega vestnika).

Monte Bivera je nesporni prvak območja in zaradi njega se bomo tja tudi napotili. Je ena od turnosmučarskih "trofej" Karnijskih Alp. Ni čudno, da jo izpostavlja že trojezični turnosmučarski vodniček iz leta 1977 (slovensko-avstrijsko-italijanski). Tam je Bivera opisana kot izrazito pozno-pomladanska tura. Izhodišče je namreč visoko, smer spusta pa severna. Spomladanski srevec pa, kot dobro vemo, praviloma zagotavlja odlične smučarske razmere. Za nameček ima še strmo in prestižno alpinistično varianto spusta. Tako da ima vse, kar imajo veliki.

Koča Tenente Fabbro Foto Tanja Jankovič

Pesariis, mesto ur Foto Tanja Jankovič

Domišljija nima meja ... Foto Tanja Jankovič

Oblegana leva
škrbina Tiarfin
Foto Tanja Jankovič

Biverin dvojček in zahodni sosed Clapsavon za njo pravzaprav v ničemer ne zaostaja. Podobna tura, le dvanajst metrov nižja gora. Pa vendar, ni prvak. Tako kot lepotica Škrlatica ni Triglav in tako kot Lotse ni Čomolungma. Clapsavon v svojem furlanskem imenu skriva geološko zanimivost. Clap namreč

pomeni kamen, savon pa je narečni izraz za sapone, torej milo. V Clapsavonu se nahajajo nekakšni glineni vložki, ki so jih domačini v stiski uporabljali za približek mila, v času prve svetovne vojne pa celo s tem resnično ekološkim milom kupčevali oziroma ga blagovno menjali za živež. Kakšna domiselnost gorjanskega človeka v boju za preživetje! Za turnega smučarja je vsekakor bolje, da te zanimivosti ne bo videl ali občutil pod smučmi. V najbližje ležeči vasi Sauris (nem: Zahre) ima Clapsavon ime Vesperkofel, kajti Sauris je majhen in prav poseben nemško govoreči otok, katerega jezik in tradicija do danes nista izumrla. Izvorni prebivalci Saurisa so pregnani kmetje iz Puštriške doline okrog leta 1300, torej gre za daljne bratrance tistih pregnancev, ki so poselili južna pobočja Ratitovca in koder se je bojda še po drugi svetovni vojni govorilo samosvojo staro nemščino (vas Zgornje Danje).

Škrbina Forcella Tiarfin je turnosmučarska miniatura, primerna kot druga tura ob dvodnevem obisku Pesarine. Samo zaradi nje se ne bomo napotili v te konce. Zabavno je, da sta Forcelli z enakim imenom pravzaprav dve. Odvisno katero karto gledamo in katero literaturo uporabljamo. Obe imata dolomitski značaj – ostra zarez v špičastem masivu gore Tiarfin, katere vrh s smučmi sicer ni dostopen. Obe škrbini ponujata prijeten uvod in spoznavanje s skupino Bivera oziroma češnje na torti po uspehu prejšnjega dne.

Sedlo Passo Mimoiias je od prvih treh geografsko umaknjen. Tehnično je nezahteven in niti ne doseže tistih magičnih 2000 metrov. Odlika ture je prečudovito in skrito gorsko okolje. Morda tudi to, da bomo na turi verjetno sami. Če bi iskali pokrajinsko primerjavo v domačih gorah, se vsiljuje misel na krnico Suho ruševje med Vrtačo in Palcem. Prelaz Mimoiias je tako kot škrbina Tiarfin tista blaga tura drugega dne. Ali enostavno samo nestremuško raziskovanje gorskega sveta in drsenje s smučmi po njegovi zimski podobi. ○

Informacije

Kako v dolino Val Pesarina: Iz Ljubljane se peljemo skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici pred mestom sledimo smeri Forni Avoltri in Sappada. Pred krajem Comeglians nas v Val Pesarino usmeri tabla za Prato Carnico (levo). Po ovinkasti gorski cesti dosežemo posamezna izhodišča.

Literatura: Turnosmučarski vodnik treh dežel Slovenije, Furlanije in Koroške. PZS, 1977.

Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009.

Gianni Kratter, Thomas Mariacher, Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2. AthesiaTappeiner Verlag*, 2014.

Viktor Volk: Karnijske Alpe. *Planinski vestnik*, 08/1962.

Spletne povezave: <https://en.wikipedia.org/wiki/Carnia>

www.regione.fvg.it/asp/valanghe/welcome.asp

www.meteomin.it/WebCam/webcam_ValPesarina.asp

https://it.wikipedia.org/wiki/Val_Pesarina

[https://en.wikipedia.org/wiki/](https://en.wikipedia.org/wiki/Repatriation_of_Cossacks_after_World_War_II)

[Repatriation_of_Cossacks_after_World_War_II](https://en.wikipedia.org/wiki/Repatriation_of_Cossacks_after_World_War_II)

<https://it.wikipedia.org/wiki/Pesariis>

www.youtube.com/watch?v=oUu3eaZ29m0

<https://vimeo.com/118728782>

<https://vimeo.com/118726525>

Zemljevidi: *Sappada - S. Stefano, Forni Avoltri*, Tabacco 01, 1: 25.000.

Forni di Sopra, Ampezzo - Sauris, Alta Val Tagliamento, Tabacco 02, 1: 25.000

Alpi Carniche, Carnia Centrale, Tabacco 09, 1: 25.000.

Monte Bivera, 2474 m

Karnijske Alpe
skupina Bivere

Monte Bivera je nesporni prvak območja in ena turnosmučaskih "trofej" Karnijskih Alp.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk
Možnost spusta po severnem žlebu je ekstremno zahtevna.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, plazovni trojček, dereze in cepin.

Višinska razlika: 735 m
Izhodišče: Sella Razzo, 1780 m. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici sledimo smeri Forni Avoltri in Sappada. Pred krajem Comeglians v Val Pesarino zavijemo levo (tabla za Prato Carnico). Po ovinkasti gorski cesti dosežemo izhodišče. Parkiramo pri veliki planšariji Casera

Razzo tik ob glavni cesti, ki je plužena vse leto. Iz Ljubljane skupaj dobre tri ure.

WGS84: N 46,478311°, E 12,608138°

Koča: Tenente Giuseppe Fabbro, 1783 m, +39 (0)435 46 03 57 (v bližini)

Časi: 3.30 h

Sezona: Marec-april

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Mariacher Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2*. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Zemljevid: Forni di Sopra, Ampezzo - Sauris, Alta Val Tagliamento, Tabacco 02, 1: 25.000

Vzpon: S parkirišča pri planšariji Razzo, 1739 m, se namenimo po planotastem svetu proti jugu. Sledimo dovoljni cesti, ki pa pod snegom ni ves čas razvidna. Dominantni dvojček Bivera - Clapsavon nam je od začetka pred očmi in takoj nam postane jasno, da

Na planini Chiansaveit/Cjansavei, nad njo Monte Bivera in Clapsavon

Foto Tanja Jankovič

Monte Clapsavon, 2462 m

Karnijske Alpe
skupina Bivere

Biverin dvojček in zahodni sosed Clapsavon za njo v ničemer ne zastaja. Podobna tura, le dvanaest metrov nižja gora. Pa vendar, ni prvak.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, plazovni trojček, dereze in cepin.

Višinska razlika: 723 m

Izhodišče: Sella Razzo, 1780 m. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi

Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici sledimo smeri Forni Avoltri in Sappada. Pred krajem Comeglians v Val Pesarino zavijemo levo (tabla za Prato Carnico). Po ovinkasti gorski cesti dosežemo izhodišče. Parkiramo pri veliki planšariji Casera Razzo tik ob glavni cesti, ki je plužena vse leto. Iz Ljubljane skupaj dobre tri ure. WGS84: N 46,478311°, E 12,608138°

Koča: Tenente Giuseppe Fabbro, 1783 m, +39 (0)435 46 03 57 (v bližini)

Časi: 3.30 h

Sezona: Marec-april

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Mariacher Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2*. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Zemljevid: Forni di Sopra, Ampezzo - Sauris, Alta Val Tagliamento, Tabacco 02, 1: 25.000

Monte Bivera in na videz mnogo nižji Clapsavon Foto Tanja Jankovič

Monte Bivera, 2474 m

Karnijske Alpe
skupina Bivere

PLANINSKI VESTNIK \ januar 2021

se bo treba najprej ponižati, da bi bili na koncu povišani. Prva ura bo v lahkotnem pohajanju malo gor in malo dol prinesla negativni rezultat, kar se višinske razlike tiče. Znašli se bomo v prostrani uleknini, kjer se nahaja planina Chiansaveit/Cjansavei, 1698 m. Na planini je odprta skromna zimska soba, ki pa ni priporočljiva za prenočevanje. Planina je mesto odločitve; levo na Bivero ali desno na Clapsavon. Za Bivero gremo torej levo do redkega

gozda in ujamemo ozko strmo grapo, ki je ključ za doseg višje ležečih pobočij. Grapa je kar zahtevna, tako da morda ne bo šlo ves čas na smučeh. Ko dosežemo odprt teren, nadaljujemo naravnost proti škrbini Forcella del Bivera. Strmina pod škrbino se stopnjuje, vendar ni prezahtevno. Ko dosežemo škrbino, nam ostane še zaključni vzpon po južnih pobočjih do vrha Monte Bivere.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona.

Druga možnost spusta je smučanje po severni grapi (Canalone nord), je zelo strma z več kot 50 stopinj naklona in izpostavljena. Gre za alpinistično smučanje višjega razreda, ki je izvedljivo le v optimalnih razmerah.

Obe varianti spusta se končata na planini Cjansavei. Od tod do izhodišča nam bo vzpon nazaj zagotovo že malce odveč, a misel na izvedeno dejanje nam bo lajšala te zadnje korake.

Tomaž Hrovat

Monte Clapsavon, 2462 m

Karnijske Alpe
skupina Bivere

PLANINSKI VESTNIK \ januar 2021

Vzpon: S parkirišča pri planšarij Razzo, 1739 m, se namenimo po planotastem svetu proti jugu. Sledimo dovozni cesti, ki pod snegom ni ves čas razvidna. Dominantni dvojček Bivera - Clapsavon nam je od začetka pred očmi. Prva ura bo v lahkotnem pohajanju malo gor in malo dol prinesla negativni rezultat, kar se višinske razlike tiče. Znašli se bomo v prostrani uleknini, kjer se nahaja planina Chiansaveit/

Cjansavei, 1698 m. Na planini je odprta skromna zimska soba, ki ni priporočljiva za prenočevanje. Na planini krenemo v desno pobočje proti jugozahodu iščoč najboljše prehode skozi gozd. Nad gozdno mejo dosežemo široko sedlo Cjansavei, 2052 m. Tu se usmerimo levo in vstopimo v široko dolino ter po njej dosežemo zahodno ramo Clapsavona. Zdaj nam do vrha manjka le še nekaj minut.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

Obstaja tudi možnost spusta naravnost po južnem grebenu proti planini Cjansavei, vendar je slabo pregledna in zato manj priporočljiva.

Tomaž Hrovat

Škrbina Forcella Tiarfin, 2290 m

Karnijske Alpe
skupina Bivere

Škrbina Forcella Tiarfin je turnosmučarska miniatura, primerna kot druga tura ob dvodnevem obisku Pesarine.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, plazovni trojček, dereze in cepin.

Višinska razlika: 550 m

Izhodišče: Sella Razzo, 1780 m. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici sledimo smeri Forni Avoltri in Sappada. Pred krajem Comeglians v Val Pesarino zavijemo levo

(tabla za Prato Carnico). Po ovinkasti gorski cesti dosežemo izhodišče. Parkiramo pri veliki planšariji Casera Razzo tik ob glavni cesti, ki je pluzena vse leto. Iz Ljubljane skupaj dobre tri ure.

WGS84: N 46,478311°, E 12,608138°

Leva škrbina Tiarfin Foto Tanja Jankovič

Sedlo Passo di Mimoias, 1976 m

Karnijske Alpe
Furlanski Dolomiti

Turna smuka s sedla Passo Mimoias je tehnično nezahtevna in ne doseže tistih magičnih 2000 metrov. Odlika ture je prečudovito in skrito gorsko okolje. Za osnovno informacijo o snežni odeji na turi nam je v veliko pomoč spletna kamera na planini Mimoias.

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, plazovni trojček

Višinska razlika: 550 m

Izhodišče: Ostri ovinek ceste, ki vodi na Sella Razzo, 1336 m, (prostor za nekaj avtomobilov) ali višje do odcepa gozdne ceste, 1423 m.

Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezzo. Na obvoznici sledimo smeri Forni Avoltri in Sappada. Pred krajem Comeglians v Val Pesarino zavijemo levo (tabla za Prato Carnico). Po ovinkasti gorski cesti dosežemo izhodišče.

WGS84: N 46,502793°, E 12,646311°

Časi: 2 h

Sezona: Februar–marec

Proti sedlu Mimoias Foto Tanja Jankovič

Škrbina Forcella Tiarfin, 2290 m

Karnijske Alpe
skupina Bivere

PLANINSKI VESTNIK \ januar 2021

Koča: Tenente Giuseppe Fabbro, 1783 m,
+39 (0)435 46 03 57 (v bližini)

Časi: 1.30–2 h

Sezona: Marec–april

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Maria-cher Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2*. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Zemljevid: *Forni di Sopra, Ampezzo - Sauris, Alta Val Tagliamento*, Tabacco 02, 1: 25.000

Vzpon: Neposredno pred planšarijo Razzo, 1739 m, se nahaja čokata vzpetina Col de le Marende. Napotimo se tako, da jo bomo obšli po levi. Sprva po položnem pobočju, nato pa po lepi grapici pridemo Col Marende za hrbet. Pred nami je dobro viden ozebnik, ki nas bo vedno strmeje popeljal na škrbino Tiarfin.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona. Alternativno lahko opravimo simetrično turo. Col Marende obidemo po desni in nad nami se bo odprla podobna škrbina, le nekaj nižja je od zgoraj opisane. Zaradi kratkosti in preglednosti obeh možnosti dostopa dodatni opis ni potreben. Še namig: najprej levo, nato še desno. Na karti je leva vrisana kot turni smuk, na desno pa vodi planinska pot št. 208.

Tomaž Hrovat

Sedlo Passo di Mimosias, 1976 m

Karnijske Alpe
Furlanski Dolomiti

PLANINSKI VESTNIK \ januar 2021

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo Cirillo Floreanini (cur.): *Scialpinismo in Carnia. Itinerari scelti nelle Alpi Carniche*. Edizioni in Mont, 2009; Gianni Kratter, Thomas Maria-cher Nicola Rossato, Francesco Vascellari: *Skitouren in den Dolomiten - Band 2*. AthesiaTappeiner Verlag, 2014.

Vzpon: Od improviziranega parkirišča na glavni cesti se napotimo naravnost navzgor skozi smrekov gozd in hitro dosežemo pobočno gozdno cesto. Le tej sledimo položno ves čas proti desni. Ko dosežemo prečenje večjega potoka Rio Mimosias, zapustimo cesto, ki vodi naprej do istoimenske planine. Zdaj sledimo potoku navzgor in pred nami se odpre krasna dolina, obdana s prepadnimi stenami. Po logičnih

prehodih dosežemo široko sedlo Mimosias. Navadno se je mogoče povzpeti še kakih sto višinskih metrov pod ostenje Cresta di Enghe.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona. Zaradi senčne lege pod stenami lahko pogosto vijugamo po čudovitem pršiču vse do gozdne ceste.

Tomaž Hrovat

Vztrajati ali (s)pustiti?

"Ne grem več naprej! Danes ni moj dan!" je kričala desetletna Lani, ko se je vlekla po enem od klančkov kolovoza, ki se je vzpenjal čez travnike. "Tukaj se bom usedla in ne grem nikamor več! Kdo si je sploh izmislil, da gremo hodit?! Saj smo že včeraj hodili! Ne morem dva dni zaporedoma, nisem navajena!" je bruhalo iz razburjene planinke.

Mama je ravno dosegla, da se je s hojo v breg sprijaznil osemletni Brin – k sreči je bila ob poti lesena koliba, nekakšen bivak, malo dlje pa še skrivnostni betonski bunker, ki je tako razburkal domišljijo malega bojvnika, da ga je komaj dohajala, čeprav je še pred nekaj minutami zatrjeval, da je neznansko utrujen in da ne more več. Po slabe pol ure zložnega vzpona! Zdaj pa še ta izbruh ... Lani je gledala kot huda ura in nič ni kazalo, da se bo unesla. Po nekaj sto metrih, ko se je nad travnato uravnavo v daljavi izzivalno prikazal cilj pohoda, je mama resignirano zavzdihnila, da "gora" tokrat ni hotela, in obrnila korak nazaj proti avtu. Z vsakim izgubljenim višinskim metrom sta bila otroka bolj prijazno klepetava, mami pa je po glavi rojilo le, ali je nemara že prišel čas, ko se bo v hribe začela odpravljati brez njiju. Saj še niti niso začeli s prvim, visokogorskim pohodništvom! Zdelo se ji je, da je prekmalu trčila ob hamletovsko vprašanje: vztrajati

ali ne vztrajati, torej (s)pustiti? Kaj storiti, ko pripovedovanje zgodb ter skrivanje bonbonov za skale in v dupline ne učinkuje več?

Po nasvet na splet

Nekaj koristnih nasvetov lahko najdemo na medmrežju. Avtorji spletnih prispevkov priporočajo, naj bodo pohodi v gore zabavni. Najti privlačen cilj za mladostnike, ki ob vsaki omembi gora naveličano zavijajo z očmi in najdejo tisoč in en razlog za to, da ostanejo doma, najbrž ni lahka naloga. K sreči nam lahko pomaga narava sama – nekatera območja so tako posebna, spektakularna, zanimiva ali zabavna, da se jim niti najstniki ne morejo upreti, v blogu *The Big Outside* piše Michael Lanza. Pri tem imejmo v mislih, da zabavno za otroke ni nujno enako zabavnemu za odrasle. Korak do uspeha je tako lahko skupno izbiranje cilja in upoštevanje mladostnikovih zanimanj. Morda

*Zadovoljstvo visoko
nad dolino
Foto Oton Naglost*

Bo, ko iz malega zraste veliko, še hotelo z nami v gore?
Foto Mateja Pate

so ta širša od naših, pa se vseeno nanašajo na gore – konec koncev je v gorah mogoče početi različne reči: planinariti, plezati, kolesariti, turno smučati, opazovati živali, fotografirati ... Če najstnike podpremo pri tistem, kar se jim zdi zanimivo, bo težav z motivacijo verjetno manj. Še zlasti, če jim prepustimo tudi organizacijo in vodenje ture (pod skrbnim starševskim očesom, seveda) ali zraven povabimo njihove vrstnike. Samo družba staršev žal (pre)kmalu postane slab obet za zabaven izlet ... in neredko se zgodi, da starši postanemo tudi prepočasni za najstnike! Lahko jim dovolimo, da nam na pazljivo izbranih delih poti malce uidejo naprej in se pogovorijo kaj zaupnega z vrstnikom, ki smo ga povabili na turo, ob predpostavki, da mladostniku lahko zaupamo in da se bo držal dogovora, kje in kdaj se spet snidemo.

Iskanje sladkarij, ki jih nastavljajo škrti, slej ko prej izgubi svojo vlogo pri kratkočasenju ob poti, toda pravočasni prigrizki za dvig sladkorja v krvi so brz-kone še kako pomembni za vzdušje na turi – saj veste, lačen si *ful* drugačen. Nemara gre tudi ljubezen do gora skozi želodec, zato ni zanemarljivo, da poskrbimo za prijetne kulinarčne občutke – nič ni hujšega od mrzlih, v kepo sprijetih razkuhanih testenin. Še sama sem se, že okužena s plezalsko mrzlico, ob takih hribovskih večerjah, ki so bile sem in tja neizogibne, vprašala po smislu svojega početja, pa se ne bi drugačne *košte* vajeni pubertetniki?

Naslednji pomemben vidik je menda obleka – ki naredi človeka oz. hriboolazca. Če imajo mladostniki občutek, da ne sodijo v določeno okolje, četudi le po videzu, to lahko pomeni težave na obzorju. Z današnjo ponudbo vsakovrstne in cenovno dostopne opreme

in oblačil za aktivno preživljanje prostega časa v naravi temu pogoju verjetno ni težko zadostiti. Nekateri starši zagovarjajo obiske narave brez otrokom tako ljube tehnologije, kot je pametni telefon. Čeprav se družinski pohod brez tega pripomočka zdi dobra zamisel, je lahko polom že na samem začetku. Prepoved gledanja v zaslone (žal) pogosto uporabimo kot kazni in verjetno si res ne želimo, da bi najstnik ture v gore enačil s kaznovanjem. A če sklenemo dogovor, da na izletu zmanjšamo čas pred zasloni, je pošteno, da se tega držimo tudi starši. Tehnologijo pa lahko izkoristimo tudi sebi v prid in se naučimo uporabljati katero od aplikacij, ki nam pridejo prav pri gorskih podvigih. Pri tem nam lahko najstniki, pogosto bolj vešč uporabe telefonov, prihranijo kakšno zadrego. Priznanje, da imajo otroci določeno znanje, ki ga sami ne premoremo, ter prilagodljivost, da se pogajamo in na poti sklepamo kompromise, nas lahko še bolj povežeta in obogatita naše odnose v vsakdanjem življenju.

Na naših poteh pa ne pozabimo, da so najstniki pogosto videti in slišati kot odrasli, pa vendar lahko izberejo slabo možnost – tako kot mlajši otroci – samo zato, ker ne poznajo boljše alternative. Čeprav na pragu odraslosti, so neizkušeni. Dopustimo, da so njihove napake trenutek za učenje in da sami prispevajo k iskanju rešitve. Od tega bodo verjetno odnesli več kot še od ene starševske pridige.

Izkušnje z domačih bregov

"Če je pri otrocih 'zmagal klic gora', se počasi spreminjajo v navdušene pohodnike, ki postajajo gibalo družinskih izletov, pravi vrelci idej in nenavadnih avantur. Motivacija za hojo zanje ni več težava. Radi premagujejo strmine, uživajo v estetskih užitkih spreminjajoče se narave, v širnih razgledih, v tišini ali medsebojnih pogovorih, še najbolj pa v preizkušanju svojih zmogljivosti. Zjutraj si na svojih prenosnih telefonih nastavijo bujenje in vržejo pokonci še druge družinske člane. Pri hoji navkreber brez težav prehitijo sopihajoče starše, hodijo lahko ure in ure, le redko se pritožujejo nad napori, z veseljem podaljšujejo ture in iščejo še težje poti do ciljev. Vrh pogosto dosežejo pred drugimi, očeta in mamo pa pričakajo s smejočimi se obrazi in s ponosom v očeh."

Se bere kot znanstvena fantastika? Tako srečo imajo verjetno le redki starši hriboolazci in očitno je ena izmed njih Urška Stritar, ki je avtorica zgornjega odstavka.¹ To je potrdila njena hči Mojca, ki je na mojo prošnjo, naj napiše kakšen spomin na najstniško upiranje turam v gore, odgovorila takole: "Sicer lahko kaj napišem, a preveč uporabna nisem – sem bila od nekdaj preveč za stvar in ni bilo kakega hudega upiranja. Lahko malo pobrskam po svojih dnevnikih iz tistega časa in poiščem kak sočen najstniški citat na temo svojega navdušenja nad hribi." Ker je Mojca zaposlena mama dveh malih nadobudnežev in svoj prosti čas

¹ <https://www.gore-ljudje.si/kategorije/novosti/s-starejsi-mi-najstniki-v-gore-zdaj-pa-zares>.

najraje preživlja med griči, hribi in gorami (ter družinska doživetja popisuje na blogu www.mojstr.si), je nisem gnjavila z brskanjem po starih dnevnikih, vam pa namignem, da si lahko njeno vznichenje nad lepotami gora preberete na spletni povezavi v opombah. Njen brat Rok je bil, kot boste lahko prebrali v spominih njegovega očeta Andreja, bolj uporniške sorte. Danes pravi takole: "Odrasli imamo drugačno motivacijo za hojo v gore in nas motivirajo drugačne stvari kot najstnike. Najstniki so si med seboj različni. Eni se nad hojo v gore totalno navdušijo, drugi pa so bolj "klasični" in jih bolj motivira kaj drugega. In oboji imajo prav. Ključ do sreče je po mojem v iskanju ravnotežja med različnimi interesi."

V citiranem članku pa Urška Stritar vendarle ugotavlja, da "je veliko več srednješolcev, ki jih oče in mama v najstniških letih ne privabita več v gore. Običajno poiščejo ogromno izgovorov za ostajanje doma, največkrat so povezani z učenjem. Če se nam 'mladega upornika' včasih le posreči vzeti s seboj, se običajno drži kot huda ura, je jezen na ves svet in se pritožuje prav nad vsem. Na koncu dneva starši ugotovijo, da ga bodo naslednjič spet raje pustili doma, saj takšno razpoloženje tudi njim pokvari dan."

Nekateri starši se dejansko odločijo za ta korak – počakajo, da burna leta minejo in po tihem upajo, da bo posejano seme preživelo in po obdobju najstništva vendarle vzklilo. Kot se je slikovito izrazil eden od mojih nekdanjih *ferajnovskih* kolegov: "Ko pride do dogovarjanja z mojo najstniško hčerjo, samo še maham z belo zastavico. In upam, da bo vse tisto, kar smo nekoč skupaj počeli – in tega je bilo veliko –, v končni fazi obrodilo sadove." Drugi vidijo rešitev v že prej omenjenem povezovanju z vrstniki. "Vidik

druženja je tisti, ki pri motivaciji za hribe pomaga v veliki meri. V nekem obdobju so dovolj starši ter bratci in sestrice, potem je fino, če se ti pridruži kakšen prijateljček iz širšega družinsko-prijateljskega nabora, potem pa je nekoč krasno, če gre brez staršev – s kakšnimi starejšimi vodniki (starejšimi, a mladimi po duši) oziroma mladinskimi voditelji. Pri tem so seveda nepogrešljivi planinski tabori in zimovanja, ki pomenijo prve daljše odmike od staršev, hkrati pa mladostniki dobijo tudi samostojne planinske izkušnje," pravi Nina Gradič Planko, vodnica Planinske zveze Slovenije.

Izpod družinskega okrilja k organiziranemu planinstvu

Zahajanje v gore torej lahko preraste družinske okvire, in da bi ohranili motivacijo, planinstvo lahko postane interesna dejavnost v obliki planinskega krožka. A Roman Ponebšek, podpredsednik in vodnik PZS, opozarja: "Iz izkušenj lahko povem, da so starši mladostnika velikokrat 'prisilili', da gre k planincem, saj je to poceni šport, ki zahteva veliko napora, to pa naj bi mladostniku koristilo. Praviloma ni tako. Pogosto je takšno ravnanje mlade odvrnilo od gora in so kvarno vplivali na vzdušje. Torej prisila ni dobra. Še posebno je problematično siliti v gore najstnika, ki nikoli ni sodeloval v planinskem krožku." Nasprotno pa se mu zdi zelo dobrodošlo, če dijak, ki v osnovni šoli ni obiskoval planinskega krožka, sam začuti željo po planinstvu in se priključi skupini: "Zelo hitro pridobiva znanje in izkušnje, saj ga žene želja po osvajanju neznanega. Motivacija je pri najstnikih izrednega pomena. Ni sama po sebi umevna in se spreminja. Tradicionalne pripadnosti planinstvu mladi ne čutijo

*V družbi vrstnikov je znatno zabavnejše kot samo v družbi staršev.
Foto Mateja Pate*

več. Če začutijo, da izbrana aktivnost ne zadovolji pričakovanj, bodo izbrali zanimivejšo dejavnost, kot je planinstvo. To je škoda, saj je planinstvo za mlade v dobi digitalizacije še toliko bolj pomembno za celostni osebnostni razvoj. Zato se velja potruditi, da mladim planinstvo približamo, in ne priskutimo. Če želimo ohranjati tempo, se moramo prilagoditi mladim, spremljati in uvajati trende, kar najlaže storijo mladi za mlade. Vsekakor pa ne za vsako ceno – ukvarjanje s planinstvom zahteva veliko znanja in izkušenj, kar že samo po sebi za mlade predstavlja izziv in pozitivno vpliva na samozavest."

Po mnenju Romana Ponebška ima pri tem pomembno vlogo tudi vključevanje mladih v vodniško delo. "Mladi čutijo potrebo po dokazovanju, vodenju, zato je izrednega pomena, da prepoznamo tiste, ki si želijo in zmorejo svoje znanje in izkušnje deliti z drugimi. Zato je zelo pomembno izobraževanje za mladinske voditelje in usposabljanje za mentorja planinske vzgoje." Poleg tega zgledi vlečejo: "Mladi, ki vodijo mlade, so zanimivi, aktualni. Mladi se morajo identificirati s tem, da je hoja v gore nekaj pozitivnega, da je 'in', da so tisti, ki to počnejo, dobri, najboljši in da brez vloženega truda ne gre." Dobrodošlo prednost planinstva Ponebšek vidi zlasti v pestrosti izbire: "Mladi lahko osvajajo gore peš, na kolesu, pozimi na smučeh, lahko se preskusijo v alpinizmu ali športnem plezanju, lahko so koristni in markirajo poti, postanejo gorski reševalci, dobri orientacisti, vodniki, inštruktorji, pisci planinske literature, dopisniki v društvena glasila in še in še."

Hvaležni za vztrajanje?

Gre res verjeti enemu od spletnih piscev, ki pravi takole: "Ko jih končno spravite na pot, bo marsikateri najstnik ugotovil, da mu je zahajanje v gore pravzaprav všeč. Nekoč se vam bodo za to zahvalili. Resnično." Da zna biti v tem zrno resnice, lahko sklepamo po izjavi moža, ki je kot otrok in mladostnik – ne vedno z veseljem – s starši zelo veliko časa preživel v gorah: "Če gledam nazaj, sem na splošno globoko hvaležen za vse *odbite* pustolovščine, ki smo jih doživeli, in za ljubezen do aktivnosti v naravi, ki bo zaradi tega vedno ostala v meni. Čeprav sem bil vedno zelo priden in sem želel čim bolj ustreči svojim staršem, je bilo dostikrat preveč. Pogosto ni bilo milosti, ne glede na vreme je bilo treba iti vsaj 'malo' hodit, kar je pomenilo vsaj šest ur. Danes kot odrasel lahko razumem motivacijo svojih staršev za to početje. Vendar pa zdaj, ko sem sam oče, tudi vem, da se moji interesi razlikujejo od interesov mojih otrok. Najstniki pogosto potrebujejo druge stvari kot odrasli. Sam sem potreboval družbo vrstnikov in vsaj nekaj časa za druženje na ulici. Mislim, da sem bil nadpovprečen gorniški najstnik, ampak doza je bila za odrasle ... Pogosto zahajanje v hribe pa mi ni nikoli dvignilo endorfinov na tako raven, da bi lahko pozabil na ostalo." ●

Narobe svet

Med zelenimi šotori se je pred vsakim izletom v gore razlegala indijanska pesem za dež. Tako zelo smo ljubili hojo navkreber v tistih vročih poletnih dneh, da smo bogove dežja skupinsko prosili, naj na zemljo zlijejo nekaj vode. Nekoč so bile naše prošnje tako obilno poplačane, da nam je zalilo tabor in so fantje lahko igrali vaterpolo. Ampak nemara je bilo to edinkrat – v vseh drugih primerih smo si hočeš nočeš morali oprtati nahrbtnike in zagristi v breg. In potem je bil jok in stok ... Če bi morala strniti spomine na taborniške pohode v gore, bi uporabila latinski izrek *Per aspera ad astra*.¹ Med pohodom je bilo vedno hudo, a na koncu smo se le prebili do zvezd in prevladali so lepi spomini, ki danes kot junaške zgodbe odvrtačo pozornost mojih otrok od njim nerazumljivega in duhamornega vzpenjanja v višave.

"Za razliko od odraslih otroci ob hoji ne čutijo pretiranega užitka. Gibanje navkreber je zanje dolgočasno in mukotrpno. Posledično jih veliko bolj kot notranja motivacija v gore privabijo zunanji spremljevalci izleta – prijatelji, družabne aktivnosti, doživetja," piše Uroš Kuzman v prispevku *Z otroki v gore ne hodimo, otroke v gorah spremljamo*.² Pri taborniških izletih ni pomagala niti zunanja motivacija, saj smo taborniki družno jadikovali nad krutostjo vodnikov, ki so nas gnali v nedoumljive preizkušnje. Najbrž je pri tem pomembno vlogo, kot navaja Kuzman, odigrala izbira cilja: "Aktivnost, katere intenzivnost je zastavljena prezahtevno, je lahko zelo mučna. Že pri odraslem človeku občutena nemoč skoraj vedno vodi v opustitev dejavnosti, pri otroku pa je to še bolj izrazito. Zahteven izlet najverjetneje ni naložba za otrokovo prihodnje udejstvovanje v planinstvu. Gre namreč za aktivnost, ki bazira na vztrajnosti, te pa nikoli ne vzljubimo čez noč." Če danes pomislim na to, za kakšne ture je šlo in kako smo se jih lotevali, si mislim, da ni nič čudnega,

¹ Prek trnja do zvezd.

² Zbornik 14. kongresa športa za vse, 2019.

da smo klicali povodenj. Tako sem v zgodnjih najstniških letih rekla taborništvo adijo. A le za nekaj časa. Tudi brez gora sem zdržala le kratko obdobje. Očitno so občutek zadovoljstva po končani turi in lepote gora odtehtale vse muke, da se mi je stožilo po ostrem skalovju, mehkih planinskih travah in gorskem zraku. Hribolazenje je bilo v družini očetova domena, a ker tega ni počel tako fanatično, da bi vsak prosti trenutek preživel v planinskem rajju in to zahteval tudi od potomcev, smo imeli doma narobe svet: namesto da bi se jaz, najstnica v najboljših letih, upirala očetu, se je on upiral meni. Dokler sem bila tu in tam zadovoljna z manj zahtevnimi cilji, sva kar dobro vozila; ko pa so moje ambicije zrasle, je stopil na zavoro. Vedno je imel pri roki razlog, zakaj se neke ture (še) ne moreva lotiti. Zagovarjal je postopnost, kar je bila seveda opravičljiva taktika, toda kaj, ko je bilo treba gore zajeti z veliko žlico! Tako sem se mu obesila za vrat in sčasoma le dosegla, da sva z lahkimi poti, na katerih sem začejala pasti dolgčas, zašla med jeklenice in kline. Za Triglav sem morala dolgo mledovati – najprej kup nižinskih pohodov, nato Mala Mojstrovka, Prisojnik skozi okno, da skrbni roditelj "preveri moje motorične zmožnosti", in potem naslednje leto Triglav. Na Kredarici sem sklenila, da bom postala plezalka, in tako sem se kaj kmalu hribovsko

osamosvojila – takoj ko mi je oče podpisal soglasje, da sem se kot mladoletna lahko vpisala v alpinistično šolo. "Raje vidim, da greš plezat, kot pa v disko!" Tako mi je odprl vrata v povsem nov svet, ki me je za dolga leta popolnoma prevzel. Od takrat naprej očeta nisem več gnjavila z večnim vprašanjem, kdaj greva spet v hribe, čeprav bi danes dala roko v ogenj, da bi se raje odpravil z menoj na kakršno koli turo, kakor pa skrbel, s kom in kje se potikam po skalovju – ter predvsem, ali se bom vrnila živa in zdrava.

Na pragu najstništva mojih otrok se sprašujem, kako ravnati, da bi otroka v teh kritičnih letih (p)ostala povezana z gorami. Ubrati trdo, mehko ali srednjo pot? Kdo ve, kako bi bilo, če bi nam v mojih najstniških letih družinske konce tedna ves čas krojile gore. Bi tudi zmagal klic gora ali bi se z vsemi silami uprla? Verjetno je res vse stvar odmerka – vsako zdravilo je lahko tudi strup, ali pa psihologije – včasih dosežemo želeni učinek, kadar nekomu nekaj branimo. Ker smo vsakdo svet zase, univerzalnega recepta ni. Ostaneta nam le preizkušanje različnih možnosti in izbira tiste, ki nam ustreza. ○

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

*Do kdaj še skupaj na poteh med vršaci?
Foto Mateja Pate*

Moja planinska pot odraščanja

Vsi smo šli nekoč skozi obdobje odraščanja. Na tej poti se ponujajo številne možnosti za udejstvovanje in izkoriščanje prostega časa. Ena izmed njih je tudi meni zelo ljuba, planinstvo. Približal mi ga je oče, pa ne na klasičen način, tako da bi skupaj hodila, ampak z vtisi, ki jih je prinašal z gora. Bil je zaščitniški in se je bal nevarnosti, ki jim je človek izpostavljen v gorah. Takoj, ko je bilo možno, sem se vpisal v planinski krožek, to je bilo v šestem razredu pri enajstih letih. In planinstvo me je prevzelo.

Motivacija za hojo po južnih obronkih Trnovskega gozda proti Novi Gorici je bil obisk restavracije McDonald's, natančneje ocvrt krompirček in kokakola.
Foto Mateja Pate

Oče me je potem dvakrat vzel s sabo v gore na preizkušnjo; ko sva uspešno prečila Lepo Špičje, sem bil deležen njegovega blagoslova "Planinec naj bo". Sledila so leta planinskih izletov, taborov, tekmovalj, izobraževanj. Privlačili so me program, izbor izletov, vodniki, tabori, doživetja v planinskih kočah ... V planinski šoli sem spoznaval širino planinstva. Predavali so alpinisti, gorski reševalci, izkušeni orientacisti, poznavalci gorske narave ..., sami vzorniki, izkušeni gorniki. Ko sem jih poslušal, sem hrepenel, da bi jih dosegel in tudi sam nekoč doživel povedano. V dijaških letih je bilo teže, ponujalo se je mnogo novih priložnosti. Pa vendar je bilo planinstvo prva izbira. Priznam, tudi po zaslugi legendarne mentorice, vodnice Čače, ki nas je tiste, ki smo po koncu osnovne šole kazali interes, okitila z nazivom pomočnika vodnika in smo lahko vodili svoje leto ali dve mlajše osnovnošolske prijatelje. Ni bilo lahko, saj gore

zahtevajo zgodnje vstajanje, norno hojo, vztrajnost – vse, kar mlademu odraščajočemu človeku ne ugaja. Pa vendar obljuba dela dolg, in če sem obljubil, da bom pomočnik na turi, sem obljubo držal. Doživetja na turi so vedno pretehtala jutranje tegobe. Kmalu sem postal šolan vodnik z nazivom mladinski planinski vodnik. Nepozabno doživetje v Bavšici.

V študentskih letih sem poletja preživel v gorah na taborih, turah, nepozabna planinska leta. Vključil sem se v delo Mladinske komisije, prevzemal odgovornosti in se učil, ne samo planinstva – takrat smo zapisali: "Planinstvo je način življenja" in to drži! Delo z mladimi me je zelo veselilo. Po vsakem še tako nornem taboru sem čutil zadovoljstvo. Bil sem del njih, tako rekoč svoje generacije, pa vendar odgovoren za izvedbo programa. Že takrat sem spoznal, kako pomembno je, da mladi delajo z mladimi. In mišljenja do danes, ko sem oče študentki in devetošolcu, nisem spremenil, nasprotno – še bolj trdno sem prepričan, da je to tako. To pa ne pomeni, da smo starejši izključeni, vodstvo mora biti mešano. Zato je vsako planinsko društvo vedno pred izzivom, da vzgaja kandidate za mlade vodnike.

Sledilo je družinsko planinsko obdobje. Ker je žena tudi rada zahajala v gore, so se vrstila leta družinskega taborjenja in družinskih izletov. Kmalu smo v društvu prepoznali potrebo po dodatnem taboru za družine. Družinskemu planinstvu smo namenili veliko pozornosti. Oba otroka sta vzljubila gore. Hčerka, ki je študentka, trenutno stagnira v gorniškem smislu. Morda tudi zato, ker je njena pot povsem drugačna od moje. Na začetku ni imela izbire in vprašanje je, ali bi si izbrala planinstvo za preživljanje prostega časa. V gorah je sicer uživala in tudi ob zaključku gimnazije si je želela nekaj "resnih" tur, ki sva jih opravila skupaj. Občutek sem imel, da uživa in da je bila popotnica za življenje prava. Starši si hote ali nehoti želimo z otroki deliti svoja doživetja in jih usmerjati v dejavnosti, ki jih ocenjujemo kot dobre, koristne zanje. Pri tem pa pogosto pozabljamo na želje in potrebe otrok po lastni identiteti. ●

Kako smo z najstniki hodili v hribe

Z ženo Uršo sva bila vedno nora na hribe, zaradi hribov sva se spoznala in hribi so najin glavni skupni konjiček. Seveda sta morala z nama v hribe tudi hči in sin, in to takoj, ko sva ju začela nositi in voziti na sprehode. Hitro sva se navadila, da sva hodila midva z njima, ne pa onadva z nama. To pomeni, da sva se skrajno prilagajala njunim interesom, svoja poželenja pa sva morala pustiti ob strani.

Ko pa naraščaj zraste tja čez deseto leto, se stvari spremenijo. Otroka sta postajala vedno sposobnejša, zato so se začele obujati najine skrite želje po odkrivanju neznanih stezic in kotičkov ter po premagovanju gorskih težav. Pri nas ni bilo dvoma: v soboto in nedeljo smo šli v hribe. Otrokoma se je to dolgo zdelo samoumevno in se niti ne spomnim, da bi na začetku njunega najstništva imeli kakšne resnejše težave. Izleti so bili najdragocenejši skupni trenutki naše družine. Dolge ure hoje smo bili odrezani od ostalega sveta in imeli čas za razpravljanje, prepričevanje in tudi prepire. Zagotovo je to zelo pripomoglo k temu, da sta otroka zrasla v samostojni osebnosti, ki se znata postaviti zase. V spominu mi je ostal komentar nekoga, ki nas je opazoval več dni: "Vi ste zanimiva družina, štirje močni individualni značaji, ki pa vendarle dobro delujejo skupaj!"

Ko se danes spomnim poti, po katerih sva vodila svoja najstnika, si kar zavidam, kaj vse smo zmogli. Moje današnje telo me na take ture ne pusti več. Upali smo si na vsako pot, tudi brezpotij nas ni bilo strah. Otroka sva seveda opremila s čeladama in navezala na vrv, pa smo šli. Ko jih je imel Rok enajst, Mojca pa trinajst, smo zmogli na Viš po zahtevni severni grapi, sestopili do kočice Corsi in se nad dolino Mrzle vode vrnili v Zajzero – skupaj štirinajst ur. Spomnim se, da smo se zadnji del sestopa po kolovozu proti avtu nekajkrat kar ulegli na tla in malo počivali. V dnevniku pa je ostalo zapisano: "Otroka sta uživala!"

Nekaj let pozneje, ko jih je imel sin Rok že šestnajst, smo se v enem dnevu vzpeli skozi Gulce na Škrnatarico, čeznjo na Dovški križ in sestopili nazaj v Vrata. Vzpon na Trentski Pelc in sestop čez Ribežne tudi ni bil malenkost za petnajstletnega fanta. Danes se Rok

*Dolgi pohodi z dolgimi pogovori; 15-letna Mojca in 13-letni Rok na poti na Javor/Lavaro v Zahodnih Julijcih.
Foto Andrej Stritar*

V Brenti leta 1997, ko je imel Rok 16 let in Mojca 18 let
Foto Andrej Stritar

rad pošali, da je svoje najzanimivejše gorniške ture opravil z nama kot najstnik.

Z leti so se začele kazati razlike med Mojco in Rokom. Mojca je postala zastrupljena s hribi še bolj kot midva, nikoli jih ni imela zadosti. V tistih letih je nekoč izjavila, kako si predstavlja raj: "V raju so čudoviti hribi vse naokoli, ti pa hodiš in hodiš po njih in nikoli nisi utrujen ali se jih naveličaš." Rok ni bil tako zagret, želel si je tudi drugih dejavnosti. V tistih letih sem imel možnost čez konec tedna poceni najeti apartma v Čezsoči, kar smo izkoristili kot imenitno izhodišče za odkrivanje tamkajšnjih zakladov. Vsakih nekaj tednov smo se v petek odpravili tja in se vrnili v nedeljo

Ko jih končno spravite na pot, bo marsikateri najstnik ugotovil, da mu je zahajanje v gore pravzaprav všeč.
Foto Oton Naglost

pozno zvečer. Rok je sprva seveda hodil z nami, pozneje pa se je uprl. Proti koncu smo tja hodili samo trije, Rok je ob koncu tedna ostajal v Ljubljani in si organiziral življenje po svoje.

Naše skupno doživljanje najstništva je doživelo vrhunec v prav nenavadnem uporabi Mojce in Roka, ko sta imela 20 in 18 let. Poleti smo šli za štiri tedne na naše zadnje skupne počitnice potovat po Skalnem gorovju Kanade in ZDA. Nama so se skoraj vsak dan cedile sline ob pogledih na vabljive vzpetine ali doline nad nami. Mladinca pa sta takrat ugotovila, da sva stara dva preveč nora na hribe in da so na svetu tudi druge stvari. Celo Mojca – čeprav ji je žal še danes! Seveda smo ves čas delali kompromise, veliko smo vendarle prehodili, počeli pa tudi druge reči. Ampak – ni moglo biti samo po najino.

Leto pozneje sta mladince sama odletela v Indonezijo in tam med drugim kar pridno lezla po vulkanih. Zaskrbljena starša sva vsak dan nestrpnost čakala na elektronska sporočila in jima zavidala tisto poznonajstniško potepanje. Tako zavidala, da sva se naslednje leto tudi sama odpravila na podobno potepanje z nahrbtnikom po daljnih deželah. Toda to ni več zgodba o najstnikih.

Kljub vsej dinamiki družinskega dogajanja med najstniškimi leti Mojce in Roka danes zadovoljno ugotavljava, da se jima hribi nikakor niso priskutili. Mojčina zastrupljenost je ostala, kar lahko občasno berete tudi bralci te revije. Neko soboto, ko sva se ponudila za čuvanje vnukov, je Uršo navdušilo, da je šel Rok z ženo v hribe: "Vidiš, tako se je upiral v tistih letih, zdaj pa vendarle najdragocenejše trenutke izrabi za hribe!"

Začet(ni)ki balvanskega plezanja

Dokumentarni podlistek o zgodovini plezanja, 4. del

Balvansko plezanje se je rodilo na področju Lake Districta.

Foto Ian Kelsall, Pixabay

V Angliji pa niso plezali le nevarnih smeri po krušljivi skali, tam lahko najdemo tudi začetnike balvanskega plezanja, kot sta bila Aleister Crowley in Oscar Eckenstein, ki sta bila ob koncu 19. stoletja redna gosta na območju Lake Districta. Na prelomu tisočletja so tam začeli plezalci malo iz dolgčasa in malo za trening plezati po nizkih balvanih, ki so bili raztreseni po pokrajini. Že kmalu so ugotovili, da je včasih splezati na nekajmetrsko skalico lahko prav zabaven in zanimiv izziv.

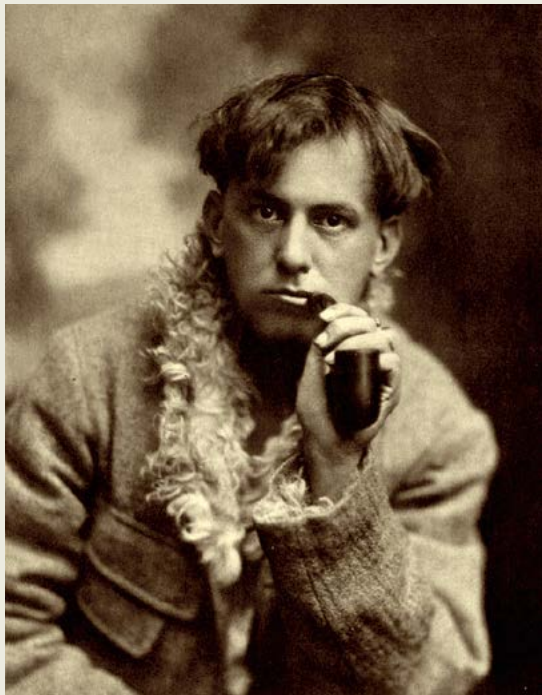
Skalni akrobati

In potem so šli nekateri še dlje. Začeli so iskati, popisovati ter študirati vse težje probleme. Kot je plezanje v iskanju težavnosti iz alpinističnega lazenja po gorah pobegnilo v krajše stene, je balvaniranje naredilo še korak dlje (no ja, ali pa nazaj, v osnove). In seveda veliki večini vse skupaj ni bilo niti malo pogodu. Popoldanski trening – to že, samostojna aktivnost pa niti pod razno. In da bi smerem z nekaj gibi dajali še imena in ocene? Bogokletno! Balvanski plezalci (v določeni meri pa tudi plezalci) so imeli tisti čas pogosto občutek, da jih ne razumejo in ne jemljejo dovolj resno, po drugi strani pa jim je status subkulture vedno tudi ustrezal. Tako so bili lahko bolj *kul*. Kritike so označili za ozkogledne in nevoščljive, saj se tako imenovani plezalski heroji na njihovih kratkih problemih niso mogli niti premakniti. Crowley je bil ravno

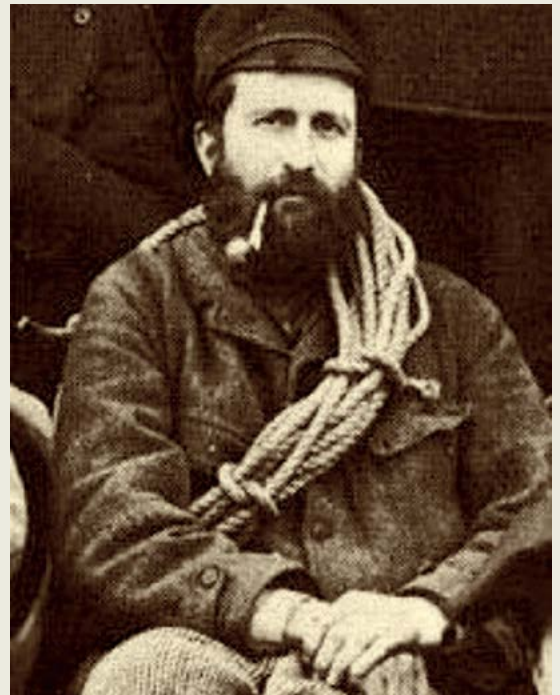
prava osebnost, da je predstavljal to novo subkulturo. Lahko ga uporabimo za vzorčni primer plezalsko-bolderaškega duha, ki se je takrat razvijal: z nekoliko uporniškimi, včasih do hribolazcev in alpinistov celo posmehljivim odnosom, ki je bil vedno malce robat in brezkompromisen, čeprav po drugi strani tudi šegav in neškodljiv. Maksima njegove poznejše religije je na neki način sporočala prav misel "Ti delaj svojo stvar in jaz bom delal svojo". Vsekakor pa so nekateri želeli v aktivnosti, ki je takrat veljala bolj kot trening za plezanje in priprava na resne izzive v hribih, utemeljiti resen šport sam po sebi, ki po zahtevnosti prav nič ne zaostaja za drugimi. Človeški ego je pač tak, da se rad počuti pomembnega.

Aleister Crowley je bil milo rečeno naporen norec, a imel je še kar zanimivo življenje. Pod še kar mislim precej, pod zanimivo pa si predstavljajte absolutno

Opomba: Ker je balvansko plezanje pri nas postalo priljubljeno precej pozno in obenem med mlajšo generacijo plezalcev, sta se v teh krajih bistveno bolj prijela izraza *bolderiranje* in *bolderaš*. V besedilu bom uporabljal obe izpeljanki.

Aleister Crowley, 1895
Vir pinterest.com

Oscar Johannes Ludwig Eckenstein okoli leta 1890
Vir pinterest.com

noro, razuzdano, dekadentno, skoraj filmsko življenjsko zgodbo, v kateri se prepletajo miti in resnica, propaganda in namigovanja, intrige in legende. Rojen je bil v bogati družini. Starša bi lahko opisali kot verska fanatika, zato ni presenetljivo, da Aleistrova biseksualnost in druženje s prostitutkami, od katerih je staknil tudi gonorejo in sifilis, materi nista bila pogodu in ga je označila za "zverino", kar pa je mladeniču pravzaprav prijalo. Po očetu je že v mladih letih podedoval zajetno bogastvo, zato se je lahko namesto študija posvetil igranju šaha, plezanju in branju ter pisanju poezije. V času, ko je študiral filozofijo, naj bi ga kot agenta pridobila britanska tajna služba MI6. Na prvo misijo se je šel "učit rusko" v Sankt Peterburg, nato pa se je v švicarskem Zermattu navdušil nad okultizmom, religijami in rituali, še posebej če so vsebovali veliko čudških spolnih praks in eksperimentiranja z opojnimi substancami. Nato je nekaj časa živel v Mehiki ter

Odprava na neosvojeni
K2 leta 1902 (Victor
Wessely, Heinrich
Pfannl, Oscar
Eckenstein, Aleister
Crowley, Jules Jacot-
Guillarmod in George
Knowles)
Vir mountain-
softtravelphotos.com

raziskoval tamkajšnje naftne potencialne in jedel pejotl. Od tam je odplul na Havaje, Japonsko in Šri Lanko, končal pa v Indiji, kjer je staknil malarijo. Vseeno ni želel izpustiti priložnosti, ki se mu je ponudila, in se je vročičen pridružil odpravi na takrat še neosvojeni K2. Kombinacija slabega vremena, pomanjkljivih izkušenj, osebnih sporov, bolezni, birokratskih zapletov in še česa je drago odpravo spremenila v popoln polom. Sveže poročen je odšel v Egipt, kjer se je učil arabsko in naprej študiral verstva. Zadeva ga je tako navdušila, da je zasnoval svojo religijo in napisal kup debelih knjig, ki jih je imenoval Thelema. Potem se je odločil, da bo splezal na Kangčendzengo. Zbobjal je ekipo in jih gnal na vrh, vendar so se mu nekateri člani uprli, češ da je preveč nepremišljen (bil je znan, da je soplezalcem grozil s pištolo, naj nadaljujejo). Po neuspešni odpravi se je najprej umaknil v Indijo, nato pa je za MI6 raziskoval trgovino z opijem na Kitajskem in v JV Aziji ter posledično postal tudi heroinski odvisnik, kar je šlo odlično skupaj z njegovo zlorabo kokaina. Okrevat se je odpravil v Maroko, kjer se je navadil še hašiša. Ker v domovini ob katastrofalnem javnem mnenju ni bil preveč dobrodošel, je čas preživel v Fontainebleauju in v svoji komuni na Siciliji, v ZDA, na Portugalskem in še kje. Po smrti je postal pop ikona nekonformizma in močno vplival na novodobne poganke religije. Mnogi ga označujejo kot najhujšega človeka svojega časa, spet drugi ga imajo za spretnega samopromotorja, ki je užival v škandalih in središču pozornosti, kakršna koli je že bila.

Leta 1898 je Crowley narisal in napisal morda prvi balvanski vodnik za znani "balvan Y" v Lake Districtu, ki je obsegal 22 problemov, s precej natančnimi navodili, kaj se sme prijeti in česa ne. Seveda je bil

kralj balvana Y že omenjeni Oscar Eckenstein, ki bi mu prav lahko rekli *oče bolderiranja*. Bil je toliko pred drugimi, da se v mnogih problemih, ki jih je preplezal, ostali niso mogli niti premakniti. Bil je tudi izkušen in priznan alpinist, sodeloval je na mnogih odpravah in zaslovel, ko je v začetku stoletja zasnoval moderno obliko derez in cepinov. A bolj kot visoke gore so ga privlačili kratki balvani, v katerih je Oscar videl več kot drugi: videl je potencial, kaj lahko ponudi osredotočeno plezanje.

Čeprav je bil nižje rasti, močan kot vol in atletski kot gazela ter je bojda z lahkoto delal vzgibe na eni roki, je že zgodaj začel zagovarjati plezanje, usmerjeno v študij ravnotežja, delo nog in razmišljanje o fiziki, navorih in kotih. Vedno je poudarjal, da je pravi izziv plezanja tisto, kar lahko storiš sam s svojim telesom, brez pomoči vodnikov, klinov ali soplezalcev. Strastno je promoviral idejo, da je balvaniranje samostojna in kompleksna disciplina, in ob tem nasprotoval osnovni ideji tistega časa, da za plezanje potrebuješ velike oprimke in stope. Nasprotno, zanimali so ga majhni in zaobljeni *grifi* in bil je eden prvih, ki je bil sposoben o njih debatirati pozno v noč. Navznoter nagnjene plošče so drugi plezalci premagovali s plazenjem, upajoč, da bodo zadosti trenja naredila tudi oblačila, ali pa so probleme plezali obrnjeni z glavo navzdol.

Oscar je bil zanimiv čudak. Videti je bil kot zapit kapitan v lovu na fantomskega Moby Dicka. Izhajal je iz razgledane družine družbenih aktivistov in si ni zlahka pustil soliti pameti. Večinoma ga sodobniki opisujejo celo kot neprijetnega, prepirljivega ekscentrika, ki se je bil sposoben skregati s komer koli zaradi najmanjše malenkosti. Nekoč je sklical sestanek planskega društva, na katerem je želel zanikati govornice, da se mu je med nekim vzponom tresla noga. Ni čudno, da je bil v sporu z večino takratnih alpinistov. Kljub vsemu je bil dovolj sposoben, da je vodil

prvo resno (pa vendarle neuspešno) ekspedicijo na K2. Med odpravami v Himalaji je odkril tudi poseben lokalni tobak, ki so mu primešali marihuano. Oscar ga je opisal kot "izboljšano verzijo". Ja, v veliko pogledih je bil današnji stereotip bolderaša oblikovan že takrat. Kadar Oscar ni plezal, je igral škotske dude, bil je ljubiteljski mizar in mehanik, ki je z matematično natančnostjo proučeval bumerange in načrtoval polete na kolesu s krili. In čeprav ga odrasle mačke niso motile, naj bi imel iracionalno fobijo pred njihovimi mladiči. Oblačil se je kot klošar, imel je zanemarjeno, gosto brado, iz katere je štrlela vedno prižgana pipa. Tudi v mrazu in dežju je nosil slamnate sandale ter zagovarjal idejo, da bi moral biti vsak plezalec tudi vagabund, vandravec. Zaradi videza so ga ljudje pogosto imeli za čudaškega milijonarja, saj se je zaradi službe pri železnici redno vozil v prvem razredu.

Balvansko plezanje postane bolj spoštovano

V poznejših letih so veliko bolderirali tudi močni in cenjeni plezalci, kot so bili Herford, Jones in Brown. Posledično je tudi tovrstno plezanje pridobilo nekaj spoštovanja skupnosti. Plezalo se je po vseh mogočih skalah, tudi okrog Londona in drugih večjih mest, pogosto pa so hodili na izlete v vse bolj uveljavljeni *Font*.¹ Pojavili so se novi specialisti, kot je bil Archer Thompson, ki je razvijal tehniko počasnih, kontroliranih gibov in plezanja po nogah namesto ožemanja *grifov*. Trdil je, da je treba enako lepo plezati popolnoma lahke kot tudi najtežje smeri. Redno so na balvanih visela tudi dekleta. Ena prvih, Ruth Raeburn, je takole opisala svojo dejavnost: "Za vsakega začetnika, vključno z dekleti, je balvaniranje zelo priporočljivo. A dekleta naj izbirajo probleme, kjer sta ravnotežje in reševanje problemov v prednosti pred surovo močjo. Tam

Zgodovinski čarobni gozd Fontainebleau
Vir Antoine Carrion,
Pixabay

¹ Fontainebleau.

Pierre Alain Vir eb-climbing.com

Kratek dokumentarni film iz leta 1946, ki prikazuje plezalce (vključno s Pierrom Allainom), ki trenirajo v Fontainebleau.

Pierre Alain se je poleg plezanja ukvarjal tudi z razvojem varovalne opreme.

bodo lahko pokazala izkušenejšim in močnejšim moškim, kako kratke in težke dele skale preplezati z lahkotnostjo in milino. Če je skala višja od treh metrov, je vedno treba uporabljati tudi vrv, in ker je skala slaba za kožo, priporočam tudi rokavice. Naj bodo lahke, tanke in oprijete. Ščitnike daste lahko tudi na piščali in na kolena, če ne nosite daljših spodnjic. Za to je uporaben kak star šal. Balvaniranje nas nauči, kako majhne grife še lahko varno držimo, kako uporabiti različne vrste grifov in kako najti pravo ravnotežje. Na majhnem balvanu lahko najdemo čisto vse mogoče probleme, na katere bi sicer naleteli pri plezanju na visoko goro."

Niso pa bili vsi enako navdušeni. Čeprav so priznavali praktično vrednost balvanskega plezanja, so ga v

člankih še vedno označevali kot "prijetno razvedrilo na dan počitka, če se le ne zaženemo v pretežke probleme; morali bi ga uporabljati le za lahkoten trening stila, če delamo gibe, ki bi bili v visoki steni pretežki, pa nimamo od tega nič – samo po nepotrebnem se utrudimo." Glede na vsebino te epizode bi lahko marsikdo sklepal, da so vsi Angleži ekscentrični čudaki. Na to lahko odvrnem le dvojje. Prvič, ali ni to tako ali tako splošno znano? In drugič – če ne bi bili, morda danes ne bi imeli niti športnega niti balvanskega plezanja. Zato se bomo v to deželo, kjer je Monty Python pravzaprav dokumentarec, vrnili nekoliko pozneje.

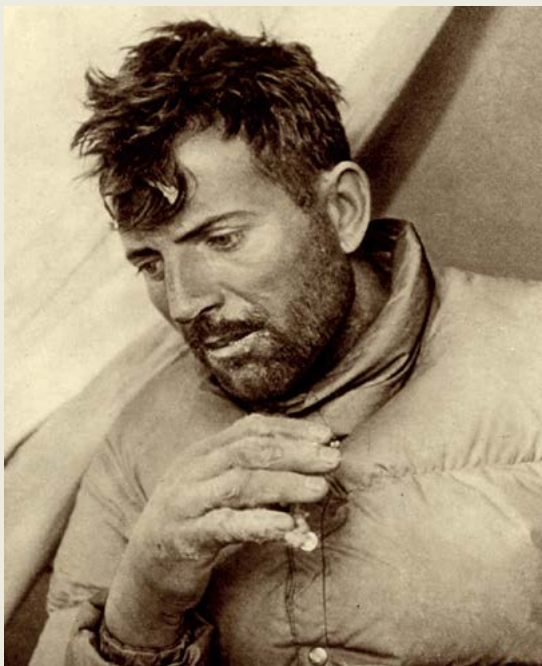
Zgodovinski čarobni gozd

Čas je, da skočimo v Francijo, kjer ima plezanje tudi zelo dolgo brado – v modernem smislu bi kak Charles VII. trdil, da celo najdaljšo. Ampak to nas ta trenutek ne zanima, še manj Mont Blanc ali Barre des Ecrins, saj je okrog Pariza moč najti veliko privlačnejše in pravemu plezalcu ljubše stvari, ki tudi bolj ustrezajo francoski romantično-hedonistični duši: croissante, macarone, absint, kankan in balvane. Za zadnje se bomo usedli na vlak na Gare de Lyon in izstopili ob veličastnem dvorcu v Fontainebleauju, tu ukradli kolo in se zapeljali v bližnji gozd. Če bomo šli bolj ali manj naravnost in potem malo desno, bomo prišli na Cuvier, ki je stereotipen fontovski plac. V gozdu so plezali že od leta 1874 (ampak ne preveč resno), ko je bil ustanovljen planinski klub v Parizu (Club Alpin Français), temu pa je sledil Groupe des Rochassiers, ki je sistematično razvijal in raziskoval regijo. Med prvimi, ki je to počel, je bil Jacques de Lepiney, ki je leta 1914 ustvaril enega prvih problemov – Le Prestat Fissure (3+). Problem je bil za plus težji od dotedanjega rekorderja, razpoke Jacquesa Wehrlina. Leta 1920, ko je začel plezati Pierre Allain, pa je bil Font že uveljavljeno območje z mnogimi problemi in povezavami. Lokalci, ki so vsak konec tedna zahajali tja, so si nadeli ime "Bleausards". (Zanimivo: tujci Fontainebleauju običajno rečejo Font, medtem ko ga domačini imenujejo Bleau.) Kot povsod po svetu je balvaniranje v Franciji izšlo iz pragmatične potrebe treninga za alpinizem. Ampak blizu Pariza ni Alp niti visokih hribov. Samo na tisoče balvanov. To je predstavljalo pomembno okoliščino, da je bolderiranje v Fontu prišlo bolj v ospredje kot kjer koli drugje.

Bleausardi so bili glede telovadenja po balvanih precej resnejši. Izvajali so tudi dinamične gibe in skoke ter namesto magnezija uporabljali smolo (*rosin* ali *poff*), ki so jo dajali tudi na čevlje. Za štart so si pogosto položili majhne tepihe in v gozdu ustvarjali prva zaokrožena območja ter povezovali posamezne balvane v dolge kroge različnih težavnosti in dolžin, kot nekakšne kombinirane smeri, ki so jih imenovali *circuit*. Je pa sicer res, da so za visoke balvane uporabljali tudi *top rope*.² Plezalci so se pod balvani radi

² Varovanje z vrvjo z vrha smeri.

Maurice Herzog po sestopu z Anapurne
Vir Wikipedia

Louis Lachenal je prekmalu zaključil svojo življenjsko pot.
Vir alpinemag.fr

povezovali v različne interesne skupine, kot sta Groupe de Haute Montagne (ki se je bolj ukvarjala s "športnim" plezanjem) ali Groupe de Bleau. Že takrat je bilo balvansko plezanje zelo družabna dejavnost, znotraj katere se je razvijala plezalna kultura. Allain je, podobno kot Eckenstein v Angliji (verjetno sta se celo poznala), kmalu prepoznal skrite lepote plezanja po nekajmetrskih blokih: popolna svoboda gibanja, iskanje filigranskega občutka, preizkušanje najtežjega mogočega – pa tudi če štartni gib ponoviš dvajsetkrat zapored. Padci niso bili več pomembni. Seveda je bil Allain tudi odličen alpinist. Leta 1935 je na primer z Raymondom Leiningerjem preplezal pasjo severno steno na Petit Dru – pravo alpsko klasiko. In že kmalu je trdil, da so plezalci, ki trenirajo v *Fontu*, lahko izvrstni alpinisti, kar pa absolutno ne velja obratno.

To je potrdil tudi vzpon po južni steni Aconcague leta 1954, ki so se ga udeležili bleausardi Robert Paragot, Rene Ferlet in Lucien Bernardini. Zadnji je na odpravi izgubil kar nekaj prstov.

Prvi osemtisočak

To je bilo še vedno bolje kot odprava leta 1950, v kateri je Maurice Herzog kot prvi Zemljan osvojil osemtisočaka, nekaj, česar pred tem nikakor ni uspelo niti Angležem niti Nemcem. Odprava na Anapurno je bila kar zabavna. S Herzogom so bile same francoske *alpi* legende Gaston Rebuffat, Lionel Terray in Louis Lachenal. Po spletu okoliščin so se proti vrhu zapodili Maurice, Louis in šerpa Angharkay. Šerpa se je obrnil prvi:

"Hvala za vse, fanta, ampak začenja me zebsti v noge in grem raje domov."

Kmalu je zajokal tudi Louis:

"Ej, Maurice, ne čutim prstov. Greva dol."

Herzog, ki je bil ves evforičen od amfetaminov, mu je

odvrnil: "Ti kar pojdi, jaz samo skočim na vrh in pridem za tabo."

Seveda ga Lachenal ni mogel pustiti samega in sta šla na vrh oba.

"Greva zdaj lahko nazaj?"

"Tako, samo še nekaj fotk naredim."

"Okej, potem pa greva."

"Ja, samo še s te strani ..."

"Greva, Maurice."

"Evo, samo še barvni film dam ..."

Potem je Louis končno izgubil živce in izsilil vrnitev. Ob sestopu je Herzog med brskanjem po nahrbtniku izgubil rokavice in se komaj privlekel do kampa. Tam je Terrayu oznanil, da sta z Lachenalom osvojila vrh.

"Hudo, čestitam," mu je dejal Terray in mu stisnil roko. Zmrazilo ga je, kot bi stisnil ledeno svečo.

"Kje pa imaš rokavice, človek božji?"

"Eh," je dejal Herzog.

"In kje je Louis?"

"Eh," je rekel Herzog.

Amfetamini so popuščali. Lachenal je medtem padel v neko razpoko blizu kampa, iz katere so ga v zadnjem trenutku komaj rešili. Naslednji dan so se skupaj izgubili še na sestopu. Terray in Rebuffat sta si snela očala, da bi si bolje pogledala položaj, in posledično staknila snežno slepoto. Naslednji dan sta plezalca-invalida z zmrznjenimi nogami vodila oslepela plezalca po sveže zapadlem snegu nazaj v spodnji kamp. Tam so jih na štiporamo v dolino odnesli šerpe. V dolini pa je sledilo sekanje zmrznjenih prstov: Lachenal je izgubil vse na nogah, Herzog pa vseh 20. In potem? Prvi je propadel in se čez nekaj let ubil pri smučanju; drugi pa je postal narodni heroj, cenjeni avtor; župan Chamonixa, francoski minister za mladino in šport, dolgoletni član Mednarodnega olimpijskega komiteja, na koncu tudi njegov častni član. Takšno je življenje. ●

Bohinjska planinska pot

Bohinj je obkrožen z mogočnimi gorami. V zornem kotu pogleda popotnika, ki prihaja z juga, prevladuje Triglav. Popotniku, prihajajočemu v Bohinj z vzhoda ob Savi Bohinjski navzgor, se v dnu bohinjske kotline svet odpre in pogled uide na del venca gora, ki obkroža Bohinj. V zlatem rezu podobe se bohota Podrta gora, vrh, ki se s svojo resno in ostro podobo razlikuje od vrhov razglednih Bohinjsko-Tolminskih gora. Te s svojim razpotegnjenim grebenom sestavljajo južni del venca bohinjskih gora in se za mogočno Črno prstjo, ki kraljuje nad Bohinjsko Bistrico, na vzhodnem koncu za razglednim Ratitovcem utaplja v prostranih gozdovih Jelovice.

Obsežna prostranstva Komne in Doline Triglavskih jezer zapirajo težje dostopni dvatisočaki, ki nas spustijo k sebi le s pomočjo lažjega plezanja. Skoraj z vseh vrhov se lahko zazremo v kraljestvo Triglava, čudovito preprogo skrivnostnih gozdov, pašnih planin in nižjih, a prelepih vrhov, ki sestavljajo skrivnostni svet Fužinarskih ali Studorskih planin.

Knjižica z dnevnikom
za zbiranje žigov:
Javorov vrh
Foto Martin Šolar ml.

S Pršivca, balkonskega razglednika visoko nad Bohinjskim jezerom, se v jasnih dneh ponuja nepozaben pogled na mogočne gore, globoko zarezane doline in na vodovje Bohinjskega jezera. Samotni vrhovi okoli Velega polja so resne gorniške ture v senci zelo obljudenih romarskih poti proti Triglavu. S travnatih pobočij Tosca in Draških vrhov nas bodo v varno zavetje sprejeli smrekovi gozdovi prostrane Pokljuke.

Vse to so doživetja Bohinjske planinske poti. Vse gore, ki tvorijo venec vrhov okrog Bohinja, imajo Bohinjci za svoje, bohinjske vrhove, pa čeprav so nekateri vsaj delno tudi tolminski, trentarski ali poključski. Triglav, ki si ga lastimo vsi Slovenci, je prav tako bohinjski, o čemer pričajo tudi zgodovina in pionirska gorniška dejanja. Bohinj je morda najbolj pomembna zibelka slovenskega planinstva, vsekakor pa je pohodništvo oziroma zahajanje v hribe v Bohinju prepoznano kot prvinska dejavnost, s katero se ukvarjajo tako domačini kot domači in tuji obiskovalci.

Vezne poti ali obhodnice so v Sloveniji priljubljene. Ne brez vzroka smo lahko izjemno ponosni na Slovensko planinsko pot ali *transverzalo*, ki je bila vzpostavljena že davnega leta 1953 in je v resnici najstarejša tovrstna pot v Alpah. Daljših ali krajših, mednarodnih, regionalnih ali lokalnih podobnih poti je veliko. Praktično povsod doživljajo pravi prepored in so dobro obiskane. Mnoge vezne in daljinske pohodniške poti ponujajo pristno doživetje gora, planin in dolin ter spoznavanje domačinov ter njihove kulturne dediščine.

Bohinjci s svojo bogato gorniško tradicijo so bili vedno med prvimi, o čemer se je veliko pisalo tudi v *Planinskem vestniku*. Tako je leta 1977 vzpostavljena Bohinjska planinska pot. Skupaj s somišljeniki z domačega Planinskega društva Bohinjska Bistrica jo je zasnoval vsestranski gornik in dolgoletni bohinjski učitelj Egon Mihelič (oče znamenitih bohinjskih alpinistov in piscev Tineta in Jožeta Miheliča) ter jo posvetil 200-letnici vzpona na Triglav.

Bohinjska planinska pot je točkovna pot, ki nas popelje do 36 kontrolnih točk, dostopnih vsakemu

povprečnemu planincu. Posebnost Bohinjske planinske poti pa je njen tako imenovani plezalni del, ki dodatno vodi še na 8 dvatisočakov.

Kontrolne točke so v osnovi razdeljene na pohodniški oziroma planinski del in na brezpotni oziroma plezalni del. Vseeno pa te kontrolne točke, ki vodijo do vseh bohinjskih planinskih koč in vseh pomembnih bohinjških vrhov vključno s Triglavom, lahko razdelimo na več skupin. Gre za lažje dostopne izlete v Bohinju in nižjem sredogorskem zaledju, vrhove in kočje v sredogorju, tehnično nezahtevne vrhove v visokogorju ter daljše in tehnično zahtevnejše ture, ki vključujejo nekaj neoznačenih poti in celo lažje plezanje. Zelo veliko vrhov ali koč je dostopno tudi družinam z mlajšimi otroki, mnogo točk razen res najvišjih vrhov lahko obiščemo tudi pozimi.

Večino kontrolnih točk oziroma vrhov Bohinjske planinske poti lahko dosežemo po različnih poteh ali iz različnih smeri. Izbiro poti prepuščamo vsakemu posamezniku, a vseeno predlagamo, da ob načrtovanju poti vzamete katerega od vodnikov Planinske zveze Slovenije ali založbe Sidarta. Odlični pripomoček na poti so tudi zemljevidi založbe PZS.

Pot je bila leta 2007 ob svoji 30-letnici prenovljena, na vseh kontrolnih točkah so bili nameščeni žigi, izdana je bila tudi prva zbiranka za zbiranje žigov. Poleti 2020 je bila izdana še nova knjižica z osnovnimi informacijami, napotki o varnosti v gorah, poseben del knjižice, dnevnik, pa je namenjen zbiranju žigov. Vsak posameznik, ki zbere vse žige na kontrolnih točkah, dobi priložnostno plaketo in praktično nagrado. Omenjena knjižica, ki vsebuje še precej dodatnih podrobnosti, je na voljo v pri obeh domačih

planinskih društvih, v turistično-informativnih centrih, na Turizmu Bohinj, dobi se jo tudi v kočah. Domača planinska društva Bohinjska Bistrica in Srednja vas ter Turizem Bohinj skupaj z založbo PZS trenutno pripravljamo še nov vodnik po Bohinjski planinski poti.

Zakaj v gore? Nekoč je bila to prvinska potreba pastirja, rudarja ali lovca, vse to pa je bila obenem spodbuda za vsakogar, ki je bil nagnjen k raziskovanju mističnega, nekoristnega in izjemno vabljivega gorskega sveta. Mnogi pisci, gorniki in filozofi so se in se še vedno ukvarjajo z večnim vprašanjem, kaj nas vleče v gore. Jean-Jacques Rousseau, Jacques Balmat, Žiga Zois, Valentin Stanič, Julius Kugy, Henrik Tuma, Klement Jug, Lionel Terray, Nejc Zaplotnik in nena zadnje brata Tine in Jože Mihelič so si edini – gore, vrhovi, nove smeri in pristopi so večni izziv prave gorniške duše, ki obiskuje in raziskuje, doživlja in sobiva z gorsko naravo. Kot tako ima pravo gorništvo vedno svoje mesto pod svobodnim soncem in je del istovetnosti in kulture našega naroda ali istovetnosti Trentarja v gorah nad Sočo, Zgornjesavca v brezpotju in stenah Martuljkove skupine ali pa Bohinjca v vencu bohinjških gora.

Bohinjska planinska pot ni turistični produkt niti ni razvojni projekt. To so pojmi, ki jih v današnjem času uporabljamo in tudi izrabljamo kar vsevprek. Bohinjska planinska pot je iskreno povabilo gorniški duši v Bohinj in njegove gore z namenom drugačnega doživetja gora. Skratka, Bohinjska planinska pot je tista dragocenost, za katero se je treba potruditi, imeti znanje in jo velja obiskati na tenkočuten način, ker le tako jo bomo znali ceniti in varovati. ●

*Na Vrhu nad Škrbino
Foto Martin Solar*

Vid Legradić

Najdaljši jezik na svetu

Mistična Norveška

Potovati po Norveški je tako, kot da bi se vozil skozi revijo. Prav vsak kilometer tega koticčka sveta je neverjetno harmoničen. Nekako estetski. Morje in reke, jezera in fjordi. Nebo, ledeniki in gozdovi.

Voda in gore, ki so jih ledeniki zgladili v zaobljene granitne strukture, prijazne očem. V kratkem skandinavskem poletju norveška narava ujčka, crklja. A hkrati opominja, da ne bo dolgo trajalo. Na to naju zmeraj opozarjajo z žicami pripete hiše in koli ob cesti, ki merijo tudi deset metrov v višino.

Kot smerokazi kažejo pot plugom, ki v maju prvim avtomobilom končno utreje pot skozi sneg.

Koliko ovinkov, koliko prelazov sva že prevozila na tem potovanju po zahodni Norveški, sploh ni sva več štela. Mimo belih jezikov največjega evropskega kontinentalnega ledenika Jostalbreen sva naposled prispela v majhno mestoce Odda, ki je ležalo globoko v veji enega od nešteti fjordov. Tam sva se ustavila na ribji tržnici, opravila nujne nakupe in se vzpela še po eni gorski cesti. Strma, zavita kača je slepo vodila do majhnega zaselka Skjeggedal, ki je štel kakšnih šest barvnih hišk. V njihovi bližini sva parkirala, zakurila ogenj in si spekla sočen zrezek norveškega lososa, razpetega na dveh palicah. Ker mu je družbo delala ena od vinskih steklenic, ki sva jih namesto rezervne gume pretihotapila iz Slovenije, naju je noč kaj hitro poslala spat. Postelja v prtljažniku je bila pripravljena že celo pot, le še uleči se je bilo treba. Nevidna v prtljažniku sva hitro zaspala.

Možici, ki jim na Norveškem pravijo trolji, naj bi v skandinavskih sagah oživel, ko jih obsije svetloba severnega sija.
Foto Vid Legradić

Kaj sva sploh počela tam gori, parkirana ob neznanem zaselku nekje v hribih? Kot ljubitelja gorništa sva si morala za hribe vzeti vsaj en dan na potovanju. Po preučitvi gorskih ciljev zahodnega dela Norveške (kjer sva potovala) sva ugotovila, da zaradi polizanih vrhov izbire ni prav veliko, najvišji, 2469 metrov visok vrh Norveške z imenom Galdhoppigen pa je roko na srce na slikah videti zelo dolgočasen kup kamenja. Namesto višinskih ciljev so bolj veličastno delovale panoramske točke nad fjordi. Te so bile na popotniških fotografijah neverjetno lepe, zato sva se tudi osredotočila nanje. Sveta trojica norveških nadrealističnih panoram, tri matere razgledov zahodne Norveške. Prvi je Preikestolen. To je več kot pol kilometra visok klif nad Lysefjordom. Drugi je Kjeragbolten, nekakšna skala, ki je zataknjena med klifoma 550 metrov nad fjordi, in tretji Trolltunga, Trolov jezik. Odločila sva se za zadnjega. Ni bilo težko. Preikestolen je poln turistov, Kjeragbolten je prelahko dosegljiv. "Grevna na Trolov jezik," sem oznanil Lenki še sredi zime, pol leta pred začetkom potovanja. "Sliši se kot kakšen naslov pesmi tistih tvojih metalcev," je komentirala. "Hoje je kar 28 kilometrov. Plus 900 metrov višincev, da upravičiva obisk hribov". "Pa je varno?" Dekleta so velikokrat previdnejša od nas, moških, sem si mislil. Kaj naj rečem? Da je ena Avstralka že padla dol, ko se je fotografirala ...

Trolltunga je postala znana šele s pojavom Instagrama. Pohodniki jo v večjem številu obiskujejo šele manj kot deset let. Pred tem je bila ta lokalna znamenitost 1100 metrov nad morjem rezervirana za lokalce in pustolovce. Podoba Trolltunge od prve objave na družbenih omrežjih vsekakor predstavlja eno izmed ultimativnih fotografij kategorije "smrtnega razreda" vsakega "bloggerja ali instagramerja", če lahko tako prevedem jezik novih generacij. Hec je v tem, da lahko med delanjem popolne fotografije umreš.

Ponoči je po avtu škreblljal dež, ki je proti jutru na srečo ponehal. Ob 5.15 naju je zbudila budilka. Iz spodnjega dela prtljažnika sva potegnili na dan palice, gorniške čevlje, v ruzak dala hrano, nepremočljiva oblačila

in zagrizla v granitno vznožje norveških gor. Čakala naju je celodnevna hoja, štirinajst kilometrov v eno smer po narodnem parku Hardangervida do ene najzanimivejših skalnih formacij na svetu, ki se kot jezik steguje v zrak sedemsto metrov nad jezerom Ringedalsvatnet. Kako je nastala, je delna neznanka. Neka-ko jo je ledeniku uspelo utrgati iz neke stene, jo z drsenjem izoblikovati v nekakšen jezik ter jo za konec še zatakiniti za razpoko prav nad jezerom. Ko sva končno opravila prvi del hoje po zaviti široki poti, ki je vodila do zasebne parcele, se je stran od nje na levo odcepila stezica in vstopila sva v izmito jutranjo pokrajino balvanov, polarnih brez in majhnih modrih jezer.

Skrivenčena drevesa z belim lubjem so bila nizka, le kakšen meter in pol višine so imela, a njihova debela so bila široka kot pri odraslem drevesu. Njihova zgodba je pričala o surovem boju za življenje na teh planotah pozimi, ko vse skupaj obvladujeta veter in sneg. Oblaki nočnega dežja so se počasi umikali in kmalu naju je pozdravilo sonce, ki se je lesketalo v potočkih, ki so prečkali balvane. Metamorfna skala ne vpija vode kot naš apnenec. Vse ostane na površju. Zato ima Norveška neverjetnih 150.000 jezer in 350.000 slapov. Granitni, gnajnsni in ponekod bazaltni balvani, široki kot nogometno igrišče, izbrušeni od ledenikov, so bili zaradi svoje teže ponekod prelomljeni. Čez te prelome se je v jutranji tišini lovila voda, ki je ob vsaki razpoki povzročala drugačen ton žuborenja, odvisen od njene globine in dolžine. Prav zares je vsak potoček pel svojo glasbo.

Neverjetno lepo jutro je bilo in presrečna sva bila, da sva se lahko spet gibala v nama tako zelo dragih hribih. Ko sva dosegla enega od manjših prelazov na

poti, tam nekje na osmem kilometru poti, sva pod seboj končno zagledala jezero Ringedalsvatnet. Bilo je popolnoma temno modre barve, ujeto v strmo ledeniško dolino, v katero so padali slapovi. Hoja po robu te kotanje, prav po vrhu slapov, kjer se je voda prelamljala in padala v globino, mi je v mislih zarisala prenekatero človeško religiozno predstavo iz domišljije, na kateri je svet ravna plošča, na njej pa so ljudje in živali. Ob robovih te plošče reke in voda padajo navzdol, v neznanu.

Hodila sva po nekakšnem robu sveta. Vsaj tako se nama je zdelo. Vse manj sva se pogovarjala, vse bolj sva vpijala okolico. Obraz sva si umila z najčistejšo deževnico, ki so jo ponoči ujele skale. Imela je okus po vetru. Okrog naju se je zibala arktična bombažna trava. Noge so kar same od sebe delale. Tudi pohodnike sva srečevala. Nekatere že popolnoma izmučene, druge dobro pripravljene. A vse z enim ciljem – da stopijo na Trolov jezik in se slikajo z njim. A ni in ni ga bilo videti. Uzrla sva ga šele po šestih urah hoje, prav zadnjo minuto pred koncem poti. Kamniti trolov jezik, unikat brez primere, ob tako lepem razgledu, da se lahko človeku naravnost "strga". Da zakriči in z dušo objame vse okrog sebe! Čestitala sva si, se objela in žrebala, kdo bo šel na konec jezika. Kljub odročnosti je bila vrsta za fotografiranje dolga, kakšnih trideset oseb je v nekakšnem gosjem redu stalo na skalah. Če se vsak fotografira nekaj minut, je to že kar nekaj časa. Oba skupaj seveda nisva mogla gor, kdo bi naju pa fotografiral? Na koncu je bila žena tista, ki je odšla nad prepad. Čeprav sem jo spodbujal, si ni upala skočiti v zrak. Je pa zato dobila fotografijo, ki je več kot primerna za marsikatero družbeno omrežje. ●

Trol steguje svoj jezik sedemsto metrov nad jezerom Ringedalsvatnet.
Foto Vid Legradič

Pripovedke s štajerskih hribov

Klobčič pohorskih vil

V davnih dneh, ko so v pohorskih gozdovih še živele vile, je pri nekem pohorskem kmetu služil pastir. Vsak dan so k njemu na pašnik prihajale vile. S seboj so vedno prinesle srebrno golido in vanjo namolzle mleko. Nekega dne je pastir vilam povedal, da mu gospodarica očita, češ da slabo pase, ker imajo krave zelo malo mleka.

"Si gospodarici povedal, da me vsak dan molzemo njene krave na paši?"

"Ne, tega ji nisem povedal," je vilam odgovoril pastir. "Danes tvoji gospodarici povej, da njene krave nimajo dovolj mleka, ker jih me vsak dan molzemo. Jutri pa nam boš povedal, kako je tvoja gospodarica sprejela to novico," so vile naročile pastirju. Tudi ta dan so pomolzle krave, napolnile svojo srebrno golido in odšle v svoje skrito bivališče sredi pohorskih gozdov.

"Mleko moramo pastirjevi gospodinji plačati," so se odločile vile in tisto noč so na svojih velikih črnih kolovratih spredle srebrne lunine žarke in belo meglo. Naslednje jutro so vile spet vzele srebrno golido in šle h kravam na pašnik. S seboj so imele tudi bleščeč klobčič tanke niti, spredene iz mesečine in nočne megle. Pastir je bil že na pašniku s kravami.

"Si povedal gospodinji, da me molzemo njene krave?" so vile vprašale pastirja.

"Sem povedal," je odvrnil pastir.

"Je bila kaj huda? Kaj je rekla?" so radovedno spraševale vile.

"Rekla je, da si kar namolzite mleka, kolikor ga potrebujete," je pastir vilam sporočil gospodinjinje besede. Ena od vil je dala pastirju bleščeč bel klobčič niti in rekla: "Daj gospodinji ta klobčič in povej ji, da ob odmotavanju tega klobčiča nihče ne sme reči: Da bi ga bilo že skoraj konec! Če kdo to izreče, bo klobčiča takoj konec."

Vile so spet pomolzle krave in odšle, pastir pa je ves dan skrbno varoval bleščeči beli klobčič in ga zvečer veselo izročil gospodinji.

"To je darilo belih vil," ji je dejal, "naročile pa so, da si ob odmotavanju tega klobčiča nihče ne sme želei, da bi ga bilo konec."

"To je darilo belih vil. Naročile so, da si ob odmotavanju tega klobčiča nihče ne sme želei, da bi ga bilo konec," je pastir povedal gospodinji.

Ilustracija: Jernej Myint

Odtlej so v hiši srečne gospodinje, obdarjene s čudežnim darilom vil, odvijali in odvijali klobčič ter tkali snežno belo platno, vse dokler novi pastir, ki je prišel k hiši, ni ob odvijanju klobčiča vzkliknil: "Da bi ga že vendar bilo konec!" In res ga je bilo hitro konec.

Vir: Jože Tomažič. *Pohorske bajke. Celje, 1990.*

Ovseni kruh s Pohorja

Oves je najbolj odporno žito, sejejo ga lahko tudi v gorskih krajih, kjer je premrzlo za pšenico in druga žita. Neobčutljiv je na mraz, slano in močo. Takega je naredil sam Odrešenik, in to tistega davnega dne, ko je s svetim Petrom potoval po našem zelenem Pohorju.

Nekega davnega dne, ko sta Gospod in sveti Peter hodila po naših krajih, sta se povzpela tudi na zeleno Pohorje. Pohorska legenda pripoveduje, da sta obiskala planinsko vasico Šentjungota. Ustavila sta se pri kmečki koči, ki je stala na samem izven vasi. Staro ženo, ki je sedela na pragu kočice, sta poprosila vbogajme.

"Kos črnega kruha imam in ne vem, če ga bosta hotela jesti. Letos je ječmen slabo obrodil; ko je zrnje zmleto, je polno resastih otrobov," je tožila stara žena, nato pa stopila v hišo in jima prinesla kos zares črnega in slabega kruha. Kristus je prelomil črni kos na dvoje in polovico ponudil svetemu Petru.

Starka je odšla, da bi popotnikoma prinesla še malo vode, sveti Peter pa je medtem godrnjal, češ da je ta kruh sama slama. Odločil se je, da tako slabega kruha ne bo jedel. Vtaknil ga je v popotno torbo. Kristus se je zahvalil dobri starki in s svetim Petrom sta se odpravila naprej. Čez čas je postal sveti Peter lačen. Pa se je spomnil, da ima v torbi "ta presneti črni kruh, poln otrobov in resic". Začel je segati v torbo po koščke kruha, slamnate resice, ki so se mu nabrale ob zobeh, pa je izpljunil. Kristus, ki je hodil pred njim, se je sklonil in pobral grudo suhe pohorske zemlje, jo v rokah zdobil in jo nato vrgel po njivi, kot da bi sejal semensko zrnje.

"Nova žitna rastlina bodi – oves!" je govoril Kristus in nadaljeval: "Rasel bo po njivah, ki jih bodo obdelovali ubogi kmetje, bajtarji, kočarji in drvarji. Bodi oves žito za visoke planinske kraje, kjer ne dozori zlata pšenica. Neobčutljiv naj bo za mraz, sneg in slano in še toča naj ga ne oklesti tako kot drugo žito. Tako bodi!"

Na pohorskih njivah je še tisto leto zraslo novo žito, ki ni imelo ne klasja ne resic, ampak latovje: bilo je polno zrnja, zavitega v pleve in bodeče otrobe. Oves je dajal kruh bajtarjem in revnim kmetom ter obdržal prizvok – ovsenjak je siromak.

Vir: Jože Tomažič. *Pohorske bajke. Celje, 1990.*

NA POT

Mihaela Rus

Po logaškem svetu

Z očetom na 10. pohodu po Logatcu

Rimska cesta,
Gojko Jevšenak, ansambel Hlapci.

*Rimska cesta mimo vodi,
tlakovana s kamni gladkimi,
z njih kipijo krute zgodbe,
črne pesmi njih usode.*

*Solzne kaplje, kaplje znoja
in človeškega napora.*

*Mnogo, mnogo let in dela
ugonobljenih silakov,
ki pod biči njih veljakov
svojo moč in dušo so pustili.*

*Kamni položeni v krik,
tlakovana bela cesta
iz Petovie do Celeie,
skozi Emono v Longaticum
in naprej, v večno mesto Rim.*

Lep je ta logaški svet, če ga prehodiš počasi in z odprtimi rokami. Nov pogled na domačo pokrajino dobiš, ko izveš o njej nekaj novega. Še lepša postane

Na začetku
Logaške planinske
poti in Notranjske
planinske poti
Foto Vera Rus

*Nejc v vlogi vodnika
Foto Mihaela Rus*

pokrajina, če te vodijo po še neznanem terenu in ti razlagajo zgodovino, ki si jo v mladosti nehote preslišal. Kdo deli znanje, niti ni pomembno, samo da se ne izgubi. V mojem primeru je svoje znanje delil z menoj moj zlati oče.

Moj oče Jernej Rus, bolj znan po vzdevku Nejc, je od leta 1986 markacist, od leta 1996 pa vodnik PZS. Prva leta je bil član PD Ljubljana - Matica, leta 1973, ko se je ustanovilo PD Logatec, pa je pričel sodelovati z domačini. Z največjim veseljem nas vedno rad povabi na planinske pohode po Logatcu in po drugih slovenskih vrhovih. Najraje ima Notranjsko in Logaško planinsko pot, čeprav mu je bilo v zadnjih desetih letih vedno večji izziv poiskati ter urediti nove poti za tradicionalne logaške pohode. Najbolj uživa, če lahko na pohodih s planinci deli informacije in zgodovinske zgodbe s terena, po katerem poteka pohod.

Ideja za pohode po Logatcu se je rodila na sestanku vodnikov PZS v PD Logatec. Dolgoletne vodniške izkušnje so očetu dale pogum, da je prevzel organizacijo. Pohodi po Logatcu so vedno zadnjo nedeljo v mesecu maju, nekateri po sledeh nekdanje Rupnikove linije, pa po območju več podzemnih jam, po delu Jakobove poti, ki nam je tudi večkrat postregel s svojimi čari. Ne glede na pot pa se naše oči vedno naužijejo lepih razgledov. Ob prijavi obiskovalci dobijo evidenčni kartonček. Udeležba na pohodih, ki jo skrbno beležijo, je vedno bolj množična. Družine z otroki se veselijo kakšnega bunkerja, trdnjave ali stolpa, starejši napnejo ušesa ob zgodovinskih pripovedih. Ob koncu pohoda so nad prehojenim veseli in ponosni tudi tisti, ki ne zahajajo redno v hribe, saj so naredili nekaj dobrega za svoje telo in izvedeli zanimive informacije o zgodovini našega kraja. Pohodi potekajo vedno po krožni poti, tako sta start in cilj pohoda ista, tam pa sta na voljo dobra kavica in hladna pijača.

Oče vsako leto za tradicionalni pohod napravi letake; sprva jih je delal na roko, zadnja štiri leta pa so to že pravi moderni letaki. Lanski jubilejni, deseti pohod, je bil 31. maja. Na lep sončni dan se nas je zbralo skoraj sto. Po prehojenih prvih nekaj deset metrov smo se srečali z Rupnikovo linijo. Naš vodnik nam je ob ostankih utrdbe podal nekaj prvih informacij. Logatec je od nekdaj slovel kot ena najpomembnejših strateških točk, česar so se graditelji Rupnikove linije zelo zavedali. Tako smo na tem pohodu imeli priložnost videti kar nekaj ostankov nedokončanih slemenskih utrdb. S pohodom smo nadaljevali skozi spominski park, kjer je bil ob 25-letnici vojne za Slovenijo na koncu logaškega drevoreda pri obrtni coni v Zapolju postavljen spomenik. Simbolizira uspešno zaustavitev prodiranja tankov oklepne bataljona Jugoslovanske armade 2. julija 1991 na Cesarskem vrhu. Tu je tudi spomenik v spomin na umrlega vojaka, na žrtvi

*Pomnik v spomin na umrlega vojaka na Cesarskem vrhu
Foto Emil Pevec*

te zadnje vojne. Na letošnjem pohodu smo spoznali del rimskega zidu, kjer je skrita arheološka oaza. Sredi zelenih gozdov se skriva zakladnica bogate preteklosti – ajdovski zid. Dolg je okoli sedem kilometrov in je prvi od treh branikov starega Rima. Namenjen je bil nadzoru premikanja vzhodnih sovražnih sil. Leži ob občinski meji med Logatcem in Vrhniko. Leta 2019 so dva kilometra tega zidu očistili, odstranili nekaj dreves in podrasti. Ob zidu so postavili več lesenih skulptur, informacijske table in klopco za počitek. Uredili so gozdno učno pot, ki je večji del posuta z lesnimi sekanci. Če med hojo res dobro opazuješ naravo in okolico, opaziš, da je v sivi skali vklesan znan rimski rek *Veni. Vidi. Vici* (Prišel. Videl. Zmagal.). Na sosednji skali pa *Festina lente*. (Hiti počasi.). Najvišji vrh našega pohoda je bila 626 metrov visoka Strmica. Številne razgledne točke so kar vabile, da smo dokumentirali in delili videno. Pot nas je naprej vodila čez Zaplano skozi čudovito smaragdno obarvani gozd. Žal smo med cvetočimi travniki nekateri "nabrali" kar nekaj klopov, kar ni nič nenavadnega. Potepanje po naravi je vedno nepredvidljivo, kot je nepredvidljivo življenje samo. Osem kilometrov dolg pohod po krožni poti smo opravili v manj kot treh urah sproščene hoje. Za razlage in počitke smo si vzeli še dodatno uro.

Kje bo potekal pohod naslednje leto, oče še ne ve. Trasa pohoda se do danes nikoli ni ponovila. Če vse dotedanje pohode po Logatcu narišemo na zemljevid, poti rišejo eno najlepših gorskih rožic, planiko. Več ko bo pohodov, bolj bogata bo ta planika.

Danes ponosno stopam ob očetu, ko mi prijazno, strokovno in zanimivo razkazuje lepote gozdnih poti in hribovitega sveta domače občine. V letošnjem letu je karantena pripomogla, da sem gorski,

V sivi skali vklesan znan rimski rek
Foto Emil Pevec

skalnat svet, ki ga zelo ljubim in obožujem, zamenjala za gozdni, vaški, travnat in gričevnat teren, ki ga imam dobesedno pred nosom. Ni se bilo težko privaditi na *treking hojo*, z manj kilometri v višino in večjo dolžino. Morda je bližina razlog, da me taka hoja v preteklosti ni nikoli zanimala. Priznam, da mi je bilo še manj do spoznavanja zgodovine našega kraja. Kadar je oče začel pripovedovati o bunkerjih in Rapski meji, sem vedno zavijala z očmi in nestrpno čakala, da zaključi misel. V preteklosti bi mu plačala, da preneha z zgodovinskimi zgodbami, danes pa sem hvaležna za njegove besede, tako da čas z njim na pohodih vedno prehitro mine. Resnično mi je v čast, da sem v očetovi družbi prehodila njegov deseti pohod po Logatcu. ○

ZASLUŽI SI SVOJE ZAVOJE

NOVA SOELDEN & SOPRIS

www.factorystore.si

Klemen Belhar

Deset (ne le) turnosmučarskih zapovedi

Turoben koronski večer. Sedel sem v pisarni in nekaj pisal, vmes pa se z eno od urednic *Planinskega vestnika* pogovarjal o aktualnih hribovskih temah. Preden bi me doletela policijska ura, sem se odpravil domov. Hodil sem po prazni ulici in kar naenkrat me je spreletel navdih, morda božji glas ali zgolj zamisel, ki sem jo stkal iz prežeče megle.

Razlog za na videz nenadni navdih se je gotovo skrival v lepih turnosmučarskih doživljajih prejšnjih dni, pomešanih s terenskimi opažanji, pridobljenimi v zadnjih tridesetih letih. Ko sem si kot najstnik oprtal dolge sulice RC Elan rdeče barve in z njimi smučal z Begunjsčice, si nisem mogel predstavljati, da bo to postal slovenski *mainstream*. Takrat so to počeli kak Tomazin, Karničar in tista ljubljanska mulca Ogrinec in Zorčič. Pravo turno smučanje je bilo še bolj eksotično in rezervirano za vojake, reševalce in neke čudne *frike*. Tudi sam sem se bolj ali manj pogosto s smučmi odpravljaval v gore. A moj svet se je spreminjal. Počasi se je spreminjala oprema in

spreminjala se je filozofija. Nekateri so še vedno smučali po izrednih strminah, drugi so oblekli drese in šli hitreje navkreber kot navzdol, tretji so se oborožili z nepredstavljivo širokimi in težkimi smučmi ter lovili *powder*. Oprema se je še bolj razvijala, pridružila se je moda pisanih in širokih oblačil, celo dekleta in žene so si nadele nekakšna grelna krilca.

Vse to je v gorsko okolje pripeljalo vse več ljudi. Vse več tudi na smučeh. Alpinistične smučarje, turne smučarje, *freeriderje*, tekmovalce v dresih, deskarje, telemark smučarje in nekakšne smučarsko-tekaške pohodnike. Zraven dodajmo še alpiniste, planince, sankarje, izletnike in pse. Obaro začnimo še s

Na turno smuko
pojdemo v dobri
družbi, ki nam lahko
pomaga iz težav.
Foto Aljaž Anderle

šcepem motornih sani. Na nekaterih krajih to pomeni gnečo. Ne samo gneče, temveč občasen nered, preplet, celo konflikt. Žal tudi več nevarnosti in tveganj, ki pripeljejo do gorskih nesreč.

Moj namen ni pritoževanje. Svet gora ni namenjen le nekaterim, ki so prepričani, da tja spadajo bolj kot drugi. Priznam, tudi mene zanese tak sentiment. Že skoraj pol stoletja svoje eksistence se potikam po hribih, planinah in gorah, zato me občasno zmoti vedenje ljudi, katerih pojava in obnašanje kričita, da ne spadajo tja. Toda sezono ali dve pozneje so lahko popolnoma udomačeni v videzu veteranskega gornika. Oprema je dostopna in videz je dandanes pogosto močnejša *deviza* kot izkušnje. Slepilo videza lahko preslepi marsikoga, tudi tistega, ki si je nadel opravo, v kateri se počuti bolj kot v kostumu in manj kot delovni obleki. Nekako tako kot jaz v plesnih čevljih.

Je to, kar opisujem, sploh težava? Opažam preveč? Si dajem opravo z nečim namišljenim? Prepričan sem, da ne, kar potrjujejo številne nesreče, srečna preživetja in anekdote v zadnjih letih. Dodatno optimistično potrditvev ponujajo vse pogostejši tečaji turnega smučanja in zimskega gornišstva, ki so praviloma popolnoma zasedeni. Povpraševanje je večje od ponudbe. Sumim, da si ljudje želijo na sneg, ki ga zadnje čase lahko najdejo le v gorah.

Naj bodo zapovedi naše skupno snežno vodilo:

1. Ko je prenevarno, ostani doma.
2. Veruj v eno dobro smučino.
3. Smučina naj bo ne prestrma in ne preveč položna.
4. Spoštuj smučino, da ti bo dobro na svetu.
5. Če si prvi, naredi primerno smučino ali primerno gaz.
6. Ne pešači po smučini.
7. Hitrejšim se umakni s smučine.
8. Bodi v dobri družbi, ki ti lahko pomaga iz težav.
9. Uporabljaljaj troedini trojček: žolna, sonda, lopata.
10. Smučaj primerno svojemu znanju, okolici in tovarišem.

Spremembo in težavo vidimo, ko se oziramo nazaj. Podobno kot pri staranju. Moj obraz je v ogledalu vsak dan enak. Da se je postaral in pridobil gube izkušenj, se zavem, šele ko se zagledam na fotografiji izpred osmih ali osemnajstih let. Pred osmimi, osemnajstimi ali osemindvajsetimi leti nas je bilo pozimi v gorah manj. Manj smo se srečevali. Manj smo se reševali. Ljudje na kupu so lahko kaotična množica ali kultura. Slednje postanemo, ko uvedemo pravila in navade. Bolj kot zakon in zapoved deluje nenapisano vezivno tkivo, ki je skoraj neopazno, a je vseeno vodilo človeških ravnanj. Strokovno mu rečemo ideologija. Ne politična ideologija, ampak druga, bolj skrita. Nekdaj sta v gorah veljali ideologija junaštva in ideologija samote, zdaj začenjata prevladovati ideologija druženja in ideologija potrošništva. Z njima se vzpostavlja potreba po pravilih. Samota ne potrebuje pravil, junaštvo jih presega. Druženje, srečevanje in razkazovanje ne morejo brez njih. Ljudje morajo vedeti, kaj in kako.

Take in podobne stvari so se mi pletle po glavi, ko me je prešinilo: potrebujemo zapovedi! Še preden bi se lahko vprašal, kakšne, so se kar same zapisale v beležko. Vedel sem, da se tičejo predvsem vseh vrst smučarjev in deskarjev. Seveda se tičejo tudi pešakov, alpinistov, planincev in pasjevodcev. Ne želijo biti zakon, nikomur se ne vsiljujejo. Želijo biti le vodilo, neke vrste bonton, način srečevanja. Predvsem želijo preprečiti konflikte. Kako naj bo turni smučar miren, če mu je nekdo naluknjaj smučino? Toda *luknjač* ne ve, da je *luknjač*. Smučino luknja, ker mu je udobnejše in ker misli, da gre za lepo in utrjeno pot, ki ga bo pripeljala na cilj. Morda dirkač v dresu ne ve, da le on in še dva zmorejo tako strmo navkreber. Smučar si na vrhu nadene smučiči in smuča točno tam, kjer se je vzpel. Verjetno se ne zave, da je z zavoji na smučini uničil pot naslednikom in sebi, ko bo čez dva dni spet tukaj.

Zakaj si zdaj jemljem pravico, da jim govorim, kako naj se vedejo? Ne vem, ker ne vem, zakaj sem prav jaz v megli našel te zapovedi, zakaj jih je angel iz snega prišepnil meni. Nočem biti Mojzes, saj on nikoli ni stopil v obljubljeni deželo, zmogetl jo je le videti od daleč. Jaz bi raje užival na snegu. Skupaj z vami. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Deset priporočil CAA za varnejše turno smučanje

Turno smučanje, krpljanje in turno deskanje na snegu so odlični načini za nabiranje kondicije, doživljanje narave in druženje. S temi priporočili se želi Združenje planinskih organizacij alpskega loka (Club Arc Alpin, CAA) aktivno odzvati na tveganja, ki so pozimi prisotna v gorah. Praktičnih veščin pa se lahko naučite na tečajih in plazovnih delavnicah, kjer boste postopoma pridobili potrebne izkušnje. Priporočila so sprejeli na skupščini CAA, ki je bila leta 2015 v Brixnu in posodobljena leta 2018 v Torinu, sedaj so prevedena in objavljena tudi v slovenščini.

Turno smučanje je odlična priložnost za nabiranje kondicije, doživljanje narave in druženje.
Foto Andrej Trošt

1. Zdravi in telesno pripravljene v gore

Turno smučanje je vzdržljivostni šport. Srčni utrip in obtok se pospešita, mišice pa so zelo obremenjene, zato sta nujno potrebni dobra fizična pripravljenost in realna ocena lastnih sposobnosti. Ne hitite, tempo naj bo takšen, da nihče v skupini ne bo izčrpan. Varčujte z energijo, da je bo ostalo dovolj tudi za spust.

2. Natančno načrtujte turo

Zemljevidi, vodniki, internet in strokovnjaki so odlični viri informacij (cilji, razdalje, višinske razlike, trenutne razmere). Še posebej bodite pozorni na vremensko napoved. Mraz, močan veter in slaba vidljivost močno povečajo tveganje za nastanek nesreč. Pripravite si alternativne cilje in določite kontrolne točke.

3. Uporabljajte vso potrebno opremo

Poskrbite, da boste imeli primerno opremo za zimske razmere in za cilj, ki ste si ga izbrali. Plazovna žolna, lopata in sonda so standardna oprema, zraven sodijo tudi komplet prve pomoči, bivak vreča in mobilni telefon (evropska številka za klic v sili je 112). Plazovni nahrbtnik poveča možnost preživetja. Pred začetkom ture preverite delovanje opreme, predvsem plazovne žolne.

4. Seznanite se s poročilom o snežnih razmerah

Pred turo se pozanimajte o plazovni nevarnosti, o stopnji nevarnosti proženja snežnih plazov, o nevarnih območjih in o stanju snežne odeje.

5. Ocenite tveganje pred snežnimi plazovi

Ocenjevanje plazovne nevarnosti na terenu je težavno. Pri sprejemanju odločitev uporabljajte metode za preverjanje stabilnosti snežne odeje in bodite pozorni na vse, kar se vam zdi sumljivo. Izogibajte se nevarnim območjem in se obrnite, če se pojavijo kakršni koli dvomi.

6. Orientacija in postanki

Na turi bodite nenehno pozorni na orientacijo. Znanje uporabe zemljevida, višinomera, kompasa, mobilnih aplikacij ali GPS sprejemnika je nujno. Hrana, pijača in postanki so ključnega pomena za ohranjanje koncentracije in preprečevanje utrujenosti.

7. Ohranjajte razdaljo med člani skupine

Ohranjanje razdalje zmanjša obremenitev snežne odeje in tveganje, ki ste mu izpostavljeni. Če so turni smučarji med vzpenjanjem po strmih pobočjih deset metrov narazen, so tudi obrati lažji. Med spusti naj bo razdalja vsaj trideset metrov. Strma pobočja smučajte posamezno.

8. Izogibajte se padcem

Padci pri spustih so glavni vzrok poškodb pri turnem smučanju, prav tako pa močno obremenijo snežno odejo. Dobra tehnika smučanja in hitrost, ki je primerna vašim sposobnostim, zmanjšata tveganje za nesreče. Smučarska čelada vas lahko zaščiti pred poškodbami glave. Če je sneg leden ali so prisotne skale, se nevarnost padca poveča.

9. Smučajte v majhnih skupinah

Majhne skupine (do šest ljudi) so varnejše. Komuniciranje z ostalimi, medsebojna skrb in pozornost bodo zmanjšali tveganje za nastanek nevarnih situacij. Ostanite s skupino. O cilju, smeri vzpona in spusta ter predvidenem času vrnitve obvestite nekoga, ki mu zaupate. Pomembno opozorilo za smučarje/deskarje, ki se na turo odpravljate sami: majhna nezgoda lahko hitro postane velika težava.

10. Spoštujte naravo

Gore so dragoceno okolje, kjer lahko doživimo nedotaknjeno divjino. Uživajte v tej svobodi. Spoštujte divje živali in zaščitena območja. Ne hodite na območja, kjer poteka pogozdovanje. Za dostop do izhodišč uporabljajte javni prevoz ali si delite avto z ostalimi.

Zdenka Mihelič

*Z razgledom bogat sestop na sedlo med Visoko in Srednjo Ponco. A bolj kot na razglede je še posebej treba gledati na varne stope, korake.
Foto Zdenka Mihelič*

Samoumevnost

Jutro v gorah, prebujajoče zlate barve na vršacih ... Misli na vrhu te ponesó v dalj, tja, kjer si samo ptice delijo nebo.

Kot dobro namazan stroj so stopali koraki. Leva. Desna. Zelenje. Zlati macesni. Tišina. Mehka trava. Toplo sonce. Igrivost ptic. Modro nebo. Grebeni in vršaci. Skala. Trden prijem. Varen korak. Hvaležnost. Mir. Čuječnost. Povezanost. Dotik. Potrpežljivost. Razgledi. Neskončnost. Lepota. Poklon. Najlepši trenutki ...

O temle in še o čem sva premišljevala na tokratni turi z Belopeških jezer po ferati na Visoko Ponco in nato še Srednjo Ponco. Sestopila sva mimo kočice Luigi Zaccchi nazaj na Belopeška jezera. Visoka Ponca, krasotica nad Planico, je ena najinih najljubših in najlepših gora, in sicer s pristopom prav z Belopeških jezer. Umaknjena gora, običajno precej samotna. Tudi tokrat sva bila precej dolgo sama na vrhu in le malo sva jih srečala na sestopu. Na grebenu med Visoko in Srednjo Ponco sem se spomnila še vseh markacistov, s katerimi mi je bilo oktobra leta 2017 dano prisostvovati delovni akciji tehnične ekipe Komisije za planinske poti PZS. Občudovala sem jih, kako so usposobljeni, natančni in hkrati hitri, organizirani, usklajeni z dobro razdeljenim delom opravljali izpostavljenost in zahtevno delo. Vsa čast. Hvala, markacisti.

Sedela sva na vrhu.

Nikjer nikogar. Mir. Ples ptic, najine misli plešejo z njimi.

In potem sva razpredala še na glas. Kako imam(o) velikokrat za samoumevno, da lahko hodimo, da lahko načrtujemo, da imamo možnost iti na pot, pa da gremo v hribe, da se vzpenjamo po različno zahtevnih poteh, da je vse varno, da pridemo živi in zdravi v dolino in tudi domov, da vidimo vse te lepote, jih začutimo, morda še s kom delimo, se veselimo prehojene poti ...

Pa ni vse tako samoumevno. Včasih enostavno ni dano. Včasih je splet okoliščin tak. A če smo zdravi, lahko vedno nekaj naredimo. A da nekaj naredimo, se je treba odločiti, se potruditi, da lahko od kratkih poti in bližnjih vrhov pridemo do daljših in zahtevnejših vršacev.

In ne samo to, odpreti je treba tudi oči in srce. Takrat začutiš hvaležnost za vsak trenutek. Za to, da lahko hodiš in greš v gore. Hvaležen si za vsako pot, naj bo kratka, dolga, lahka, zahtevna, strma, položna, vsaka ti lahko nekaj dá, te obogati. Hvaležen si za vsak korak, v gozdu ali po skalovju; sam, z vodniki, z otroki, družino, prijatelji – hvaležen si za vsakega izmed njih, za veselje in včasih trmo, za smeh in kakšen težji trenutek, za skupno premagovanje vsakršnih izzivov, prepek, za vse doživeto, da si smel biti v objemu teh čudovitih kotičkov Narave, da si videl čudesa, da si vtise lahko shranil v spomin in srce ..., da lahko potem tako napolnjen sestopiš v vrvež vsakdana ter greš novim izzivom in vsakodnevnim obveznostim naproti. ●

Zadnji tedni stare alpinistične sezone in prvi tedni nove niso prinesli veliko plezalnih novic. Pri nas sta izstopali druga in tretja prosta ponovitve smeri **Broadway** (VIII-, 190 m) v Koglu. Smer sta prva preplezala Pavle Kozjek in Brane Žorž leta 1986. Prvo prosto ponovitev je opravil Gregor Kresal leta 1991. Od takrat je smer preplezalo ali poskusilo preplezati več navez, a prosto do lanske jeseni ni uspelo nikomur. Pod najtežjim mestom smeri sta se zaradi odlomljenega svedrovca pred leti obračala tudi Gašper Pintar (AO Ljubljana Matica) in David Debeljak (AO Rašica). Lani jeseni sta se vrnila in zamenjala enega odlomljenega ter dva zarjavela svedrovca z novimi in prosto preplezala smer. S police, kjer se originalna smer konča, sta nadaljevala levo po markantni razpoki proti veliki strehi in tako preplezala dva prvenstvena raztežaja ter smer napravila samostojno. David meni, da je smer dobra alternativa drugim bolj priljubljenim smerem, saj je plezanje lepo in skala dobra. Skalo sta pohvalila tudi Žiga Oražem (AO Kamnik) in Bor Levičnik (AO Ljubljana Matica), ki sta tretjo prosto ponovitev smeri opravila v drugi polovici novembra. Žiga meni, da je skala z izjemo prvega raztežaja nadpovprečna za Kogel. S tem vzponom se je sezona kopnih vzponov zaključila.

V naših gorah novembra in velik del decembra še ni bilo pravih razmer za zimsko plezanje. V visokih gorah drugod po Alpah pa je že novembra bilo mogoče najti led in ravno prav snega za kakovostno plezanje. Dobre vzpone v zimskih razmerah sta že konec novembra opravila Luka Lindič in Ines Papert. 22. novembra sta v severni steni Hintere Weißspitze (3395 m) na Tirolskem v zimskih razmerah preplezala smer **Nordpfeiler** (M5, AI4, 750 m) oz. Severni steber. Za drugi cilj sta si izbrala goro Sagwandspitze (3227 m) nad dolino Valsertal. Valsertal nudi lepe zimске cilje za izkušene alpiniste.

V dolini je močan pečat pustil pokojni avstrijski alpinist David Lama, ki je tam preplezal več prvenstvenih smeri v navezi in sam. Leta 2018 je v severni steni Sagwandspitze skupaj s Petrom Mühlburgrom preplezal prvenstveno smer **Sagzahn-Verschneidung** (M6, A2, 800 m), po njegovem mnenju svojo najtežjo smer v steni. V prvi polovici lanskega novembra sta jo prva ponovila nemška alpinista Martin Feistl in David Bruder. Kmalu zatem je Martin skupaj s Svenom Brandom preplezal še prvenstveno **24 hours of freedom** (M6, WI4, X, 300 m). Razmere v steni so bile ob obeh vzponih zelo dobre; tudi Lamova smer je imela boljše pogoje kot v času prvega vzpona, zato tehnično plezanje ni bilo potrebno. Luka Lindič in Ines Papert sta se odpravila v dolino brez posebnih ciljev, glede na Martinovo poročanje pa sta vedela, da bosta našla dobre razmere. 27. in 28. novembra sta v osrednjem delu stene preplezala prvenstveno smer. Smer je nudila raznoliko in vseskozi strmo plezanje, glavne težave pa sta srečala v spodnjih dvesto metrih, kjer je bilo potrebno natančno plezanje po tankem ledu.

Med nadomeščanjem starih svedrovcev z novimi v smeri Broadway

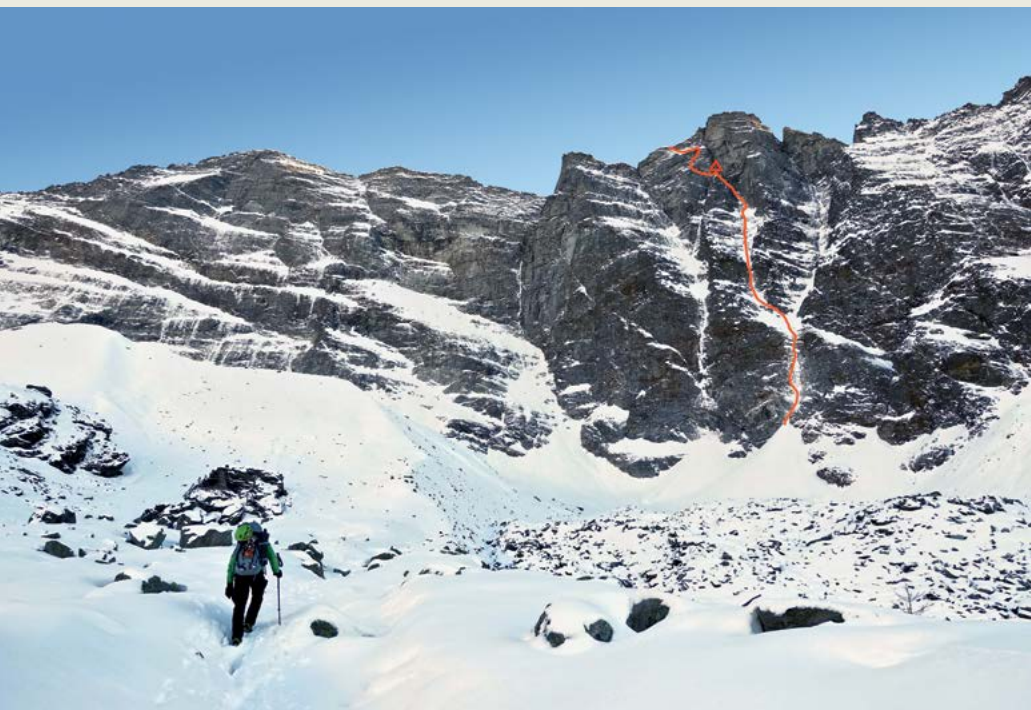
Foto David Debeljak

Dvesto metrov pred koncem smeri sta zaradi nepoznavanja strmega sestopnega terena raje bivakirala in si v zadnji svetlobi dneva uredila bivak. Naslednji dan sta preplezala še tri raztežaje po klasični smeri **Mittelpfeiler** in dosegla rob stene. Sestopila sta čez strmo južno steno. Smer sta poimenovala **Limited in freedom** (M6, WI6, 800 m). Dan zatem sta prvo ponovitev smeri opravila nemška alpinista Fabian Buhl in Felix Sattelberger.

Pogled nazaj

Življenje je v večjem delu leta 2020 potekalo izven ustaljenih tirnic. Alpinizem pri tem ni bil izjema. Skupno število alpinističnih tur je bilo manjše, plezalci so se osredotočali na domače stene. Leto se je začelo z razveseljujoče dobrimi zimskimi razmerami v naših gorah. Preplezanih je bilo nekaj malokrat ponovljenih in prvenstvenih smeri. V vedno narejenih klasikah je bilo včasih kot na sejmu, do serijskega ponavljanja pa je prišlo tudi v zahtevnejših in do lani malokrat preplezanih smereh. V Štajerski Rinki je bila po desetih letih ponovljena **Ledenka** (M8, 600 m). Na začetku leta sta jo prva v lanski sezoni preplezala Luka Lindič in Ines Papert, do konca februarja pa je zahtevno lepotic obiskalo več navez kot v vsej njeni devetnajstletni zgodovini skupaj.

Vris smeri *Limited in freedom* v *Sagwandu*
Vir Luka Lindič

Direktna smer (M6+, AI5+, 450 m) v isti steni je bila v slabših razmerah. Ponovila sta jo Neli Penič (AO Železničar) in Jurij Tratar (Akademski AO). Pogost plezalni cilj je bila Ojstrica, kjer je poleg številnih ponovitev nastala tudi kakšna prvenstvena. Največ sta raziskovala Marko Volk (AO Grmada Celje) in Samo Supin, ki sta preplezala prvenstveni **Eduardovo** (M7, 90°/30–75°, WI4–, 550 m) in **Intuicijo** (WI4+, 90°/30–80°, 600 m).

V Steni sta bili pozimi večkrat ponovljeni Slovenska in Nemška smer, v preostalih smereh pa je bilo samotno. Bor Levičnik (AO Ljubljana Matica) in Matija Volontar (AO Jesnice)

sta preplezala Skalaško z **Ladjo** (V+, 1000 m) in smer **Prusik-Szalay** (M6, 1000 m). Med vrhunce lanskim zimskim vzponom v Steni spada prvenstvena smer **Za prijatelje** (V/M5+, 90+°/70–80°, 1000 m), ki sta jo v dveh dneh preplezala Matej Balažič (AO TAM) in Marjan Kozole (AK Vertikala).

V severni steni Špika je Gregor Kristan (AO Cerčno) z Anjo Petek (AK Rinka) preplezal **Direktno smer** (V/AI5, M6, 90°, 55–75°, 900 m). V Loški steni v zadnjih letih ni bilo veliko vzponov, lani pa je dobila kar množičen obisk, a le po eni smeri. V steni so lani prvi plezali mladi alpinisti

na taboru za perspektive alpiniste skupaj z mentorjema. Preplezali so smer **Cesar-Comici** (IV+/4, 1000 m) in **Lovsko smer** (IV/2–3, M, 1000 m) ter opravili poskus vzpona po Zelelnih gredah. Največ odkrivanja novih prehodov je bilo v Kaninskem pogorju, kjer so priročen dostop in bogato zalite severne stene grebena Prestreljenik-Kanin skoraj dnevno gostili plezalce od začetka januarja in vse do marca. Izstopala je prva zimska ponovitev **Zajede zelenih polc** (IV/5, M, 350 m) Petra Poljanca (Soški AO), Tineta Cudra in Tine Korinšek (oba AO Trbovlje). Sledilo je več ponovitev. Veliko je bilo prvenstvenih, kot so **Smer za Pajka** (IV/4+, 90°/70°, 250 m) in smer **Trajnostni alpinizem** (IV/5–, 90°/70°, 250 m) naveze Boštjan Sovdat-Marko Gruden-Sandro Krajnik iz Soškega AO, **Smrkelj heca in razsodbe** (III/5, WI 95°/80°, 140 m) Blaža Volčanjka (AO Bovec) in Boštjana Sovdata, **Vidovo okno** (IV/5–, 300 m) Sebastjana Domeniha (AO Bovec) in Marka Grudna, **Popravni izpit** (III/5, 90°/70°, 200 m) Mateje Uršič in Toma Orbaniča ter **Zaveza z mladostjo** (III/4+, 90°/50–70°, 300 m) Ahaca Isteniča (AO Črnuče) in Kristofa Fortune (AO Ljubljana Matica).

Za ledno plezanje v slapovih so bile lani pri nas razmere skromne, izstopata vzpona Tineta Cudra in Romana Beneta v dolini Belopeških jezer. Preplezala sta prvenstveni **Bržinc** (WI5+, 150 m) in kombinacijo smeri **Damoklejev meč**, **Parkl** in **Čira čara** (M8+, WI5+, ~500 m). Boljše razmere za ledno plezanje so se našle zahodno od nas. V Dolomitih sta Tomaž Jakofčič in Aljoša Hribar preplezala smer **Once in a lifetime** (WI6/WI5+, 150 m) v dolini Vallunga, ki je bila lansko zimsko sezono prvič preplezana povsem po ledu. Maja Dobrotinšek in Leon Ramšak sta preplezala kaminsko ledno smer **L Ciamin** (M6+, WI6+, 120 m). Razpon težavnostne lestvice v lednem plezanju je razpotegnil navzgor Klemen Premrl, ko je v slapu Helmcken v Kanadi z Britancem Timom Emmetom preplezal novo smer **Mission to Mars** (WI13). Ta je za stopnjo težja od prejšnje najtežje, **Interstellar spice** (WI12), preplezane leta 2016.

Spomladi so alpinizem ohromili protikoronski ukrepi. Zaživela so spletna predavanja – Zgodbe iz izolacije. Dejavnost v stenah je ponovno oživila šele poleti, ko je bilo opravljenih več prvenstvenih vzponov in zahtevnejših ponovitev. Gašper Pintar (AO Ljubljana Matica) je lani še naprej ohranjal visoko raven v kopnih stenah. Med vrhunce njegovih letnih vzponov spada prva ponovitev zelo skromno opremljene smeri **Frančkova šola** (7c+, 250 m) v predostenju Križevnika. Lep vzpon je bil opravljen tudi v sklopu tabora Nejca Zaplotnika na Ledinah, ko sta Gašper in Miha Zupin (AO Kranj) opravila šele četrto ponovitev Povšnarjeve zajede (VII, 500 m) v Dolgem hrbtu. Bor Levičnik (AO Ljubljana Matica) in Sara Jaklič (AO Kranj) sta opravila drugo prosto ponovitev smeri Skriti izziv (VIII+/IX-, 350 m) v Debeli peči, redko ponovitev sta tam opravila tudi Blaž Germek (Črnuški AO) in Klemen Gerbec (AO Kranj), ki sta preplezala **Uršino smer** (VII+/V-VI+, 300 m + 200 m).

Marija Jeglič in Silvo Karo sta tudi lani združila moči in preplezala gladko prvenstveno smer **Zrcalo dneva** (VIII/V, 600 m) v Dovškem Gamsovcu. V severnem ostenju Mojstrovk se kljub množičnemu obisku še vedno najmeta tudi samota in nedotaknjeni prehodi. Bor Levičnik (AO Ljubljana Matica) in Matija Volontar (AO Jesenice) sta v redno obiskani severni steni Velike Mojstrovke našla nerešen problem in preplezala prvenstveno smer **Človek ne jezi se** (VIII-/VI, 500 m). Matej Balažič (AO TAM) in Marjan Kozole (AK Vertikala) sta v isti steni opravila prvo znano ponovitev smeri **Nos** (VI+/V-VI, 600 m), v kateri sta doživela prav prijetno plezanje.

Lani je bilo preplezanih več podobnih smeri zmerne težavnosti, ki bolj kot visoko treniranost zahtevajo raziskovalni duh, a v primerjavi s številom plezalcev v naših stenah, je bilo takšnih vzponov malo. Visoko prosto-plezalno raven je pokazal Žiga Oražem (AO Kamnik), ki je poleti prosto preplezal **Obraz Sfinge** (IX-IX+/VII, 160 m), jeseni pa še s svedrovci opremljeno **Cinco marincio** (7c, 300 m) v Planjavi in **Broadway** (VIII-, 190 m) v

Koglu skupaj z Borom Levičnikom. Jernej Kruder je še naprej uspešno združeval tekmovanja in plezanje v naravnih stenah. Jeseni mu je uspelo prvemu prosto preplezati s klini in svedrovci delno opremljeno večraztežajno smer **Elipsis** (8b+, 200 m) v vzhodni steni Bele peči v Kaninskem pogorju. Luka Lindič se je poleti osredotočil na stene v Alpah in prosto preplezal smer **Wolke 7** (IX+/X-, 380 m) v Hintere Feuerhörndlu, ki sta jo skupaj z Ines Papert začela plezati in opremljati lansko pomlad. Z Luko Krajncem sta v Civetti prosto ponovila smer **Capitan Skyhook** (IX-, 800 m) in **Maestrijevo smer** (VIII+, 400 m) v Roda di Vael.

Poleti je imela Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca tabor v Trenti, ki so ga zaradi slabega vremena skrajšali na en konec tedna. Levičnik in Volontar sta tedaj opravila peto ponovitev smeri **Onkraj resničnosti** (VIII/VI-VII+, 250 m, z dostopom po Ceklinovi in Smeri mladosti) v Vršacu, Aleš Česen, Marija Jeglič in Krištof Frelih pa prvo ponovitev **Divje jage** (VII-/V-VI, 200 m) v Planji. Uspešen je bil tudi Ženski alpinistični tabor v Logarski dolini, ki se ga je udeležilo skoraj trideset alpinistk, največ do tedaj. Kljub slabemu odzivu na prvi razpis se je nazadnje uspešno odvil tabor za mlade perspektivne alpiniste na Vršiču, neprijeten pa je spomin na tabor v Berchtesgadnu zaradi ponesrečenega udeleženca. Zadnji lanski tabor so izvedli člani SMAR v italijanskem Cadareseju. Septembra je prve korake naredil program Mladi alpinisti v gorah pod mentorstvom Luke Stražarja, ki bo skrbel za vsestranski razvoj mladih alpinistov. Ob prilaganju na vseskozi spreminjajoče se omejitve program teče dalje.

V naših stenah je lani nastalo nekaj novih s svedrovci opremljenih večraztežajnih smeri, obenem pa je izšel vodnik po modernih večraztežajnih smereh. Luč sveta je ugledal tudi spletni vodnik Slovenske stene.

Naši plezalci pogosto plezali in opravili zahtevnejše vzpone v centralnih in zahodnih Alpah. Aljoša Hribar in Tomaž Jakofčič sta opravila prvo slovensko ponovitev **Zahodnega stebra** (ED-, VI+, 1200 m) v Scheidegg

Wetterhornu, 3692 m. Benjamin Ocepek je preplezal **Beyond good and evil** (ED, IV, 5, M5, 550m) v severni steni Aiguille des Pelerins in **Lagard Direct** (TD, IV, 4+, 1000 m) v severni steni Droatov. Z Miho Habjanom sta v Barre des Ecrinsu preplezala Južni steber (TD, 1300 m). Člani Slovenske mladinske alpinistične reprezentance so imeli tabor v Courmayrju in preplezali smeri **Voyages selon Gulliver** (7b, 430 m) v Grand Capucinu, smer **Rey Fil ou Face** (7a, 250 m) v Pic Adolphe, **Chandelle du Tacul** (7a+, 180 m) in **Republique Bananiere** (6c, 650 m) v Aiguille de la Republique. Krištof Frelih, Žiga Rozman in Matevž Štular so preplezali greben **Peutery Integral** (ED1, VI, 4500 m) v dveh dneh in efektivno devetindvajsetih urah plezanja. V hitrem vzponu sta greben ob drugi priložnosti preplezala tudi Luka Stražar in Nejc Marčič, ki sta iz doline do vrha potrebovala le šestintrideset ur. Odprav je bilo lani manj, a z njih so se plezalci vrnili z dobrimi vzponi. Na začetku leta so bili naši plezalci uspešni v Patagoniji. V lanski sezoni so bile razmere za plezanje tam zelo slabe. Daljša okna lepega vremena so se pojavila šele februarja, a obdobje slabega vremena pred tem je za seboj pustilo velike količine snega in v led ovite stene. Glede na stanje sta Luka Lindič in Luka Krajnc dobro izkoristila čas na odpravi in preplezala prvenstveno smer **Mir** (A3, 7a+, 70°, 700 m) v zelo strmi jugovzhodni steni Aguje Saint Exupery. Takrat sta, po njunih besedah, opravila enega svojih najstrmejših vzponov v velikih stenah. K slovenskim uspehom sta svoje dodala tudi David Debeljak in Gašper Pintar, ki sta preplezala več smeri, skupno plezanje pa zapečatila s smerjo **Titanic** (AO 7a M5 WI4, 950 m) v Torre Eggerju. Gašper Pintar je s Francozom Cristophom Ogičerm opravil peto tako imenovano W-prečenje stolpov Paine. Sara Jaklič in Marija Jeglič sta marca na Norveškem preplezali več smeri, med drugim prvenstveni **Trout in drought** (M5, WI6+, 65°, 550 m) v severni steni Stormoe in **Blinding lights** (4, 220 m) v jugovzhodni steni Kyle.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

Plezanje na olimpijadi 2024

V Moskvi se je odvijalo zelo okrnjeno evropsko prvenstvo (nekateri zveze so ga celo bojkotirale), ki je štelo tudi kot olimpijske kvalifikacije za naslednje leto. Žal se našim v tem pogledu ni izšlo, je pa evropski prvak v balvanih v močni ruski konkurenci postal Jernej Kruder in s tem še povečal svojo impresivno zbirko prestižnih naslovov (in podnaslovov). Ob tem smo izvedeli tudi, da je plezanje potrjeno tudi za olimpijado 2024 v Parizu, ko so končno rekli bobu bob in ločili hitrostno plezanje od bolj kompatibilnih balvanov in težavnosti. Tudi število tekmovalcev so dvignili z 40 na 68.

U dobri formi

V skali se ni dogajalo nič posebej dramatičnega, a stari znanci potrjujejo dobro formo. Laura Rogora, verjetno najplezalka leta 2020, je splezala še *The Bow 9a+* v Padaru. Odkar se je iz Rima preselila v Arco, prepleza praktično vse, česar se dotakne. Pri fantih že nekaj časa zadržujemo dih ob poskusih Adama Ondre v Margalefu, kjer skuša preplezati *Perfecto Mundo* – morda bo to ob času objave že zgodovina. A pustimo neuspešne poskuse in pogledjmo, kje vse so fantje dejansko vpeli vrh. Najboljši dosežek je uspel Jonathanu Floru, ki je v Villanuevi del Rosario splezal *La Planta de Shiva 9b*. Medtem pa se je francoski mišičnjak Seb Bouin podal na turnejo klasik. Tokratna postaja: *Les Eaux Claires* oziroma *Charente*, kjer je v začetku 90-ih svoje mojstrovine ustvarjal legendarni in kontroverzni Fred Rouhling. Seb je splezal prvo francosko *9a* – *Hugh* (in tudi eno prvih na svetu), pa *De l'Autre Cote du Ciel 9a* in, nenazadnje, *Akiro*. Zadnje je Rouhling preplezal leta 1995 in smeri, ki je večino časa nekakšen *bolder* po stroju z atletskimi gibi po umetnih

luknjicah (nekoliko spominja na Ali Hulk v *Rodellarju*, o katerem smo letos veliko brali), pripisal neverjetno oceno *9b*. To je bilo v času, ko smo *9a*-je šteli na prste ene roke, *9a+* pa ni še niti obstajal (oziroma je bil "zamaskiran" v *9a*). Seveda so Rouhlinga napadli z vseh strani in mu vzpona tako rekoč niso želeli priznati. Smer je ostala nepovnovljena kar 25 let, do lani, ko jo je po hitrem postopku preplezal Bouin, za njim pa še Lucien Martinez. Sodba? Gre za solidno *9a*. Morda sta našla novo, boljšo kombinacijo kot Fred; morda slednjemu smer vseeno ni tako ustrezala, morda ga je odnesel entuziazem, vsekakor pa je dejstvo, da je bil Fred mnogo pred časom s svojimi stvaritvami in se mu je vrsto let delala krivica. Čeprav je ocena nižja, je zdaj dobil vsaj malo zadoščenja.

9b fobija

Od ostalih zanimivosti lahko omenim nekakšno *9b* fobijo, saj so kar trije manj znani plezalci svojim smerem dali oceno *9a+/b*: Loic Zehani je v *Orgonu* preplezal *Demon*, Sergey Shaferov pa je v *Bahkchisarayu* uspel v *Gioconda Smile Total*. V ZDA je Sean Bailey premagal *bolder Grand Illusion 8C+*, kateremu se po njegovem bolje poda ocena *9a+/b* na račun dolžine. Sean je za dobro mero dodal še en podoben problem, *Box Therapy 8C+*. Takšna ocena je priljubljena tudi ob *Ephyro*, problem, ki ga je prvi v *Chironicu* splezal Jimmy Webb, zdaj pa ga je ponovil tudi Nicky Ceria. Nedolgo zatem je ponovil tudi legendarno *Gioio*, ki velja za prvi *bolder* z oceno *8C+*. Lepe uspehe sta imela tudi dva plezalca, ki sicer veljata bolj za avanturista in dolgoprogaša v hribih. Roland Hemetzberger je preplezal *Neuron 9a+* v *Achleitenu*, Seb Berthe pa je povezal gibe v *Supercrackinette 9a+*. Za konec namenimo stavek še Američanu, Jonathanu Siegristu, ki je opravil prvi vzpon v *Full Metal Brisket 9a+*.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

Andrej Grmovšek, Viktor Relja:
Moderne večraztežajne smeri.
Ljubljana, Planinska zveza Slovenije,
2020. 336 str., 34,90 EUR.

Lani je bilo osemdeset let, odkar je v naših stenah domnevno prvič zapel sveder in v severni steni *Ojstrice* omogočil nastanek nove zahtevne smeri (*Herle-Vršnik*). Od takrat je bilo izgubljenih nič koliko besed na račun nameščanja svedrovcev v naših stenah, kresala so se mnenja za in proti, medtem pa so se s svedrovci zavarovane smeri v naših gorah počasi množile. Že pred leti je vzniknila zamisel, da bi jim zaradi njihove naraščajoče priljubljenosti posvetili vodnik – in naposled je sedaj ta med nami. Pri njegovem ustvarjanju sta združila moči plezalca z večdesetletnim stažem – Andrej Grmovšek, alpinist, ki ga odlikujejo odmevni težki prosti vzponi v domačih in tujih gorah, in Viktor Relja, ki v družbi žene Suzane že vrsto let neutrudno nadeluje po večini užitekarske smeri zmerne težavnosti v pogosto manj znanih oziroma spregledanih sten(ic)ah širih naših gorah.

V vodniku, katerega ciljna publika so s prevodom v angleščino tudi tuji plezalci, je našla svoje mesto večina pretežno s svedrovci opremljenih večraztežajnih smeri v slovenskih Alpah – opisanih je kar 255 smeri v skupno 58 gorah; med slednjimi jih je slaba polovica v Julijskih Alpah,

dobra polovica pa na območju Karniško-Savinjskih Alp. Meni je zelo pester, ponuja izzive najrazličnejših težavnosti in dolžin, od uživaških na gosto navrtanih poslastic do resnih, "alpsko" opremljenih športnih smeri in s svedrovci (delno) preopremljenih klasičnih smeri. Široki izbor pomeni tudi raznolikost nadmorskih višin, z razponom vstopov v smeri glede na nadmorsko višino v smeri (od 515 metrov do 2200 metrov) in časom, potrebnim za dostop do sten (od pet minut do štiri ure).

V dobrih dvajset strani dolgem uvodu avtorja najprej na kratko predstavita slovenske Alpe in zasnovo vodnika. Malce dlje se pomudita ob zgodovini uporabe svedrovcev pri nas in podasta kronološki potek nastajanja športnih in modernih smeri. Posebno poglavje namenita etiki plezanja in opremljanja novih smeri, nato pa se posvetita napotkom za uporabo vodnika. Vsaka stena je označena z zaporedno številko, kar olajša iskanje lokacije na zemljevidih v vodniku. Podana je tudi nebesna usmerjenost stene. Sledijo kratek opis stene in smeri, podatki o izhodišču, dostopu in sestopu. Lokacije izhodišč in vstopov v smeri so opisane z GPS-koordinatami, nadmorskimi višinami in QR kodami. Potek smeri je razviden iz vrisa v fotografijo stene, pri delno opremljenih smereh pa je na voljo tudi skica. Ob navedbi vsake smeri je z zvezdicami izražena subjektivna ocena izjemnosti oziroma lepote smeri, ki vključuje kakovost, razčlenjenost in (ne)poročnost stene ter potek linije. Sledijo ocena smeri, njena dolžina ter podatki o opremljenosti s fiksnimi varovali (tj. resnosti smeri), o kakovosti kamnine, morebitni dodatno potrebni opremi, kakovosti svetrovcev ter o avtorjih in načinu opremljanja smeri.

Poleg obveznih fotografij sten z vrisanimi smermi je v vodniku obilo drugega slikovnega gradiva, ki nazorno predstavi plezanje v opisanih stenah. Posebnost vodnika so tudi literarni vložki v obliki razmišljanj oziroma spominov nekaterih protagonistov modernega športnega plezanja v gorah; svoje poglede predstavijo Silvo Karo, Miha Praprotnik,

Grega Lačen, Luka Krajnc in še nekateri drugi vidni posamezniki vključno z avtorjema vodnika. Njihove misli bodo lahko brali le tisti, ki obvladajo slovenščino, saj niso prevedene v angleščino. Ostro oko lahko opazi tudi izostanek prevoda kakšne besede na skicah, a to v glavnem ne moti razumljivosti skice – razen če uporabnik vodnika ne pozna simbolov, ki ponazarjajo razčlemba v skali. V vodniku namreč ni razlage zanje; nemara zato ne, ker naj bi bili plezalci, ki se odpravijo v večraztežajne športne smeri v gorah, večši branja skic. Morda bi bilo dobro v primerih, ko je predstavljenih več različno orientiranih sten iste gore, dodati kakšen podnapis pod fotografijo, za katero steno gre (npr. vzhodno, južno ipd.). Včasih bi bil namesto fotografije plezanja bolj koristen in nazoren tudi posnetek stene od daleč, pač za lažjo predstavo ... Ampak to so v glavnem malenkosti – koliko utegnejo kaliti pohvalno vzdušje, bodo najbolje povedali uporabniki sami. Avtorja sta jih namreč prijazno povabila, da ju obvestijo o morebitnih nepravilnostih, nejasnostih in novih smereh. Vodnik zapolnjuje pomembno vrzel v plezalski vodniški literaturi, zato ne dvomim, da bo ob naraščajočem zanimanju za športno plezanje dobro sprejet med plezalci najrazličnejših sposobnosti in ambicij.

Mateja Pate

Vladimir Habjan: Tipanje v neznanem. Ljubljana, Planinska založba PZS, 2020. 175 str., 22,90 EUR.

Devet let po svojem literarno gorniškem prvencu nas je Vladimir Habjan razveselil z novo knjigo spominov z gora, ki bo v teh mračnih časih epidemije gotovo vir zadovoljstva

za ljubitelje gorskega sveta, posebno za tiste, ki jim je zahajanje v "nekoristni svet" skalnate divjine način življenja, kot je to dejavnost označil avtor. Vladimir Habjan, ki mu po domače rečemo Haubi, je gornik velikega formata, njegova ljubezen do sveta gorskih brezpotij pa brezmejna. Ta naklonjenost se čuti iz vsakega stavka njegovega pisanja, ob tem pa jo skuša preliti tudi v bralca, od katerega skoraj pričakuje, da jo bo sprejel za svojo. Haubijev gorniški opus dobro poznam in mislim, da se lahko vživim v njegov čustveni odnos do gora, ki je prežet z željo po neomejenem spoznavanju novih gorniških ciljev; da jih seveda ne bo mogel spoznati v celoti, mu povzroča mogoče majhen občutek frustriranosti. Mislim, da ne pretiravam, če rečem, da se je Vladimir s svojo soprogo Ireno med Slovenci verjetno povzpел na največ prominentnih vrhov v Alpah. Stala sta praktično na vseh pomembnejših velikanih slovenskih gora, splezala na nešteto vrhov v Karnijskih Alpah (te so mu še posebej pri srcu) in opravila številne vzpone v Lienških Dolomitih ter italijanskih Dolomitih. Oblezla sta Severne apneniške Alpe, Nizke in Visoke ture od Gr. Hafnerja do Weisskogla in Hochgalla, vrhove Stubajskih, Zillertalskih in Ötztalskih Alp tja do Silvrette. Zahodno od Dolomitov sta obdelala skupini Adamella in Presanelle, vse pomembne vrhove v skupini Ortlerja ter naprej proti zahodu priplezala na Disgrazio in Pizzo Badile v Bergellu. V Švici sta obiskala Piz Palù in štiritisočak Bernino, nekaj vrhov v skupini Mischabel, Monte Roso, Dent Blanche in končno tudi slavni Matterhorn. Na štiritisočak Gran Paradiso sta se povzpela s smučmi. V Švici ju čaka še skupina Bernskih Alp (šel bi staviti, da načrtuje vzpon na Jungfrau in po grebenu Mittelegi na Eiger, pa na divji Schreckhorn), v Franciji seveda tudi gore okrog Mont Blanca. Prepričan sem, da bodo to cilji novih podvigov Haubija in njegove življenjske spremljevalke. Na koncu alpskega loka sta obiskala še osamel štiritisočak Barre des Écrins v Dauphineji in prominentni Monviso nad Padsko nižino.

V pričujoči knjigi je seveda zajet le drobec te bogate gorniške dejavnosti. Že kmalu po začetku branja ugotovimo, da so Haubiju bolj pri srcu samotni vzponi po brezpotjih in lažjih plezalnih smereh kot po poteh, zavarovanih z železjem, posebno če je tega čez vsako mero. Všeč so mu klasični pristopi na gorske velikane Alp, posebno če so začinjeni s plezanjem in spusti po vrvi. Vsaka tura postane pri njem večja ali manjša avantura, v kateri z vsakim koščkom telesa vpija lepoto narave, ki ga obkroža. Za vsak vzpon se predhodno teoretično pripravi z dostopno literaturo; kljub temu se mu zgodi, da včasih nekoliko zaide s prave smeri, a to vzame kot lepoto dopolnilo ture in vedno z vztrajnostjo najde pravo smer. Zato je dal svoji knjigi tudi poveden naslov – *Tipanje v neznanem*. V knjigi je opisanih šestnajst tur, očitno takih, ki so se mu vtisnile globoko v spomin. Vendar se pri njih pogosto spomni na druge vzpone, zlasti ko na kakem razglednem vrhu opazuje bližnje in daljne gore, na katerih je že bil. Tako je knjiga vsebinsko obogatena.

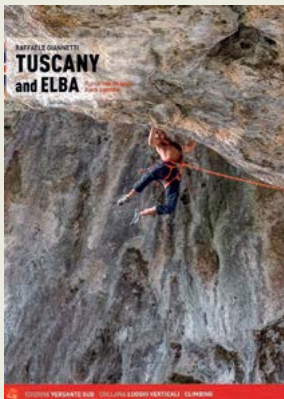
Literarno je knjigo ocenil njen urednik Miran Hladnik, naš znani literarni zgodovinar, v toplo napisani spremni besedi. S svojega stališča lahko povem, da teče branje gladko in zelo prijetno. Knjigo sem prebral v enem samem neprekinjenem zamahu, na dušek.

Še nekaj velja poudariti. Knjiga je opremljena z odličnimi fotografijami, katerih večino je posnel avtor. Veliko je akcijskih slik z vzponov, kar ji dodaja draž. Oblikovno je zelo lepa, tisk prijetno razločen; osvežujejo jo povprečno štiri fotografije v vsakem poglavju. Morda bi lahko omenil le eno malenkost: podnapisi k slikam so navedeni na koncu knjige, kar se mi ne zdi ravno najbolj posrečeno. Če pri branju naletimo na kako privlačno fotografijo, bi radi takoj izvedeli, kaj prikazuje. Tako pa moramo na konec knjige in spet nazaj v besedilo.

Knjigo *Tipanje v neznanem* Vladimira Habjana toplo priporočam slovenskim gornikom kot spodbudo in vodilo pri njihovem gorniškem udejstevanju.

Andrej Mašera

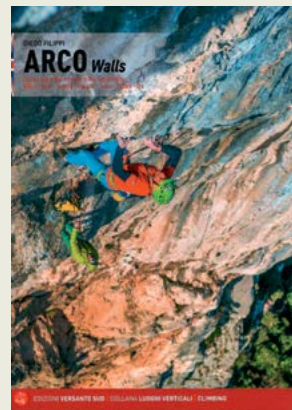
Raffaello Gianetti: Tuscany and Elba. 91 crags from the Apuan Alps to Argentario. Edizioni Versante Sud, Milano, 2020. 464 str., 35 EUR.

Znano mi je, da se naši alpinistični odseki pogosto odpravljajo na odprave v tujino, tudi v plezališča. Tale vodnik jim bo zato zagotovo prišel prav. Gre za že peto, dopoljneno izdajo vodnika športnoplezalnih in večraztežajnih smeri po Apuanških Alpah (Toskana). Opisanih območij je precej: Carrara, Massa, Alta Versilia, Sant'anna di Stazzema, Camaiore, Garfagnana, Pisa, Centralna Toskana, Amiata, Južna Toskana in otok Elba. Za zelo kratkim uvodom (kjer pogrešam pregledni zemljevid) so nanizana območja s posameznimi plezalnimi sektorji, slednji pa so predstavljeni s preglednim zemljevidom, kratkim opisom in skico dostopa. Oprema vodnika je podobna ostalim športnoplezalnim vodnikom te založbe, z mnogimi uporabnimi podatki (simboli) o vsakem sektorju: nadmorski višini plezališča, orientaciji stene, lepoti smeri (vse lestvice od 1 do 4), potrebni opremljeni, obiskanosti (tj. o morebitni gneči), udobnosti, možnostih parkiranja, času dostopa do smeri, možnostih za začetnike in kraji, kjer se da plezati v dežju. Seveda ne manjka podatek o izhodišču s skico dostopa. Mali diagram pokaže še število težavnosti smeri v sektorju. Nekateri podatki so dostopni tudi preko QR kode. Vodnik krasijo mnoge fotografije, nekatere tudi dvostranske, ki so prav tako pregledne (z napisi sektorjev in dostopi). Plezanje v Toskani te prevzame, pravi avtor, poleg tega imamo na voljo veličastne razglede, očarljive doline,

skalne stolpe z različnimi smermi in potmi, pa še bližino morja, kar je zanimiva kombinacija aktivnega odmor in sprostitve. Kaj bi torej še čakali? No ja, dokler se ne odprejo meje. Saj se bodo, slej ali prej. Do takrat pa študirajmo vodnike. Tudi ta je v angleščini.

Diego Filippi: ARCO Walls. Classic and modern routes in the Sarca Valley. Edizioni Versante Sud, Milano, 2020. 528 str., 35 EUR.

V bogati seriji letošnjih izidov vodnikov za skalno plezanje milanske založbe Versante Sud, (nekaj od njih smo že predstavili) je tudi vodnik za območje Arca. To je že četrta dopolnjena izdaja vodnika (2002, 2007, 2013). Pa je to šele prva knjiga (Vol. 1 Arco-Torbole-Biacesa-Tenno-Padaro-Dro)! Gre za območje, ki je dobro poznano tudi našim ljubiteljem plezanja in gora, nenazadnje pa vedno bolj tudi kolesarjem. Kot je že iz naslova razvidno, gre za klasične in moderne večraztežajne smeri. V okolici kraja Arco v dolini Sarca in jezera Lago di Garda je predstavljenih kar 19 plezalnih območij, ki so razdeljeni na posamezne sektorje (33), vseh opisanih smeri pa je kar neverjetnih 870. Začetnim poglavjem, preglednim skicam in tehničnemu uvodu sledi poglavje o plezalcih, ki so zaznamovali plezalno okolico Arca od leta 1933 naprej, kot npr. Bruno Detassis, Maurizio Zanolla - Manolo in še mnogi drugi. Smeri so predstavljene z naslednjimi podatki: prvi plezalci, lepota smeri, dolžina, ocene težavnosti, varnost (lestvica 1-5), kompleksna ocena ture (I-VII), opis, dostop in, kar je najpomembnejše, skica. Med poglavji lahko preberemo kratke

doživljajske članke nekaterih plezalcev, ki so v teh stenah pustili svoj pečat. Med opisi so posejane atraktivne fotografije, ki zelo polepšajo videz knjige. Za ljubitelje plezanja tega območja je to vsekakor priločnik, ki v nobeni knjižnici ne bi smel manjkati. Vodnik je v angleščini.

Giuliano Bordoni, Paolo Marazzi: Freeride in Lombardia. 50 itineraries. Edizioni Versante Sud, Milano, 2020. 160 str., 25,00 EUR.

Ena od lanskih pridobitev založbe Versante Sud je *freeride* vodnik po Lombardiji, konkretnije za območja Livigno, Isolaccia, Bormio, Santa Caterina, Madesimo in Ponte di Legno - Tonale. Torej vodnik, ki pri nas še ni izšel. Vseh predlaganih smeri je petdeset, z variantami pa nekoliko več. Kot je razloženo v uvodnem delu, sta založba in podjetje Garmin združila moči, da bi pokrila vsa gorska območja Italije z gorniški vodniki, kar je vsekakor vredno posnemanja. Vodnik je tanek, skoraj za v žep, fotografije in zemljevidi odlični, uporabnost in preglednost velika. V bogatem tehničnem uvodu avtorja predstavita tehnične značilnosti prostega smučanja, od opreme (tudi tehnične) do priprave na turo oziroma spust. Zahtevnost spusta je razvrščena od Ski 1 do Ski 5 (najtežja stopnja). Simbol ALP predstavlja kompleksno alpsko težavno steno (od E – najlažje, preko F, PD, AD do D – najtežje). Izpostavljenost se meri od E1 (*exposure*) do E4, kjer ne smeš pasti. Stopnje nevarnosti plazov so od 1 do najbolj nevarne 5.

Vsako območje je predstavljeno s podatki: uvod, izhodišče, dostop do izhodišča, dostop, sestop, uporabne

informacije, ostale možnosti, poleg je tudi zemljevid. Vsak opis ima grafične simbole, s katerimi nam je hitro razumljiva težavnost ture, in sicer gre za naslednje simbole: orientacija pobočja, višinska razlika, čas vzpona, naklon pobočja, težavnost smučanja in ture (Ski, ALP), izpostavljenost (stopnja E), lepota ture, sestop za deskarje na snegu. Zelo uporabni so reliefne skice in vrski poteka tur v fotografijah. Vodnik bo nedvomno prišel prav tudi turnim smučarjem. Knjiga je dvojezična, v italijanščini in angleščini.

Enrico Baccanti, Francesco Tremolada: Skialpinismo in Dolomiti. Edizioni Versante Sud, Milano, 2020. 424 str., 35,00 EUR.

Milanska založba Versante Sud je v zadnjih letih izdala sklop treh vodnikov smučarskih alpinističnih smeri. Vsi so napisani po istem kopitu. Na začetku je pregledni zemljevid območja. Sledi tehnični uvod, kjer je razložena priprava na turo in naštetja vsa oprema (tudi tehnična in materialni), in spust, katerega zahtevnost je v vseh vodnikih razvrščena od Ski 1 do Ski 5 (najtežja stopnja). Simbol ALP predstavlja kompleksno alpsko težavno steno (od E, najlažje, prek F, PD, AD do D, najtežje). Izpostavljenost se meri od E1 (*exposure*) do E4, kjer je najstrmeje. Stopnja nevarnosti plazov je standardna, od 1 do 5 (najbolj nevarno).

Sledi predstavitev posameznega območja z zemljevidom, nato so opisi, ki jih označujejo simboli: orientacija pobočja, višinska razlika, čas vzpona, naklon pobočja, težavnost smučanja in vrsta ture (Ski, ALP), izpostavljenost (stopnja E), zraven je

še QR koda. V vodniku za Dolomite je simbol za sliko, kjer je fotografija ture, v ostalih dveh so navedene možnosti za deskarje. Zelo pregledni so reliefni zemljevidi in vrski poteka tur v fotografijah. Na koncu vseh vodnikov so pregledne tabele, v katerih so lepo razvidni najpomembnejši podatki za vse ture. Vodniki, vsi v italijanščini, so odlično dopolnjeni z barvnimi fotografijami. Lanski vodnik zajema območje Dolomitov, kjer je osem poglavij/ sektorjev (Puez-Odle, Fanis-Conturines, Croda Rossa-Vallandro, Tofane-Cristallo-Antelao, Pelmo-Mondeval-Croda da Lago, Col di Lana-Nuvolao, Marmolada, San Pellegrino-Monzoni). Zadnje poglavje so večdnevne ture, med drugim Haute route Dolomiti classic in Dolomiti special. Vseh tur je 100, med njimi Cima Puez, Sass di Putia, Cadin di Fanis, Croda del Becco, Croda Rossa, Tofana di Roses, Tofana di Mezzo, Tofana di Dentro, Passo del Cristallo, Antelao, Monte Pelmo, Monte Nuvolao, Punta Penia in mnoge druge.

Alessio Conz: Skialpinismo in Lagorai, Cima d'Asta. Edizioni Versante Sud, Milano, 2019. 448 str., 33,00 EUR.

Kar 150 tur je opisanih v zgornjem vodniku, razporejene so po naslednjih sektorjih: Valle dei Mocheni, Valsugana Tesino, Valle del Vanoi, Primiero-Rolle-Paneveggio, Valle di Fiemme-Valfloriana. Naj omenimo le nekaj odličnih tur: Cima d'Asta (več smeri, tudi Canale del Coronon), Cima Orsera, Cima delle Buse, Cima delle Stellune, Colbricon, Cime di Ceremania, Cima Valbona, Cima Cece idr.

Giorgio Valè: Skialpinismo tra Lombardia e Grigion. Edizioni Versante Sud, Milano, 2018. 440 str., 32,00 EUR.

Kot je že iz naslova razvidno, gre za območje Lombardie in Grigionija, sektorjev je osem (Le Grigne, Lario e Valsassina, Orobie Valtellinesi, Alpi Retiche Valtellinesi, Ortles-Cevedale, Val Chiavenna e Bregaglia, Engadina, Bernardino-Hinterrhein), vseh smeri pa je 110, med njimi najdemo odlične ture, na primer Gran Zebù, Monte Cevedale, Palon de la Mare, Cima San Matteo, Monte Disgrazia, Pizzo Scalino, Piz Bernina, Piz Palù, Piz Zupò, Piz Roseg idr.

Vladimir Habjan

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Ob mednarodnem dnevu gora, 11. decembru, je PZS pripravila poslano, ki je bila tokrat usmerjena v prepoznavanje pomena biotske raznovrstnosti gorskih območij, pripravila jo je podpredsednica PZS Irena Mrak. "Gorska območja predstavljajo okoli 27 odstotkov kopnega dela našega planeta in so pomembna z različnih vidikov, med drugim so pomemben vir zaloga pitne vode, ne le za prebivalce gorskih območij, ampak tudi za mnoge, ki bivajo v nižje ležečih krajih. V gorah je veliko tudi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Ogrožal jih je in jih še vedno človek, vse bolj pa nanje vpliva tudi podnebne spremembe. Zlasti višje temperature omogočajo, da se

posamezne rastlinske vrste širijo na nadmorske višine, kjer jih prej ni bilo. Spoštujemo vse, ki so v gorah doma – rastline, živali in ljudi," so med drugim zapisali.

PZS je ob 100-letnici olimpijskega slovenskem prejela častno listino, najvišje priznanje olimpijskega komiteja Slovenije. Ob PZS je častne listine prejelo štirinajst različnih slovenskih zvez.

Planinska članarina v letu 2021 ostaja enaka kot v letu 2020, prav tako višine članarin po kategorijah.

Raziskovalna skupina je za leto 2020 podelila dve nagradi, ki ju prejmeta avtorici doktorskih del, in sicer Renata Mavri za *Vrednotenje in načrtovanje trajnostnih oblik rekreacije v zavarovanih območjih Slovenije* in Manca Volk Bahun za *Mehanizmi pojavljanja snežnih plazov v slovenskih Alpah*. Z javno pohvalo pa so izpostavili še zanimive in kvalitetne raziskave v sklopu magistrskih del; pohvale so prejeli Ana Prezel (*Trajnostni vidiki zavarovanih plezalnih poti*), Kenan Kozlica (*Aljažev stolp skozi čas*), Peter Horvat (*Vpliv vrste obutve na pojavnost poškodb pri planinstvu v kopnem svetu*) in Polona Klinar (*Pojavnost, razširjenost in vzroki poškodb športnih plezalcev*).

Ob koncu leta 2020 je PZS pozvala planinke in planince, da del dohodnine namenijo Planinski zvezi Slovenije in/ali kateremu od planinskih društev.

Odbor planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami je opozoril na mednarodni dan invalidov – 3. december in poslal poslano ob dnevu prostovoljstva – 5. decembra: "Prostovoljstvo je valuta v banki vrednot, ki plemeniti vsakega posameznika in je gradnik družbe. Daje odgovor družbi, da se z voljo, zanosom in vztrajnostjo lahko naredi, kar je prav, in svet spreminja na bolje." Na spletni strani PZS so nadaljevali s predstavljanjem članov odbora, aktivnih pri različnih akcijah.

Mladinska komisija (MK). Zbor mladinskih odsekov je zaradi epidemiološke situacije potekal dopisno od 23. do 30. decembra. Med drugim so potrdili delo MK in strokovnih odborov v minulem letu, program dela in finančni načrt za letošnje leto,

okvirni program za leto 2022 in novo vodstvo MK.

Prejemnica priznanja Mladina in gore za življenjsko delo je v letu 2020 Vlasta Bobovnik (PD Fram), ki je **že več kot štirideset let** nepogrešljiv član pri delovanju in nadaljnjem razvoju društva, še posebej na področju dela z mladimi.

Vodniška komisija je tudi lani podelila nazive častni vodnik PZS vodnikom, ki so na področju prostovoljnega vodništva ali za vodništvo v okviru PZS naredili nekaj več in so vodniki vsaj že 30 let. Naziv so prejeli Alenka Brezovnik (PD Lisca Sevnica), Vinko Črešnjak (PD Tam Maribor), Branko Dokl (Kolesarsko-pohodniško društvo Hej, gremo naprej), Marjan Epšek (PD Dravograd), Ferdinand Glavnik (PD Pošte in Telekom Celje), Matjaž Hartman (PD Fram), Nataša Naraks Koprivc (PD Zabukovica), Fran Kržan (PD Brežice), Ilka Rečnik Kranjc (PD Fram), Marjeta Martinčič (PD Trebnje), Franček Pahovnik (PD Gornji Grad), Anton Prah (PD Lisca Sevnica), Jože Prah (PD Lisca Sevnica), Janko Sotošek (PD Lisca Sevnica), Ciril Tovšak (PD Jakoba Aljaža Maribor) in Milojka Vitez (PD Trebnje).

Komisija za planinske poti. PD Ptuj sporoča, da je zaradi zdrsa terena in poškodb varoval do nadaljnjega zaprta zahtevna planinska pot po vzhodnem grebenu Donačke gore proti vrhu. PD Jezersko pa obvešča, da so gozdarska dela končana, planinske poti proti Češki koči pa so zato ponovno odprte in prehodne, zaprta ostaja planinska pot čez Žrelo proti Kranjski koči na Ledinah.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je podelila nagrade likovnega natečaja v okviru mednarodnega dneva gora v letu 2019 s tematiko Gore so pomembne za mlade. Na razpis so se prijavili štirje planinski krožki, in to z inovativnimi pristopi in izdelki. Prvo nagrado je prejela OŠ Gradec (Litija) za izdelek *Planinski tabor – večni spomin*, drugo nagrado OŠ Toneta Čufarja Jesenice za *Opozorilne znake za obiskovalce planin in gora*, tretja pa je šla v roke OŠ Blaža Arničiča Luče za delo *Občudujem gorske rožice*.

KVGN do 31. januarja zbira predloge

za najvišje priznanje KVGN, diplomo dr. Angele Piskernik za leto 2020.

Komisija za alpinizem (KA) je objavila razpis za akcije KA v letu 2021. Izbrano bo omejeno število akcij, katerih posamezniki bodo deležni delne finančne podpore s strani KA. Izbrani posamezniki – člani, ki niso člani slovenske mladinske alpinistične reprezentance, pa bodo s tem uvrščeni v člansko alpinistično reprezentanco.

Komisija za športno plezanje. Športno plezanje bo vključeno tudi v program olimpijskih iger (OI) v Parizu med 26. julijem in 11. avgustom leta 2024. Ta odločitev Mednarodnega olimpijskega komiteja je ena od pomembnejših v zgodovini Mednarodne zveze za športno plezanje (IFSC) in je prišla le osem mesecev pred težko pričakovanim prvim nastopom športnih plezalcev na OI v Tokiu avgusta letos. Od slovenskih plezalcev sta si olimpijski nastop v Tokiu zagotovili Janja Garnbret in Mia Kramp. Žal Jernej Kruder in Anže Peharc na evropskem prvenstvu v Moskvi nista bila uspešna v boju za poslednjo možko vstopnico.

Komisija za gorske športe (KGŠ) bo v naslednjem letu širila nacionalni projekt Šolar na turne smučarji – za popularizacijo turnega smučanja. "Turno smučanje želimo predstaviti čim večjemu številu otrok in posledično povečati število tekmovalcev v tekmovalnem turnem smučanju. V letu 2021 načrtujemo pet predstavitev v šolah in klubih v zimskem času in pet predstavitev v jesenskem in spomladanskem času. V štirih letih želimo narediti sto predstavitev," je dejal načelnik KGŠ Robert Pritržnik.

Glavna tekma letošnje sezone bo svetovno prvenstvo v Andori od 1. do 6. marca 2021. Prva tekma svetovnega pokala pa je potekala 19. in 20. decembra v Italiji (Adamello Pontedilegno Tonale). Naši tekmovalci v turnem smučanju so se na največje tekme letošnje sezone pripravljali oktobra v Dolomitih. Slovensko reprezentanco v turnem smučanju v sezoni 2020/21 sestavljajo Luka Kovarčič, Matjaž Mikloša, Aljaž Kolar in Maj Pritržnik.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK). Ker je med člani turnokolesarskih odsekov planinskih društev

veliko zanimanje za ureditev primernih turnokolesarskih poti, je KTK objavila priporočila za izvedbo postopka ureditve poti in obrazec soglasja, ki ga morajo podpisati lastniki parcel, prek katerih bo potekala steza.

Planinska založba je na spletni strani PZS tudi v jesensko-zimskem času nadaljevala z rubriko S knjigo v gore.

Preventiva. PZS je sredi decembra, ko je v gorah zapadla večja količina snega, opozarjala na povečano nevarnost proženja snežnih plazov, na splošne nevarnosti, na prilagojene ture, na potrebno opremo in varnost. "Živimo v času epidemije koronavirusa, za zajezitev širjenja koronavirusa je vlada izdala številne ukrepe, med drugim je prepovedala prehajanje med občinami in gibanje ponoči od 21. do 6. ure. Zato PZS poziva vse ljubitelje gora, naj se po nepotrebnem ne izpostavljajo nevarnostim v gorah, da morebitne nesreče ne bi še dodatno obremenile reševalnega in medicinskega osebja. Tudi GRZS odsvetuje dejavnosti na prostem, pri katerih je večja možnost poškodb, še posebej naj se ljudje izogibajo visokogorja, saj so razmere v gorah zelo zahtevne in nevarne," so zapisali v PZS.

Evropsko združenje planinskih organizacij je ob mednarodnem dnevu gora pripravilo posebno poslanico, v kateri je planince pozvalo k

spoštovanju in varovanju gora, še posebej v času covid-19 in podnebni sprememb, saj kljub manjši možnosti okužbe nevarnosti v gorah vendarle ostajajo.

Zdenka Mihelič

Deset let PD Makole

Planinsko društvo Makole je nastalo pred desetimi leti, leta 2010. Od leta 1992 do ustanovitve društva so v Makolah delovale tri skupine planincev, in sicer predšolski in šolski otroci ter odrasli planinci. Te skupine so v PD Poljčane delovale kot samostojna sekcija z zastopnico Jožico Kolar v upravnem odboru. Od PD Poljčane so dobili pot na makolskem terenu, pri urejanju in markiranju katere so sodelovali tudi sami.

Na začetku sta pohode organizirala vodnik in vodnica. Pred tremi leti sta planinska vzgoja mladih in društvo postala bogatejša še za mlado vodnico PZS. PD Makole je bilo v zadnjih letih zelo aktivno. Vodnik PZS Edvard Kolar s kategorijami ABC-DE je planince vodil čez Hudi prask na Mrzlo goro, Zeleniške špice, čez Kaptana, Kriško steno na Škrlatico, čez vse pristope na Prisojnik in Malo Mojstrovko do Travnika, preko Koritniškega Mangarta na Mangart, na Vevnico čez Strug in Ponce, po Gamsovi sledi na Raduho, preko Krofičke na Ute, na Jalovec, čez Plemenice na Triglav in še na posebne ture

Ponosni na vodnika in na skupino dvanajstih makolskih planincev, ki se je povzpela od Mangartskih (Belopeških) jezer v Italiji mimo bivaka Nogara po ferati Via Italiana.

Arhiv PD Makole

na Rokave, Oltar, Dovški križ, Široko peč, po raznih *feratah* in drugih zahtevnejših poteh in brezpotjih. Podali so se tudi na zelo zahtevne zimske ture (na Jalovec, Triglav, skozi Turski žleb na Tursko goro, Grintovec, čez Žmavčarje na Rinke, po Ipsilonu na Vrtačo ...).

Večkrat so sodelovali v meddruštvenih in mednarodnih projektih, v letu 2017 so prvič uspešno vodili meddruštveni projekt v tujini (Dobrač, Avstrija). Število članov se spreminja; povprečno je v društvu vključenih 130 članov, od tega je polovica mladih planincev, kar je za občino Makole zelo lep uspeh. Zavzemajo se in delajo za to, da bi planinstvo tudi v Makolah počasi postalo tradicionalno.

Jožica Kolar

NOVICE

XVI. Alpska konferenca o podnebnju

Šestnajsta in hkrati prva virtualna Alpska konferenca se je v začetku decembra zaključila z doseženim napredkom na področju ohranjanja čistega zraka in podnebnja ter z dvema sprejetima političnima deklaracijama o upravljanju voda in biotski raznovrstnosti gora. Srečanje visokih predstavnikov osmih alpskih držav in Evropske unije poteka vsaki dve leti. Bérangère Abba, državna sekretarka ministrstva za ekološko tranzicijo, je predstavila rezultate intenzivnega dela na področju kakovosti zraka, vodnega gospodarstva, biotske raznovrstnosti ter podnebnih sprememb. Vprašanje ohranjanja čistega zraka je bilo obravnavano poglobljeno z upoštevanjem vseh virov onesnaževanja.

Na zadnji Alpski konferenci je bila sprejeta Innsbruška deklaracija skupaj z Alpskim sistemom podnebnih ciljev 2050, s katerimi bi do leta 2050 oblikovali podnebno nevtralne in podnebno odporne Alpe. S pomočjo smernic izvajanja, ki jih je predlagal Posvetovalni odbor za alpsko podnebnje, so sedaj vzpostavljene pomembni vzvodi za doseganje

sistema podnebnih ciljev. Ministri za okolje in njihove delegacije so na XVI. Alpski konferenci potrdili ponovno vzpostavitev in varstvo nujno potrebnih naravnih virov in sprejeli Deklaracijo o celostnem in trajnostnem upravljanju voda v Alpah ter Deklaracijo o varstvu biotske raznovrstnosti gora in njene promocije na mednarodni ravni. Kot znak priznavanja ozemeljskih posebnosti alpskega prostora ter pomena biotske raznovrstnosti gora je bila januarja letos organizirana prireditev na temo biotske raznovrstnosti gora.

Ob zaključku XVI. Alpske konference je predsedovanje Alpski konvenciji od Francije prevzela Švica, prednostna tema za obdobje 2021–2022 bo podnebnje, Alpska konvencija pa bo svojo pozornost posvetila nemotoriziranemu prometu v turizmu ter urejanju in razvoju prostora.

*Po sporočilu za medije pripravila
Zdenka Mihelič.*

U SPOMIN

Emil Herlec – Milč (1931–2020)

Pretresla nas je novica, da Emila Herleca - Milča ni več med nami. Težko je verjeti, da je kleni, skoraj devetdesetletni prijatelj in reševalski tovariš preminil pri gledanju televizije. Poznali smo ga kot živahnega, radoživega reševalca, polnega življenjske sile in humorja. Z njim nas je včasih spravljal v zadrego v tolikšni meri, da nismo vedeli, kaj je res in kaj šala.

Za gore se je navdušil že v mladih letih, ko je očeta spremljal v svet strmali, prepadov in vršacev, svoje navdušenje pa prenesel na mlajše brate.

Morda je njegovo zgodnjo aktivnost pri reševanju v gorah spodbudila alpinistična nesreča, v kateri je izgubil najstarejšega brata.

Poklicno pot je začel kot gozdarski tehnik in jo nadaljeval kot poklicni tajnik pri PD Kranj. Ves čas je ostal v stiku z gorami, alpinizmom in gorskim reševanjem. Njegovo delo v PD Kranj je pustilo globoke sledi, prav tako kot tudi njegovo vodenje kranjskih gorskih reševalcev in delo v Komisiji za gorsko reševanje pri Planinski zvezi Slovenije.

Že globoko v upokojenskih letih je sprejel izziv za sodelovanje pri pisanju knjige o letalskem gorskem reševanju v Sloveniji *50 let reševanja s pomočjo helikopterja v slovenskih gorah 1968–2018*, ki jo je s soavtorjem Vasjo Žemvo izdal leta 2018. Milč je v uvodu k omenjeni knjigi predstavljen s sledečimi besedami:

“Emil Herlec - Milč, roj. 1931, alpinist, gorski vodnik, gorski reševalec in reševalec letalec, gozdarski tehnik po poklicu. Leta 1947 med ustanoviteljji postaje GRS Kranj, katere načelnik je bil potem s presledki 30 let. Leta 1948 se v GRS Kranj vključijo njegovi trije bratje: Roman, Janez in Ferdo. Dvajset let poklicni tajnik PD Kranj. Kot načelnik postaje GRS Kranj je bil v tridesetih letih skoraj v vseh akcijah. Vodil jih je ali v njih sodeloval kot gorski reševalec več kot 500-krat. V večini njih kot reševalec letalec. Skupaj s pilotom Andrejem Andolškom in mehanikom Emilom Stepančičem leta 1968 začne s helikopterskim reševanjem v gorah v Sloveniji in tedanji skupni državi Jugoslaviji. Sodeloval je pri izboru in nabavi osmih helikopterjev za slovensko milico oziroma LEM (Letalsko enoto milice). Dolga leta načelnik podkomisije za letalsko reševanje GRS Slovenije. Izkušnje v letalskem reševanju si je nabiral v Avstriji, Italiji, Franciji in Švici. V reševanju v gorah je aktivno sodeloval preko 45 let. Dobitnik več državnih odlikovanj, priznanj PZS, GRS in GRZS ter priznanja občine Kranj za leto 2007.”

Milč, ne bomo te pozabili! Hvala za tvoj doprinos h gorskemu reševanju!

*Tomaž Jamnik,
Društvo GRS Kranj*

Stanislav Brodarič

(1951–2020)

Življenje zna biti kruto,
neizprosno,
vzame nam ljudi,
s katerimi srečo delili smo si ...
(Albina Tošeska)

Prve novoletne lučke so se začele prižigati, nepričakovano in mnogo prezgodaj pa je ugasnila lučka Staneta Brodariča, planinca z dušo in srcem. Zapustil je slovenske in belokranjske hribe, družino in prijatelje ter odšel v onostranstvo. Vest o nenadnem Stanetovem odhodu je njegove prijatelje in planinske tovariše globoko pretresla.

Stane je bil že od srednje šole član planinske organizacije. Svojo planinsko pot je začel v PD Ljubljana - Matica, jo v letih 1970 do 1982 nadaljeval v PD Novo mesto, od ustanovitve leta 1982 pa v PD Metlika. Že od rane mladosti so ga pota tako ali drugače vodila v hribe, v naravo in ta ljubezen je povzročila, da je bil leta 1982 eden od pobudnikov in soustanoviteljev PD Metlika in njegov prvi predsednik.

V kraju, kjer planinstvo ni bilo ravno razširjeno, je utiral pot in širil krog privržencev. Pri tem se je nemalokrat spopadal tudi z nerazumevanjem. Vse od ustanovitve društva je bil eden od najprizadenejših članov društva. Funkcijo predsednika je opravljal enajst let, nato je bil dvanajst let podpredsednik, leta 2005 pa je postal tajnik društva, od ustanovitve dalje pa je bil član upravnega odbora. Dva mandata pa je bil tudi član častnega razsodišča PZS.

Že od vsega začetka je zavzeto in z veliko energije deloval na raznih področjih v društvu in v planinski organizaciji. Nedvomno je njegova

zasluga za razvoj PD Metlika, ki je postalo eno najbolj aktivnih društev v občini in tudi širše, zelo velika. Veliko je storil tudi na področju usposabljanja članstva, bodisi kot organizator bodisi kot aktivni udeleženeec in izvajalec usposabljanja starejših članov in mladine v krožkih, saj je svoje bogate izkušnje z veseljem prenašal na druge.

Je avtor društvenega znaka, dveh praporjev in društvenega priznanja, že vsa leta pa je neumorno pripravljaval vse plakate za pohode in prireditve. Stane je bil tudi član uredniškega odbora in sooblikovalec treh društvenih biltenov. Svoj neizbrisni pečat je pustil tudi pri organiziranju vseh društvenih praznovanj in jubilejev ter prvomajskih srečanj planincev in občanov na Krašnjem vrhu, kjer si je društvo tudi s Stanetovo pomočjo uredilo kočino in prijeten društveni prostor. Njegove aktivnosti bi lahko naštevali v nedogled. Bil je planinec v pravem pomenu besede, z dejstvi in dejanji je potrjeval in podoživljal izročilo planinstva in skrbel za njegov nenehni napredek.

Dojemanje gora in planinstva je Stane ob 25. letnici PD izrazil z besedami: "Ustvarjali smo to društvo, hoteli smo biti del tistih, ki v sebi odkrivamo nov svet, svet poln tovarištva, lepote in miru, svet, v katerem se nam narava ponuja v vsej svoji prvobitni lepoti in v kateri postanemo tudi sami njena vsebina. Naše bivanje postane polno, bogatejše, narava nas uči dajati in sprejemati. Kdor to spozna, se temu ne more več upreti." Po sestopu s Triglava nas je takole nagovoril na Kredarici: "Vsak zase je lep cvet, vsi skupaj pa smo lepo usklajen planinski šopek." Za konec nam je s svojim baritonom še zapel *Oj Triglav moj dom*. Njegovo delo ni ostalo spregledano, saj je bil Stane prejemnik vseh najvišjih priznanj vključno z zlatim častnim znakom PZS in spominsko plaketo PZS.

Pa ni bil Stane samo planinec, za njim bo ostala praznina tudi v številnih drugih društvih, katerih član je bil in kjer je prav tako pustil neizbrisen pečat. Svoje delo in obveznosti je sprejemal odgovorno in zavzeto,

zato je bil povsod dobrodošel in priljubljen. Zato ni nenavadno, da je pri delu in vseh teh aktivnostih pridobil številne prijatelje, ki ga bomo pogrešali. Ko družina, društvo in skupnost izgubijo takšnega aktivista in organizatorja aktivnosti, nastane neizmerna vrzel, ki jo je nemogoče nadomestiti.

Stane, pogrešali te bomo metliški planinci, belokranjski pravniki ter rosalniški gasilci, nedvomno pa najbolj tvoja družina. Počivaj v miru, v našem spominu in srcih boš ostal za vedno z nami.

Anton Krašovec

Miha Ačkun

(1929–2020)

Na zelo lep jesenski dan smo se poslovili od enega najstarejših članov Planinskega društva Hrastnik, od Mihe Ačkuna. Epidemija, ki razsaja, je preprečila spodobno slovo, poklonili smo se mu v vežici in ga pospremili s praporom. A v srcih smo bili z njim.

Miha se je včlanil v društvo že leta 1950, dve leti po ustanovitvi. Po duši je bil ljubitelj narave, zato ni čudno, da je našel pot do nje. Tudi delo je imel dinamično in zahtevno, zato so bile nedelje v tistem času sprostitve in umiritev. Miha je kar hitro ugotovil, da lahko in mora pomagati društvu. Kmalu je postal član upravnega odbora s funkcijo gospodarja, zadolženega za finančne posle pri gradnji nove Planinske kočice na Kalu. Gradnja je bila uspešno zaključena, Miha pa je še več kot petnajst let skrbel za vzdrževanje in razvoj kočice ter za njeno finančno poslovanje. Ni mogoče prešteti, kolikokrat je peš prehodil pot na Kal, koliko različnih problemov je moral rešiti z oskrbniki in regularnim poslovanjem, s preskrbo hrane in pijače za

planince, ki so Kal obiskovali ... A vse to je zmogel, ker je delal s srcem. Seveda se je Miha utrudil in prepustil gospodarjenje drugim, mlajšim. A sam je ostal pripaden društvu, pomagal je pri večjih prireditvah in bil vedno na razpolago tam, kjer smo ga potrebovali.

Njegovo delo je bilo dobro vidno, zato smo se mu skušali oddolžiti s priznanji. Prejel je bronasti, srebrni in zlati častni znak PZS, v letu 2009 pa ob 80-letnici tudi spominsko plaketo PZS.

In še ena posebnost. V zadnjih letih, ko so mu že močno opešale moči in si hoje v naravo, kaj šele v hribe, ni mogel več privoščiti, je Miha ohranil stik s planinstvom in ostal zvest društvu z redno poravnano članarino. Tak je bil!

Miha, za tvoje delo in doprinos Planinskemu društvu Hrastnik se ti v imenu vseh članov zahvaljujem in verjemi, da se te bomo radi spominjali.

Dragi Miha, hvala ti za vse!

Marjan Pergar

Edvard Kolar – Edi

(1949-2020)

Ljubil je gore, te pa so zahtevale njegovo žrtev. Ojstrica ga je z vso svojo veličino nenehno vabila, da jo je osvajal, in to z velikim zanosom, kot to zmore le pravi planinec. Z derezami na nogah in cepinom v roki je premagoval njene zasnežene strmine in ne meneč se za napor, vzpenjal višje in višje proti vrhu. Izkušeni planinski vodnik, ki je tolikokrat prej premagal gorske strmine, si je samo želel, da ga gora sprejme in mu dovoli stati na njenem vrhu. To mu je tudi uspelo. Gora ga je sprejela, toda hotela je še več. Hotela je njega, ki ji je bil z vsem srcem vdan, zapisan prav njej in ni ji bilo

mar ne zanj, ne za ženo Jožico in planinske prijatelje, ki so ga čakali.

Ko so v Makolah pred desetimi leti ustanovili samostojno planinsko društvo, je Edi popeljal svoje planince na najzahtevnejše slovenske vrhove, tudi na Zeleniške špice. Izobrazil se je v vseh kategorijah za vodnika, tudi v najtežjih. Opravil je še vodniško izobraževanje za brezpotja, kar je uspelo le redkim na našem območju. Domači planinci smo mu navdušeno sledili. Zares se je trudil in bil upravičeno ponosen na nas.

Makolski planinski vodnik in markacist Edi Kolar je bil velik ljubitelj visokogorja, kamor je poleg makolskih popeljal tudi druge planince. Osvajal je mnoge vršace, tudi številne tuje. Prehodil je razširjeno slovensko planinsko pot in se povzpел na večino najvišjih in najzahtevnejših slovenskih vrhov. Zaradi svoje zanesljivosti je bil nepogrešljiv pri vodenju mnogih skupin v zahtevno visokogorje. Dobesedno eksplodiral je na svojih turah, kot bi se zavedal, da mora opraviti svojo življenjsko nalogo. Še posebej mu je bila pri srcu najvišja štajerska gora – Ojstrica. Ljubil je to goro, ona pa je zahtevala njegovo žrtev. Makolski planinci smo prikrajšani za svojega najboljšega vodnika v visokogorja in načelnika markacistov. Markacistom Podravja pa bo ostal v spominu kot eden najbolj aktivnih članov.

Planinec je lahko vsak, ki ljubi naravo, si oprta nahrbtnik in s prijatelji krene planinskim dogodivščinam naproti. Le redki pa so planinci, ki so jim hribi način življenja, ki namenijo del življenja planinam, svojemu planinskemu društvu in na sploh dobiti vsega planinstva. Mednje je zagotovo sodil Edi.

(Zapisał Marjan Mally.)

Za uspešno in vsestransko aktivnost pri organiziranju makolskega planinstva je leta 2016 prejel priznanje Občine Makole. Zelo sem vesel, da sem mu lahko na slavnostni prireditvi ob občinskem prazniku to priznanje tudi podelil.

Edi je bil poleg planinstva seveda vseskozi dober rekreativni športnik, saj je veliko smučal, kolesaril, tekkel, med drugim je pretekel veliki maraton ... Bil je ves čas v tesnem

stiku z naravo in živalmi. Veselilo ga je delo na zemlji. Na parceli v Gaju v Mostečnem je posadil velik, vzorno urejen sadovnjak, za katerega je z veseljem skrbel in ga dopolnjeval. Skrbel je še za velik vrt in še par let nazaj je tudi čebelaril. Spreten je bil v vseh opravilih. Modelarstvo je vzljudil že v osnovni šoli in se tako izuril, da je sam načrtoval in izdeloval modele letal ter na štatemberškem hribu preizkušal letalne zmožnosti svojih mojstrov. Veselje do oblikovanja lesa ga je spremljalo do konca. Njegovi klopotci se ne oglašajo samo po Sloveniji. Na sploh so mu tradicionalni predmeti in običaji veliko pomenili.

Kot osebnost je bil zelo tankočuten, miren in preudaren, dojemljiv za vsa človeška spoznanja in predvsem zelo zanesljiv ter odgovoren. Človeško življenje je dragoceno, za človeka samega največja, saj mu le življenje daje izjemno priložnost biti, bivati in delovati v zelo omejenem času, v zelo omejenem drobcu veselja.

(Zapisał Franc Majcen.)

V našem društvu, predvsem pa v naših srcih je nastala velika praznina, ostalo je še toliko neizrečenih besed, toliko neprehojenih poti, toliko nepreplezanih gora, toliko obljub ...

Člani PD Makole smo izredno ponosni, da nam je Edi pokazal ta čudoviti in prelepi gorski svet. Miren in preudaren nas je vodil po mnogih gorskih poteh, zaradi znanja in izkušenj smo mu zaupali in zelo radi sledili. Ob njem smo se počutili varno, saj je znal pomagati, svetovati in pokazati marsikatero brezpotje. Kako prijetno je bilo z njim kramljati o planinstvu, rastlinah, živalih! Kako smo se skupaj veselili vsakega novega podviga, kaj šele tistih, bolj zahtevnih!

Bil je pravi prijatelj, velik vzornik in vzoren mentor. V gorah je bil doma, in tudi svoje zadnje korake je naredil tam, kjer je bil najraje.

Dragi naš Edi, Planinsko društvo Makole bo nadaljevalo tvojo, našo, skupno pot, saj vemo, da boš z nami. In kot je napisala prijateljica Petra: "Življenje gre dalje, Ojstrica je dobila svojega angela."

(Zapísala Polonca Doberšek.)

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Sto let Skale, slovenska planinska pot, 40 let TNP

INTERJUJ

Živan Veselič, Karmen Klaura

Z NAMI NA POT

Sauris, Šmarna gora

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

BOHINJSKA PLANINSKA POT

**VSAKIČ, KO VSTOPIŠ V ČAROBNI SVET GORA,
SE IZ NJEGA VRNEŠ KOT NOV ČLOVEK.**

Nemogoče je trditi, da pred mogočnostjo bohinjских gora in njihovo lepoto ni pokleknil že staroselski lovec, iskalec rude ali planšar, ki je po stoletnih poteh gnal živino v planine. Neločljiva povezanost ljudi z gorami je prepredla ta odmaknjeni svet, ki je danes tudi z Bohinjsko planinsko potjo, še bolj kot nekoč dostopen občudovalcem in obiskovalcem. Neizpričljiva lepota bohinjских planin vsakogar dvigne v višave osebne prevzetosti z nedoumljivim spoznanjem sreče in miru, ki ju vsak občuti le ob ponižnosti, ko stoji sredi neizmerne mogočnosti narave.

Knjižica Bohinjska planinska pot je opremljena z informacijami, napotki o varnosti v gorah in dnevnikom, v katerem zbirate žige s kontrolnih točk in vas bo navdihnili za ponoven obisk ali nadaljna raziskovanja edinstvenih bohinjских gora.